

בסיעתא דשמיא

שיעורים בפרשת השבוע

שנאמרו בבית המדרש "בית יהושע"

רחוב מנחת יצחק 2

עיה"ק ירושלים תובב"א

ע"י הרה"ג

ר' מנשה ישראל רייזמאן שליט"א

פרשת וירא

תשפ"ו

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171105

www.kolhalashon.com

- גליון מס' 750 -

האזנה מהירה לשיעורים

מתקשרים לקול הלשון במספרים הרגילים והישירים,

מקשיים מיד כוכבית סולמית ***#

ואחריו את מספר השיעור ולסיום סולמית #.

מס' השיעור מופיע ליד תאריך השיעור.

תוכן עניינים פרשת וירא

יום א' פרשת וירא י"א חשון תשפ"ו
(מס' שיעור 42113868) ד.....

זלזלה כדי שלא לכעס - הילולת רחל אימנו מתורת המאור עינים זי"ע << הנזהר לקרוא לאברהם אברהם {א'}

לפי שזילזלה במשכב הצדיק או כדי שתהא עזרה לבניה כשיגלו? | אילו לא זילזלה היתה לאה נקברת שם והיתה היא עוזרת לבניה | בשבילך רחל שכבשת את כעסך אני מחזיר את ישראל מכ"מ | כשלומדים דברי שום חכם הוא יותר מהשתתחות על קברו | אין כותבת ידו אלא חטא רגזנותו מאחר דדא ביה כולה ביה | הכועס דומה כמי שאין לו אלוה' וחכמתו מסתלקת ממנו | כל עניני הכעס שיארעו לאדם הכול מחמת גדלות שבו | לכן הזדמן לו שיכעיסוהו שיתבונן איך הוא עשה כן לבורא | קונה אדנות הבורא לעצמו במה שאינו כועס על זולתו | מענה רך על הסובבים אותו משיב חמת הבורא מעליו | הממון שמרוויח מכעס בעסקיו הוא תשמישי ע"ז ואסור בהנאה | כאילו גהנום פתוחה לפני הדיין מחמת הכעס של הבע"ד | ביטול ע"ז בהשקטת הכעס של אל זר שבגופו של אדם | התעצמה רחל להתגבר על הכעס האנושי בדורונות והסימנים | אמרה לה לאה המעט קחתך את אישי והמשיכה לכבוש כעסה | לפי שזלזלה רחל במשכב הצדיק כדי שלא תכעס והיינו הך | אחז יוסף במידת אימו ונשאר באחוותו לאחיו שמכרוהו | כל מקום שגלו שכינה עמהם ממה שהתפללו אצל רחל | למודים הם רחל ובניה שיש להם פה והם שותקים | כל הקורא לאברהם אברהם עובר בעשה ולא תעשה | לא הזכירוהו מוני המצוות והפוסקים זולת המגן אברהם | אינו איסור אלא בחיי אברהם אבינו | הקשו ממה שקראו נחמיה אברהם אחר פטירתו | יתחדש האיסור בתח"מ ואיך כתבו נחמיה | מגן אברהם מהאיסור לקרותו אברהם | קורין בתורה אברהם עד המקום שנקרא שמו אברהם | שלא יאמר אותו צדיק אברהם או אביהם | הנזהר לקרותו אברהם ולא אברהם מקיים עשה ולא תעשה

יום ב' פרשת וירא תשפ"ו
(מס' שיעור 42115325) י"ג.....

כל הקורא לאברהם אברהם {ב'}

כל הנזהר וקורא אברהם ולא אברהם מקיים עשה ול"ת | בפסוקים קודם שנקרא אברהם מותר לקרוא ולדבר מאברהם | למה דווקא באברהם הקפיד כן יותר משרה יעקב ויהושע? | לך לך מבית אביך להנתק משם אברהם שקראו תרח לאברהם משנימול | גם שרי היה שם שקראה אברהם לצד יתרון נבואתה ומשום דל"מ מילה | נטפל לה בנבואה משום דמחסר מילה עד שנימול ושוב אינה שרי אלא שרה | כי שרה שמה משנימול ונקרא אברהם ולא אברהם בסוד תשנ"ג | (לא שינה שמות רבקה רחל ולא שניתנו להן מאביהן לשם ישראל) | הקורא אברהם כאומר לאאע"ה זכור מעשיך הראשונים שהיה ע"ז | אברהם אין לו בן ושרי לא תלד שהרי גם אברהם הוליד את ישמעאל בן השפחה | הקורא אברהם מייחס אליו ישמעאל לבן וכאומר דישמעאל אחינו | ותלד שרה לאברהם בן דישמעאל אינו בן לאברהם משנעקר שמו לאברהם | (אולי אבנה ממנה שתיטול מאברהם חלקי הזוהמא בישמעאל ובנפל שקדמו) | הקורא אברהם כאומר שאין בכוחו לשמור את העינים הברית והלשון | קראת שמו אברהם ולא אברהם כי את לבבו כבר מצאת נאמן מקודם | תולדות השמים בהבראם בה"א זעירא בשביל אברהם גם קודם שנקרא אברהם | מבעלי ברית אברהם בנגיעה לפילוסופיה לחסד לאברהם על טהרת הקודש | התורה נקראת ברית ואבר"ם ראשי תיבות משה בן רבי אלקנה מזאלוזיץ

יום ג' פרשת וירא תשפ"ו
(מס' שיעור 42116824) כ"ג.....

אברהם רואה ושרה' שומעת {ג'} << אברהם דיני' היו בסדום - אידיאת סדום ושופטי המדינה

היה אברהם טפל לשרי בנבואה עד שנימול ונקראת שרה | וירא אליו השם והוא עומד משנימול | אברהם ראה ושרה שומעת פתח האוהל | אמר לאברהם ולא הוכיח שרה בעצמה | והשם פקד וחיסר מדרגת שרה מאברהם | הרי פרש"י שהיה טפל לשרה לאחר שנימול | ממה שהוצרך לציווי השם לשמוע בקולה | אברהם אהבת בנו היתה מעכבת בדבר מה | אלא מעתה הקורא לישראל יעקב ומנלן שאינו כן? | משאומרים אלוקי אברהם איך אומרים אלוקי יעקב | למה תאמר יעקב תדבר ישראל דבלא"ה נסתרה דרכי | לולי שם הויה שהיה בשמות האבות יאמר נא ישראל | שמות שאר האמהות היו מכוונים ליהדות כרות ואונקלוס | כל האזר"ח ישבו בסוכות לרבות את האמהות באושפיזין | 1.250 מילים בש"ש עולה בגי' כשמות כל האמהות | הסיעו כל בני סדום על קיצת פשע הכנסת אורחים | נקראו דיני סדום שקראי ושקוראוי זיפי ומצלי דינא | שמות ארבע ערכאות של מערכת בתי המשפט בסדום | ממניעת חסד לדיינים של שקר בד' דרגין | ארבע מעלות בדייני ישראל כנגד ד' אבות הנזיקין דסדום | (שמות דיניהם ע"ש רשעים כשמות מלכיהם) | מה ההגיון המסדר של חוקי סדום שהתקבל והחזיק מעמד?! | (מאידיאת השקר של הקומניזם עד האו"ם בזמנינו) | הוציא אליעזר דם מהדיין ונתקבל הדין שישלם תחתיו | חוקי ממשלת הג'ונגל שהחזק שורד והחלש נכחד | לא הכירו ביתרון האדם ופסקו שהחזק ירושש את החלש | תורת הגזע בחוקי בהמ"ש הסדומיים כדי לסלק החלשים מתוכם | חוק רעיית מאן דלית ליה בהמה בסדום ואצל דיני דגלחא | גילחו זקן הדיינים שלא תהא ניכרת חולשת ויתרון הזקנה | אידיאת מלח סדומית שמסמא את העינים לא בטלה | כאשר שמענו כן עוד נחזה באיבוד אידיאת הרשע של שופטי המדינה

פרשת וירא

יום ד' פרשת וירא תשפ"ו
(מס' שיעור 42118360).....ל"א

זו מִדַּת סְדוּם בִּישְׂרָאֵל - סיגי מידות סדום בנפשותינו {א'}

ד' מידות בדייני ישראל כנגד ד' מערכות המשפט דסדום | **שלי שלי זו מידת סדום בישראל** שכופין עליה בגמרא | קמפלגי בז"נ וזה לא חסר אלא קצת אם זו מידת סדום | **קרוב הדבר לבוא לידי מידת סדום** שזו היתה תחילתם | **ים המלח ימה של סדום** שמקבל מים ואינו נותן הלאה | **אם מרגיש רק לא חסר ואינו נהנה** מהנאת זולתו ג"ז מידת סדום | **אני מוחל למי שי"ל בזה תועלת כי לא הזיק לי** וכופין על מידת סדום | **כופין על הצדקה** דאין מעני מהצדקה והרי זה נהנה וזה לא חסר | **נשמות ישראל קדמו** בדור המבול וההפלגה ובאנשי סדום | **גזל** דאדה"ר בדור המבול **כפירה** בדור הפלגה ודינים בסדום | **ירדו למצרים לתקן** חטאי המבול וההפלגה וסדום בפרשת משפטים | **באו לפני משה אותם המריבות שבאו לפני דייני סדום** ונתקנו ע"י דינו | **ואלה המשפטים** דא רזא דגלגולאי של אנשי סדום | **כיון שנמחלו כל שלושת העבירות** עמדו לפני ה"ס ופסקה זוהמתן | **נענש אברהם וגלו זרעו מפני** שהפרישם מכנפי השכינה ליתנם למלך סדום | **טעה אברהם בשיקול הדעת** שלא יוכל לתקנם כיעקב שנעל את דינה מעשיו | **חלף דלא הימנת באנשי סדום** שאפשר לתקנם | על אנגריא בת"ח אנו מוחין ולמה על הפרשת תלמידים מהישיבות אנו שותקים?! | **ואנוכי הולך עירי מנפש סדום** שריחקתי והוסיפו להרשיע מחמתי | **אשר יצא ממעיך הוא יירשך** הם אנשי סדום שעתידיים להתקן במצרים | **המכסה אני מאברהם טובת כילוי רשעי סדום** מחמת תשובתו

יום ה' פרשת וירא תשפ"ו
(מס' שיעור 42119889).....מ"א

מבני ברק לתל אביב - הילולת מרן החזו"א ז"ל << זו מִדַּת סְדוּם בִּישְׂרָאֵל - סיגי מידות סדום בנפשותינו {ב'}

יארציט רבינו החזו"א ז"ל | **קשר של רוח"ק** ממוהר"א מבעלזא לחזו"א זי"ע | **קמח מצה שמורה** מבני ברק לתל אביב | **חבל לי** שלא נפגשתי עמו | **תיקון תמונות הכופרים** לפני תערובת | **כופין על מידת סדום דשלי שלי** כשאינו חסר כיש אומרים | **זה היה שורש עון סדום** במניעת הצדקה וכל אכזריותם | **בעבור טובת ארצם** רצו לכלות הרגל מארצם בחוק יסוד | **היו להוטים אחר תענוגות ארצם** ונעשו אגואיסטים | **היה זמן נדידת עמים והתייראו** ממרגלי אמרפל - ב' נקודות | **חצר דלא קיימא לאגרא** וגברא דל"ע למיגר **אצלינו** | לעשות צדקה **במשפט דשלי שלי** באופן שזה נהנה וזה לא חסר | **אם לא ישכב עליו ולא ימסור הכר לעבדו** זו מידת סדום | למה היא מידת סדום **כלפי הרב ולא כנגד העבד?** | **אין העבד מצוה על כי טוב לך** כלפי האדון | אינו צריך ליתנו לדור **לכתחילה** ומאי שנא כר לעבדו? | **העבד צריך את הכר יותר מהאדון** לצד רגשות עבדותו | למה **שולט בשתי ידי בילד נכה** זו שאלה קשה?! | **אצלך זה ספר אחד** אצל הגבאי אלו ערימות - אכזריות של סדום | זו מידת סדום **במה שמקדים** את שלי שלי לשלך שלך | **יותר צריך לשמור עצמו** שלא יזיק מאשר שלא יזק | **מונע משפתי מחברי הספרים** להיות דובבות בקבר | **איך החליט ת"ק** מידת סדום ד"א שהיא מידה בינונית? | אינו מידת סדום אלא כשלא הניחו לזולתם להתחסד | **אם נותן בפועל אלא שמרגיש שלי שלי** זו מידה בינונית | וי"א שגם הרגשת הכילות שלו והמדידה זו מידת סדום

ערש"ק פרשת לך לך תשפ"ו
(מס' שיעור 42112835).....מ"ט

לך לך אל הארץ - חטא אברהם לדעת הרמב"ן {ג'}

ירד למצרים **כדי לחזור לא"י לצד** טובתה הרוחנית | **חטא גדול חטא בשגגה כשירד** למצרים ברעב | **הביא אשתו הצדקת במכשול** עון מפני פחדו | (**איך** חשש שיהרגוהו ועדיין לא קיים השי"ת הבטחותיו) | **הלוא מפורש במשנה שעמד אברהם בניסיון הרעב** | (בעל בטחון דביש ליה בהאי מתא לא אזיל מינה) | **הזכיר אברהם תחילה ולא סיפר בשבחו** כנוח | **לא נבחר אברהם במעשיו** אלא מרצון השם בלא טעם | **בישרו על א"י אף כשיחטאו** דאינו אלא חיצוני ובמקרה | **העלים צדקת אברהם בראשונה להורות** שנבחר בלא"ה | **הוסיף לרמוז חטאו בתחילה** לְתַקְּף בחירתנו אף בחטא | **אתה סימן לבניך** שאין החטא בעצם אלא במקרה | (**פתח הרמב"ן** שחטא בשגגה וסיים לקרותו רָשָׁע) | **היה שלם מצ"ע ונכללה בו** זוהמת ישמעאל ועשיו | **עקידת יצחק בחבלים** בגלל זרעו עשיו שנכלל בו | עמד בכולן **מצד** בחינתו וחטא **לצד** בחינת זרעו | ירד למצרים ואמר אחותי **כדי שתגדור הנקבות** | לכן סיבב הגלות שמקודם **למצרים וכיד פרעה** | סיבב גם **הזכרים למצרים דווקא** בגלל הגדר של יוסף | היה חטא ירידתו למצרים כתענית חלום בשבת | נעשה בעל תשובה **ושב לתקן באותו מקום** שנסע | **ויקרא אברהם עצמו בשם השם** משנעשה בע"ת | **בתפילין ות"ת בחו"ל** נחשבו ימיכם על האדמה | **גופינו בגולה ואנו יושבים בארץ הקודש במחשבתנו** | היתה **דעתו לחזור ממצרים** שהרי לוח וישב במחשבתו בא"י | **פרשיות חשון כנגד המועדות** ולך לך כנגד סוכות | **ישיבת סוכה אף כשהולך בחוץ** לפי שדעת דירתו בסוכה | **אינו פוסק ממצות סוכה ביציאה מהגשם** אלא בלילה הראשון | **רעב דאברהם בישיבת א"י כגשמים** דישיבת סוכה | **לוט מצרי וסדומי בא"י** ואע"ה בן א"י אף במצרים | **שלוש עליות** דאברהם במעשה והמה **שתיים** במחשבה

לחם היא בחלקו של יהודה בן לאה. א"כ למה דווקא רחל נבחרה להיות על הדרך ולא לאה? אלא שזלזלה במשכב הצדיק, לכן היא זו שנקברה בדרך.

רק רחל מסרה סימנים ללאה

ואין אנו יודעים בשם מי ה'שפתי חכמים' כתב זאת, אבל האמת תיאמר שמאד קשה לשמוע את התירוץ הזה, כי בדברי חז"ל במדרש רבה איכה (בפתיחות סוף כד) מבואר להדיא שדווקא רחל יכלה לפעול בבכייתה, שהרי כל האבונה"ק והאמהות הקדושות צעקו לפני ה', וה' לא שמע לקול טענתם, אפילו לא לקולו של משה, כי הם עבדו עבודה זרה¹, והקב"ה נתן את ארץ ישראל רק בתנאי שישמעו מצותיו, ובסוף הקב"ה שמע רק לקול בכייתה של רחל, כי הייתה לה טענה שהיא מסרה את הסימנים לאחותה לאה. ולא רק יום אחד בלבד, אלא במשך שבע שנים יעקב שלח סבלונות לרחל ולבן נתן את הכל ללאה², ראיתי כל זאת ושתקתי. ואח"כ כשיעקב מסר לי סימנים מסרתי אותם ללאה אחותי. אם אני יכולתי לכבש את המידות שלי, והרי אני רק בשר ודם. כל שכן שממ"ה יכול לכבש כעסו על שעבדו ע"ז.

הצ'לם - אין בו ממש

בין רחל ללאה שהם אחיות - שייך להשוות, ולמרות זאת היא הסכימה שאחותה תיכנס במקומה, אבל על מה שהכניסו צ'לם בהיכל, מה שייך להקפיד והרי הצ'לם אין בו ממש, וא"כ למה שתקפיד עליהם.

יש שכר לפעלתך

וכיון שהקב"ה מתנהג מדה כנגד מדה, זכתה רחל להמתיק את הדין ולבטל את הגזירה, וכלשון המדרש, מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר 'בשבילך רחל

1 משנה **תענית** (ד,ו) וְהָעֶמִיד צָלָם בְּהִיכָל. לפרש"י (תענית כו:): מנשה המלך בנו של חזקיה מלך יהודה העמידו, ועיי' גבורת ארי שפי' שאַפְסָטְמוֹס העמידו.

2 **תנחומא** (ויצא ו) אֵין לָהּ נָאָה מִן רָחֵל, וּבְשָׁבִיל נִזְיָה בְּקִשׁ יַעֲקֹב לִשְׂאֵא אוֹתָהּ, וְהָיָה מְשַׁלַּח סָבְלוֹנוֹת לְתַנָּם לְרָחֵל, וְלָבֶן נֹתֵנָן לְלֵאָה וְהָיְתָה רָחֵל שׁוֹתֶקֶת.

יום ראשון יא חשוון תשפו

(מס' שיעור 42113868)

זְלִזְלָה כְּדִי שְׁלֹא לְכַעַס - הִילולַת רַחֵל
אֵימָנוּ מִתּוֹרַת הַמֵּאוֹר עֵינִים זִי"ע << הַנִּזְהָר
לְקִרְוֹא לְאַבְרָם אֲבִרָהָם {א'}

למה רחל אמנו לא נקברה במערת המכפלה

היום היארצייט של רחל אמנו אשת יעקב אבינו ע"ה. בפרשת ויצא (ל"ד) כתוב שראובן הביא ללאה אמו דודאים וּתְאֵמֶר רַחֵל אֶל לֵאָה תֵּנִי נָא לִי מְדוּדָאֵי בָנֶיךָ, הַשִּׁיבָה לֵאָה וּתְאֵמֶר לָהּ הִמַּעַט קִחְתָּךְ אֶת אִישִׁי וְלִקְחַת גַּם אֶת דּוּדָאֵי בָנֶיךָ, וּתְאֵמֶר רַחֵל, לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלֵּילָה תַּחַת דּוּדָאֵי בָנֶיךָ. וכתב רש"י 'ולפי שזלזלה [רחל] במשכב הצדיק, לא זכתה להקבר עמו'. הרי לנו טעם אחד למה רחל לא נקברה יחד עם יעקב אבינו במערת המכפלה.

רחל נקברה על אם הדרך

בפרשת ויחי רש"י נותן טעם שונה לגמרי כנודע, וְאֵנִי בְּבֹאִי מִפְּדֹן מֵתָה עָלַי רַחֵל בְּאַרְץ כְּנָעַן בְּדֶרֶךְ בְּעוֹד כְּבֵרַת אֶרֶץ לְבָא אֶפְרַתָּה וְאֶקְבְּרָה שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרַת הוּא בֵּית לָחֶם, 'ואקברה שם - ולא הולכתיא אפי' לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבך עלי, אבל דע לך שע"פ הדיבור קברתיא שם שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן והיו עוברים דרך שם יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים שנא' (ירמי' לא) קול ברמה נשמע וגו' והקב"ה משיבה יש שכר לפעולתך נאם ה' וגו' ושבנו בנים לגבולם'. ובשפתי חכמים הביא תירוץ ליישב הסתירה בין ב' הטעמים שהזכרנו, שאילו רחל לא הייתה מזלזלת, הייתה **לאה** נקברת בדרך להיות עזרה לבניה, וכיון ש**רחל** זלזלה, לכן היא זו שנקברה בדרך אֶפְרַת.

למה לאה לא נקברה בדרך?

בשעה שנבוזראדן הגלה אותם, זה היה אחרי שעשרת השבטים כבר גלו, ובא"י נשארו רק שבט יהודה מבני לאה ושבט בנימין מבני רחל, א"כ לאה הייתה יכולה להיות על אם הדרך לא פחות מרחל. ועוד שהעיר בית

שהכעס מצוי בחוץ לארץ וכמ"ש (כי תבא כח, סה) וְנָתַן ה' לָךְ שָׁם לֵב רָגֵז, ולכן הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו א'לוא (כתובות ק:), כי מידת הכעס מצויה שם, ולכן הוא דומה שאין הקב"ה כנגדו. וכמ"ש התניא זי"ע באיגרת הקודש שהמשווה את הקב"ה תמיד לפני עיניו, וזוכר שהקב"ה לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, אינו כועס כלל. ומכיון שמצוי שם כעס, סימן שאין שם יכולת לדבוק בחכמה ובמחשבה הזאת.

למה חכמתו מסתלקת ממנו?

וכן יש לזכור שאם הוא חכם ועוסק בתוה"ק, אם הוא מצוי במדת הכעס, חכמתו מסתלקת ממנו. כי החכמה האלקית שבתוה"ק היא כביכול חלק מהקב"ה, כי אורייתא וקוב"ה חד, ואם הוא כועס, יש א'ל ז'ר בגופו של אדם, [כלשונם ז"ל (שבת קה:)] עה"פ לא יִהְיֶה בָּךְ אֵל זָר (תהלים פא, י) וממילא השכינה הק' מסתלקת ממנו, וממילא גם התוה"ק משתכחת ממנו.

המרירות מונעת את אור התורה

וזש"כ (בשלח טו, כג) וַיָּבֹאוּ מִן־הַמִּדְבָּרָה כַּשָּׂדֵם מִמּוֹרְמֹר עַל אַחֲרִים וְכוּעֵס עֲלֵיהֶם, עי"ז וְלֹא יָכֻלוּ לְשִׁתּוֹת מִיָּם מִן־הַמִּדְבָּרָה כִּי מִרִּים הֵם, אין יכולת לשנות ממי התורה הק', משום שהוא מר, שהכבד כועס והמרה זורקת בה טיפה. כיון שהוא כועס אין לו סייעתא דשמיא באור התוה"ק.

הגאווה היא שורש הכעס

ומי שיש לו עיני השכל יבין וישכיל שכל הכעס שארע לו, הכל מחמת מדת הגאווה שלו, שאם לא הייתה לו גדלות לא היה מקפיד ולא היה כועס. הגאווה היא שורש הכעס. כי אם הוא שָׁפֵל בָּרֶךְ ומבין שאף אחד לא חייב לו כלום, ועל כל נשימה ונשימה הוא צריך להלל ולהודות להשי"ת, ממילא אינו מקפיד על שום דבר.

קודם אכעס על עצמי שלא שמעתי בקול ה'

ועוד יש להתבונן ע"פ שיטת המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, שאם אחד חטא כנגדו ולא עשה כאשר צוהו והזהירו, יתבונן תיכף בעצמו: כמה אני לא שמעתי בקול ה' כאשר הזהירני. ואיך אכעס על פלוני שלא שמע בקולי, תחילה אכעס על עצמי שלא שמעתי בקול ה'. וכן יוכל למצוא בכל דבר המכעיסו, איזה דבר וענין

אני מחזיר את ישראל למקומם, פִּי יֵשׁ שֹׁכֵר לִפְעֻלָּתָהּ, וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם. הרי שרק רחל יכולה לפעול כל זאת, וא"כ הסיבה שבפרשת ויחי היא הסיבה האמתית, וא"כ למה רש"י בפרשת ויצא נותן עוד טעם 'שזלזלה במשכב הצדיק'? ואיך השפתי חכמים אומר שישראל יכלו להינצל בזכות לאה, והרי במדרש כתוב שניצלו רק בזכות טענת מסירת הסימנים?

כל העבירות כלולות בכעס

וליישב הדבר נעיין בדברי בעל ההילולא רבינו ה'מאור עיניים' הרה"ק רבי מנחם נחום בן רבי צבי מטשרנובל זי"ע, בסוף הספה"ק בחלק 'ישמח לב', על דברי הגמ' (ברכות כט) 'אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא לא תרתח ולא תחטי לא תרוי ולא תחטי'.

'לא עלתה בידו אלא רגזנותו'

הרה"ק רבי נחמן מקוסוב מתלמידי הבעש"ט זי"ע ביאר את דברי הגמ' (קדושין מ: 'רגזן, לא עלתה בידו אלא רגזנותו', והביאור הפשוט הוא שלא ירוויח כלום מלבד כעסו לבדו. וא"כ צ"ע מהו 'לא עלתה בידו', מה ענין יד אצל כעס? וביאר ע"פ מש"כ בשלה"ק³ 'ובשעת השינה בלילה עולה למעלה נשמת כל חי איש יהודי לכתוב ולחתום מעשי היום, שנאמר (איוב לז, ז) בְּיַד כָּל אָדָם יִחְתּוֹם' ולכן יש לשוב בתשובה לפני השינה וכו'. ואם באותו יום היה לו לב רגז, בעלות נשמתו למעלה אומרים לה, היום א"צ שתכתבי כלום, מספיק שתכתבי שהיית בכעס וזהו... וזש"כ 'לא עלתה בידו', שידו אינה צריך לכתוב אלא רק על הכעס, כי ממילא נכלל בזה כל העבירות שבתורה ולכן אין צורך לפרטם.

למה הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו א'לוא?

וביאר ה'מאור עיניים' ע"פ דבריו הק', שבאמת צריך מאד להיזהר ממידת הכעס, שהרי אמרו (נדרים כב:) שכל הכועס אפי' שכינה אינה חשובה כנגדו. ולכן זה נחשב כאילו עובד עבודה זרה (זוהר בראשית כז:). ואינו יכול לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד. ואי' בגמ' (נדרים כב.)

פחות. ומדוע השי"ת עשה כן ליתן מדת הכעס לכל אדם? כדי לעבוד אותו ית' עם מדה זו. וכן עשה יעקב אבינו ע"ה (כה, כט) וַיֵּצֵד יַעֲקֹב נָזִיד, מידת הכעס בערה בו ונתבשל בה וַיַּעֲקֹב נָתַן לַעֲשׂוֹ לֶחֶם וְנִזִּיד עֲדָשִׁים, נתן את מדת הכעס לעשו, יַעֲשׂוֹ קָנָה מִמֶּנּוּ אֶת הַכֶּעֶס בַּכֶּסֶף מֵלֵא, תן לי את הבכורה וקח תמורתה את הכעס. ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים, עדשים אדומים רומזים למדת הכעס.

‘זוהמתן’ - מדת הכעס

זוה שאמרו חז"ל 'ישראל שעמדו בהר סיני פסקה זוהמתן', כלומר מדת הכעס פסקה מהם, וכך היה שלום ביניהם כיון שלא כעסו כלל.

פרנסה של כעס - תשמישי עבודה זרה

ובהשלמת דבריו הק' כתב רבינו 'ועל כן הסר כעס מלבך, כי הכעס שאדם כועס בעסקי פרנסתו עם בני אדם, הממון שהוא מרוויח עי"ז הוא תשמישי ע"ז ואסור בהנאה'... אם הוא בעל הבית על משרתיו, וכעס וקצף עליהם ולכן עבדו יותר בזריזות. כל הממון שהרוויח יוליך לים המלח... וכן אם כעס על בני ביתו שהתבשיל יהיה מוכן בזמן, אם מחמת כעסו הכינו את סעודתו, יוליכנו לבית הכסא, שהוא כע"ז ואסור בהנאה.

הגיהינום נכנס לתוך בית הדין...

זוה שאמרו חז"ל (סנהדרין ז.) לעולם יראה דיין עצמו כאילו גיהנם פתוחה לו מתחתיו. הכעס שבעלי הדין כועסים זה על זה ונכנסים איתו לבית דין בחמת זעם, גורם שהם מכניסים את הגיהינום לתוך בית הדין. ולכן כְּשֵׁיִהְיוּ בְּעֵלֵי הַדִּין עוֹמְדִים לְפָנֶיךָ יְהִי בְּעֵינֶיךָ כְּרָשָׁעִים (אבות א, ח) לדיין מותר להסתכל על שני הצדדים כרשעים, אף שאחד מהם בוודאי זכאי, כיון שהוא כועס על שפלוני קרא לו לדין תורה, ושכח שהקב"ה עשה ועושה ויעשה לכל המעשים ואין לכעוס עליו כלל, לכן מותר לראותו כרשע אף שהוא זכאי בדין. אבל אם שני בעלי הדין מכבדים זה את זה ובאים לבי"ד בשמחה, אל יראה אותם כרשעים אלא כצדיקים.

בעבודת ה' שגם הוא לא שמע בקול ה'. ואדרבה באור הבעש"ט מבואר שלכן נזדמן לו צער זה וסיבת הכעס כדי שעל ידו יתבונן איך הוא עצמו עשה כן להשי"ת וישוב בתשובה.

הקונה עבד עברי כאילו קנה לעצמו את האדון ברוך הוא

עפ"ז ביאר ה'מאור עינים' דברי הגמ' במס' קדושין (כ.). 'הקונה עבד עברי כאילו קנה אדון לעצמו', כי כשיש לאדם עבד עברי ומבקש ממנו כמה עבודות ומלאכות ואינו שומע בקולו, והרי אסור לעבוד אותו בפרך ולכפותו למלאכתו, נמצא שקנה אדון לעצמו כלומר שקנה את הקב"ה על ידו. כי כן הוא המציאות שהקונה עבד עברי סופו להכעיסו ולא ישמע בקולו, וממילא הוא קונה לעצמו את אדנותו של הבורא ב"ה, שיתבונן שגם אני עבד עברי כלפי מעלה, וכי שמעתי בכל אשר הזהירני?

גם אני לא בסדר

וכך יתבונן בכל דבר שמביאו לכעס, כגון כשמצווה לבני ביתו להניח איזה בגד על מקומו ולא הניחוהו במקומו כאשר צוה. אל יכעס ח"ו אלא יתבונן תיכף שגם הוא עשה כן להקב"ה, שביקש ממנו כמה דברים להניח על המקום הנכון ולא עשה כאשר צוהו. ועי"ז לא יבא לכלל כעס.

כך יעורר רחמים על עצמו

והוסיף המאור עיניים שע"ז יזכה לפעול עליו רחמים, כי כשם שהוא ירחם על העבד העברי ולא יקפיד עליו שלא שמע בקולו, כך ירחמו עליו מן השמים ולא יענישוהו על מעשיו הלא טובים. אם העבד מאחר למלאכתו והוא שותק, כך יעורר עליו רחמים רבים לשתוק לו כשהוא מאחר לק"ש ולתפילה וכו'. אבל אדם הכועס על בני ביתו ואנשי סביבתו, הוא ח"ו גורם כן לעצמו. וזש"כ (משלי טו, א) מַעֲנֶה רֵךְ יִשִּׁיב חֲמָה, ע"י מענה רך כלפי עבדיו ואנשי ביתו, כך הוא משיב חמה מלמעלה, מדה כנגד מדה.

בכורה תמורת כעס

וכתב עוד שמידת הכעס היא אחת המידות שאדם נולד עמם, לכל אדם בעולם יש ממידת כעס, לזה יותר ולזה

חמץ מלפני הפסח, ובערב פסח יש לו מצוה להשביתו, כי יש זמן שמותר לקנותו. אבל ע"ז, הרי לעולם אסור לקנותו, ואיך התורה אמרה לבערו? אלא שהכוונה לאותו אל זר שהוא בגופו של אדם שמצווה לאבדו. בכל פעם שאדם מתגבר על מדת הכעס, הרי הוא מקיים מצות ביעור עבודה זרה.

ללמוד מתורתו - זה יותר מהשתטחות

ובהמשך שם ב'ישמח לב' כתוב בריש מס' שבת 'בדורות אחרונים כשלומדים דברי שום תנא וחכם מהקדמונים' יש בזה התקשרות לאותו הצדיק ממש כהשתטחות על קברי הצדיקים ועוד יותר מזה, כי בקבר נמצא הנפש של הצדיק, ובדברי תורתו נמצא הרוח ממללא של הצדיק, ולכן כשמקבל מהצדיק את דיבוריו הוא נכנס עם החיות והמוחין שלו לתוך החיות והמוחין של הצדיק שטמן בדבריו, ועי"ז נעשה התדבקות רוחא ברוחא ושפתותיו דובבות בקבר, כנודע לנו מדברי הבעש"ט נבג"מ, ונקרא בחינה זו יותר מההשתטחות...

מכניס את המוחין שלו לתוך המוחין של הצדיק

כי ההשתטחות בפועל היא פעולה חיצונית שנוסע למקום קברו ומניח יד שמאל על הקבר וכו', אבל כשלומד דברי תורתו הוא מכניס החיות והמוחין שלו בתוך החיות והמוחין של הצדיק, לכן יש בזה יותר מההשתטחות. וע"כ נודה ונהלל לה' שזיכנו ללמוד כמה שורות מתוך דבה"ק ביום ההילולא, ולדידיה הוה יותר מההשתטחות על ציונו הק'. זי"ע.

מאד קשה להגיע לציון הק'

ובוודאי היה רבינו בעל רוח הקודש, וידע שיהיו שנים רבות שלא יוכלו לנסוע על ציונו הק', מאז שהתפוצץ שם הכור האטומי לפני כארבעים שנה, וגם בימינו קשה מאד להגיע לציון הק'. אשע"כ גילה לנו שלימוד דברי תורתו הוא יותר מההשתטחות.

יעקב נשא את רחל כי קנה את הבכורה

נחזור לענייננו. רחל אמנו זי"ע ראתה את יעקב אבינו לראשונה - על הבאר, ורחל בָּאָה עִם הַצֶּאֱן אֲשֶׁר לְאֶבְיָהָ פִּי רָעָה הָוָא, היא הייתה הזיווג האמיתי של יעקב אבינו.

רווחים שהגיעו באופן מפוקפק

בספה"ק 'דברי משה' כתוב שכשאדם נתבע ממון בדין תורה, זה בוודאי משום שהיה איזה חסרון באופן שהרוויח את הממון הזה, אם מצד שעסק במלאכתו בזמן שהוא קובע עיתים לתורה וכדו', ולכן צריך ללכת לבית דין כדי שיפסקו עוד פעם שהממון שלך ע"פ התורה"ק. וְכִשְׁנִפְטָרִים מִלְפָּנֶיךָ יְהִי בְּעֵינֶיךָ כְּזָכָאִין כְּשֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין, כיון שיצאו ממידת הכעס.

איסור הנאה מכעס

והרי לנו מדברי המאור עיניים חומרא יתירה לאסור בהנאה כל מה שהרוויח מתוך כעס וקפידה. הרבה יותר ממש"כ בשו"ע על מה שהרוויח בחול המועד ותשעה באב אחר חצות, שעל העושה בהם מלאכה כתוב רק שאינו רואה סימן ברכה, אבל ממון שהרוויח מתוך כעס, אסור בהנאה.

כעס חלקי - ע"ז בשיתוף

אי' בגמ' (שבת קה:): 'רבי שמעון בן אלעזר אומר משום חילפא בר אגרא שאמר משום רבי יוחנן בן נורי המקרע בגדיו בחמתו והמשרבר כליו בחמתו והמפזר מעותיו בחמתו יהא בעיניך כעובד עבודה זרה שכך אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד אמר רבי אבין מאי קראה לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר איזהו אל זר שיש בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע'. ופרש"י שאם הוא כועס, לבסוף יעבוד עבודה זרה רח"ל. וכשם שאסור לעבוד ע"ז בשיתוף, כך אסור לכעוס אפילו בכמה אחוזים בלבד.

מצוות ביעור ע"ז

ובאמת הרי כל אחד נברא עם האל זר הזה בלבו, כמאמרם ז"ל שזהו יצר הרע שיש בגופו של אדם, וא"כ יש לנו מצוה לבער עבודה זרה. שהרי אסור לקנות עבודה זרה, ומ"מ יש מצוה לאבד את הע"ז. בביעור חמץ, אדם קונה

התגברה מאד מאד על מדת הכעס ומסרה את הסימנים ללא אחותה. שום מלאך ושרף לא היה יכול להתגבר כן. אמרה רחל לפני הקב"ה, אם באותה שעה אני לא כעסתי, אין לך לכעוס על בניך, אף שעל ע"ז כתוב בתורה 'וחרה', אם אני לא חרה אפי - גם אתה לא יחרה אפק.

הכנסת צרה לביתה - סגולה לילדים

אח"כ היה המעשה של הדודאים, שרחל ביקשה מלאה מהדודאים שהביא בנה, לאה קיבלה את יעקב אבינו כבעל. והרי ידוע שהכנסת צרה לתוך ביתה הוא ענין קשה מאד, אפילו עקרה נפקדת בכך. כמבואר ברש"י שזו הסיבה ששרה נתנה את הגר לאאע"ה. אבל רחל שהיתה לה ברירה לא לומר את הסימנים ללאה, ואז יתגלה שרחל היא עיקר האשה, עקרת הבית. אלא שעמדה בנסיון הקשה והכניסה את אחותה כצרה לביתה, לא רק שאחותה היא הצרה, אלא אחותה היא האשה הראשונה, והיא תיחשב לה לצרה. ומנא לן שלא מרגשת עיקר הבית, שבבקשת הדודאים היא אומרת לרחל 'המעט קחתך את אישי', כי רחל מעולם לא גילתה לה שהיא מסרה לה את הסימנים לצורך מיוחד, רק אמרה בפשטות שאם שואלים סימנים, אלו הם הסימנים, כדמשמע מ'דעת זקנים מבעלי התוס'.

מי ויותר למי? אה?

ובראשונים מבואר שדודאים מעוררים אהבה, לכן אמרה לה לאה, הִמְעַט קָחְתָּךְ אֶת אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת דּוֹדָאִי בְנִי, די לך שאת צרתי בתוך 'ביתי', ועוד תעוררי אהבה מיוחדת אלייך. והרי כבר איבדתי ממעמדי כש"הסכמתי" להכניס אותך כצרה, והרגשתי שהוא אוהב אותך יותר ממני, [וכמו שאמרה לאה 'כי שנואה אנכי' 'ראה ה' בעיני'] ועתה עוד תבקשי לעורר יותר אהבה ע"י דודאי בני? היה לא תהיה. באותה נקודת זמן רחל הייתה אמורה להתפרץ ולצעוק על לאה 'מה את אומרת אישי? הגיע הזמן שתדעי מה קורה כאן בבית...' בלי ספק אם הייתה שואלת איזה רב, היה הרב מתיר לה שהגיע הזמן להעמיד את לאה על המקום, ולא נכון שהיא תחיה בהרגשה שרחל לקחה ממנה את בעלה... כל אדם בעולם אפילו מלאך ושרף, היה פותח פיו באותה שעה ומעמיד את לאה על המקום.

כמבואר בספה"ק שמה שיעקב נשא גם את לאה, זה מכיוון שקנה את הבכורה מעשו, היה צריך לישא גם את לאה. כי הכל אומרים הגדולה לגדול והקטנה לקטן (רש"י כט"ז), הכל אומרים כלומר גם בעולמות עליונים אמרו כך.

יעקב בכה לפי שרחל אינה עמו בקבורה

ואמרו חז"ל שתיכף בתחילה כבר נאמר וַיִּשָּׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיֵּשָׂא אֶת קְלוֹ וַיֵּבְךָ ופרש"י שבכה לפי שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה. מדוע זה מעורר אצלו בכי? פירשו המפרשים שהוא נזכר בסיבה שבגללה לא תהא עמו בקבורה, משום שנבודדזראדן יגלה את בני ישראל מארץ ישראל בעבור עון ע"ז, ועל זה כבר בכה בתחילה.

לבן נתן את כל הדורונות ללאה

ויש ביאור נוסף בזה. חז"ל אומרים שרחל הזהירה את יעקב מתחילה, שיזהר מאד מאביה כי הוא רמאי גדול, אמר לה יעקב 'אחיו אני ברמאות'. והיא ידעה שאביה רמאי כפול ומכופל. וכך הוה, גם כשיעקב חשב שינצל מרמאותו ע"י שידבר במפורש אַעֲבֹדָךְ שְׁבַע שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתָךְ הַקֶּטְנָה, לא הועיל לו מאומה. ורחל ראתה שאביה מתכנן לרמות את יעקב, שהרי כל אותם ז' שנים הוא שלח דורונות לרחל, ואביה נתן הכל ללאה.

רחל אינה כועסת

הכעס האנושי דרכו להתעורר מחמת קנאה, בדרך כלל לפי הטבע האנושי כשאדם רואה שהמתנות שהיו אמורים להינתן לו, נתונים לאחר, הרי הוא מקנא על שלו וכועס. [בלשה"ק הכעס נקרא קנאה, לשון תבערת אש בלב], אבל רחל שצנועה בנפשה ובמידותיה, ביטלה את עצמה להשי"ת לגמרי, והאמינה בו ית' שהכל בידו, אם המתנות לא הגיעו לידה, סימן שכך גזרה חכמתו יתברך. ומתוך האמונה והצניעות שבנפשה אינה כועסת.

אם אפי לא חרה - גם אפק לא יחרה

גם בליל החתונה שהייתה יכולה להציל את שארית כבודה, ע"י שיוודע ליעקב שהיא לאה כשאיין לה את הסימנים, ועי"ז יעקב יחזור לשאת אותה. אעפ"כ

חשוב עד מאד להנשא ליעקב, אך להמנע מכעס הוא ענין גדול יותר מזה.

יעקב לא הקפיד על שתיקתה

יש בחיים עניינים גדולים מאד, אין ענין גדול יותר מנשוא יעקב ורחל, וכל שאר העניינים שאנו יודעים ביהדות, בוודאי קטנים מהענין הגדול והנורא הזה, אעפ"כ רחל שתקה ולא הקפידה כש הדבר נשלל ממנה. יעקב לא הקפיד עליה מדוע שתקת כשראית שהנדוניה עברה ללאה כל אותן ז' שנים, וכי לא ידעת שזהו ענין גדול להנשא אלי? אמרה רחל ליעקב, ידוע גם ידעתי שזהו ענין גדול ביותר להנשא לצדיק הדוד, אבל יש ענין יותר חשוב בעולם, שלא לכעוס על אחותי, לכן 'ויאהב יעקב את רחל' כששמע שמסרה את הסימנים ללאה נתוסף לו אהבה. כי ראה שהיא עובדת את ה' באמת. שום דבר בעולם לא ירחיק אותה מהאמת.

לזול דקדושה במשכב הצדיק

רחל זלזלה במשכב הצדיק לא רק במעשה הדודאים אלא מאז ומקדם, כדי שלא תבא לידי כעס. אלא שבמעשה הדודאים הענין נדלק מחדש, כשאמרה לה לאה 'המעט קחתך את אישי', היה לה נסיון כפול ומכופל שלא לכעוס עליה. מה עשתה רחל הצנועה, אמרה ללאה 'לכן ישכב עמך הלילה', חזרה לעצה הראשונה לזלזל בזלזול דקדושה במשכב הצדיק כדי שלא לכעוס. אילו לא זלזלה, הייתה כועסת את הכעס הגדול של החיים, כדי שלא לכעוס, עמדה וזלזלה.

בזכות הזלזול הצילה את בניה

וזש"כ רש"י 'לפי שזלזלה במשכב הצדיק, לא נכנסה עמו בקבורה'. היינו הך עם דברי רש"י בפרשת ויחי, מדוע נקברה רחל בדרך כדי להציל את ישראל מנבזוראדן בצאת ישראל לגלות, כי רק היא זוכה להמתיק הדין ולומר להקב"ה שלא יחרה אפו, כי רק היא זכתה לזלזל במשכב הצדיק כדי שלא לכעוס על אחותה, ז' שנים זלזלה כדי שלא לכעוס.

לאה! איך העגילים מתאימים לך...

ז' שנים רצופות רחל עמדה בנסיון הכעס, יום אחרי יום עובה, ויעקב שולח לבית לבן עגילי זהב חדשים,

אבל רחל שותקת

ואילו רחל שותקת, ואומרת 'את צודקת, לכן ישכב עמך הלילה'. היה לה מאד קשה, שהרי היא אומרת לקב"ה אתה אל תקפיד על עבודה זרה, אפילו כשלא לקחו אותך כקינוח סעודה אחר עבודה זרה, אם אני ילוד אשה התגברתי על מדותי, ושתקתי, ושתקתי, ושתקתי, גם אתה יכול לשתוק.

אין הצר שוה בנזק המלך

והנה מדרכו של אדם שהוא כועס ומצטער על אבידה שנלקחת ממנו כשהיא חשובה בעיניו ביותר. וכדי להינצל ממדת הכעס, שבמאור עיניים מבואר שמדת הכעס היא מחמת חסרון אמונה שהקב"ה עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, כדי להינצל ממדה רעה זאת, מוטב לו לאדם לשכנע את עצמו שהדבר הזה אינו חשוב כ"כ, ומה הפסד יש באיבודו. אין הצר שוה בנזק המלך, כמה שהדבר הזה חשוב, עדיין אינו שווה בשביל לכעוס בגללו. כגון להתפלל לפני העמוד ביום היארצייט, בוודאי שזה ענין מאד גדול, אבל חלילה להיכשל בכעס מחמתו. כדי להינצל מהכעס, מוטב לו לבעל היארצייט להקטין בעיניו את מעלת התפילה לפני העמוד, יותר טוב להתגבר ולא לכעוס, ולהתחזק באמונה שהקב"ה עושה הכל, זהו עילוי נשמה הרבה יותר גדול מלהתפלל לפני העמוד.

כדי שלא לכעוס - זלזלה במשכב הצדיק

כה עשתה רחל אמנו ע"ה, לא רק עתה זלזלה במשכב הצדיק, אלא זה דרכה מתחילת הענין, כל אותם ז' שנים שהנדוניה עברה ליד לאה ולא לידה, הבינה את התרמית שלבן עתיד לעשות. כדי שלא לכעוס על הדבר הנורא הזה, שהרי היא השיגה מאד מאד מעלת הנשואין עם יעקב הצדיק, וא"כ איך שתקה ולא כעסה? אלא כדי שלא לכעוס הקטינה את הדבר בעיניה, וכך יכלה לשתוק.

היא כבר לא תזכה להנשא לצדיק...

ולא עוד אלא שהיא ידעה ברוה"ק שיעקב אבינו מקיים כל התורה כולה עד שלא ניתנה, ואם לבן מרמה אותו לתת לו את לאה אחותה, מסתמא לא תזכה לעולם להנשא לצדיק זה. כדי שלא לביישה, ולא לכעוס, עמדה וזלזלה במשכב הצדיק לשם שמים. בוודאי הוא ענין

יוסף לא כעס על האחים

ולא רק ברגע המכירה נשאר עמהם באחוזה, אלא גם כשנמכר לבית פוטיפר לזוהמת ערות הארץ, לא כעס על אחיו, וגם כשיפוזו זרועי ידיו לא כעס על אחיו, והוא נבחן במשך כ"ב שנה אם לכעוס עליהם או לאו. מאז ועד היום האחרון לא סרה מדת האחוזה מלבו, 'אני יוסף אחיכם', לולא אחוזה אמיתית לא היה נושק אותם ובוכה על צואריהם.

בדרך למצרים - השתטח על קבר רחל

יוסף הצדיק קיבל את הכח הזה ע"י שהשתטח על קבר רחל בדרכו למצרים, כאשר דרשו חז"ל, הוא בכה על קברה של אמו, אמא אמא, את עברת נסיונות קשים בחיים ועמדת בכולם, תני לי מהכוחות שלך אמא, שגם אותי סוחבים כעת למכור אותי לעבד במצרים, שאשתוק להם בלב, להאמין בה' שהוא לבדו עושה כל המעשים, לא האחים שלי מוכרים אותי, הקב"ה לבדו שולח אותי. מה לי לכעוס עליהם. אמא תני לי את הכוחות העצומים שלך.

נסיון כפול במדת הכעס

בספרי הרה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע מבואר עוד שלבני רחל יש יותר מדת הכעס מאשר לבני לאה, כי ע"פ קבלה הם שייכים לשורש נשמה כזה שיש בו יותר נסיונות במדת הכעס. ונמצא שההתגברות היא כפולה ומכופלת שאין לנו שום השגה כלל. ירחם ה' ובמהרה בקרוב יתקיים הבטחת ה' לרחל אמנו 'ושבו בנים לגבולם' במהרה בימינו אמן.

השכינה איתנו בגלות בזכות רחל

אי' בזוה"ק שמה שהשכינה הק' נמצאת עמנו בגלות, זה רק בזכות שהתפללו בקברה של רחל. ובזה מיושב שאם רחל התפללה, מדוע נבזזאדן המשיך להגלותם? אלא שבזכות תפילותיה, השכינה הק' תהיה עמנו גם בגלות, והיא תשמור עלינו בכל מקום שיהיה מי שיחזור מהגלות, וישבו בנים לגבולם.

עדיין יש לנו צורה של האבות

כי בגלות מצרים ירדו ירידה מאד קשה, עד שכמעט לא נותר מי שישוב משם, וכלשון הרמב"ם (עבודה זרה א, ג)

לבן הרמאי נותן את זה ללאה, לאה מספרת לרחל, וכי ראית איזו מתנה קיבלתי היום מהבחור רועה הצאן של אבא, תראי את העגילים החדשים, ורחל נושכת שפתיים ושותקת ומעמידה פנים של התפעלות איך העגילים מתאימים ממש ללאה, כאילו נבראו בשבילה. וכי אין רחל ילוד אשה? וכי אין לה רגש בלב לחשוב שאלו העגילים היו אמורים להיות עליה בשעה כזאת? וכן ממועד למועד, מקבלת לאה עוד מתנה ועוד מתנה, כשרחל יודעת היטב שהכל בעבורה ואבא הרמאי נותן את הכל לאחותה.

שומרת את התכשיטים לחתונה

מסתמא יעקב היה שואל את רחל במרעה הצאן, איפה העגילים החדשים ששלחתי לך? אמרה רחל, הריני מצנעת אותן לאחר החתונה. אילו היתה אומרת מלה אחת ליעקב, היה עוצר כל הענין. מדרגה כזאת אין לשום מלאך ושרף. רק בזכות שתיקה כזאת, יכולה היא להמתיק את הדין, ולומר להקב"ה אל יחרה אפך על עבודה זרה, אף שעבודה זרה הוא דבר נורא, הרי אני זלזלתי במשכב הצדיק שגם הוא ענין נורא מאד, בכדי שלא לכעוס זלזלתי, וגם אמרתי 'לכן ישכב עמך בלילה', את כ"כ צודקת לאה שאני נכנסתי צרה בתוך ביתך, סליחה מחילה וכפרה, ישכב עמך בלילה הוא. כיון שזכתה למדה מופלגת זאת לזלזל במשכב הצדיק כדי שלא לכעוס, לכן לא נכנסה עמו בקבורה, כאשר פרש"י בפ' ויחי, שבזכות רחל אמנו לבדה יאמר הקב"ה 'ושבו בנים לגבולם', 'יש שכר לפעולתך'.

אין אנו מדברים על אמותינו הק' סתם, רק ללמוד ממעשיהן משהו דמשהו.

אחיכם - גם שעה שמכרתם אותי

חז"ל אמרו שיוסף הצדיק בן רחל, הלך בדרכו של אמו. כשפשטו ממנו כתונת הפסים והורידוהו לבור, על אותה שעה אמר אח"כ 'אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה' וביאר האור החיים הק' שאפילו באותה שעה שמכרתם אותי לא היה לי שום הרהור עליכם, לא סלקתי מדת האחוזה מלבי. גם זה אינו מדרגת אדם. אלא שזכה לכך ע"י אמו רחל. הפלא הגדול הוא על רחל שלא נולדה מהורים קדושים כמו יוסף הצדיק.

הקורא לאברהם אברם עובר בעשה

אי' במס' ברכות (יג.) 'תני בר קפרא כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה שנאמר וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם (בראשית יז, ה), רבי אליעזר אומר עובר בלאו שנאמר (שם) וְלֹא יִקְרָא עוד אֶת שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם. ובירושלמי אי' דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, והלכתא כתרומיהו דהקורא לאברהם אברם עובר הן בעשה והן בלאו. ובמהרש"א הקשה מדוע לא כתבו הפוסקים לאו ועשה זה והשאיר בצ"ע. ובדור שלאחר המהרש"א כבר הדפיסו שו"ע עם ה'מגינים' מגן אברהם ומגן דוד, היינו הט"ז שבימינו. ובמג"א (או"ח קנו) הביא כמה עניינים שלא נזכרו בשו"ע, ושם כתב הלכה זו שכל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה ובלאו. המג"א הוא הפוסק הראשון שהביא דבר זה להלכה. והצל"ח במס' ברכות כתב 'כל מוני המצוות לא הזכירו מצוה זאת, והמהרש"א נשאר בצ"ע והמג"א בסי' קנ"ו הביאו'.

האיסור היה רק בימי אאע"ה

ויש שפירשו שהסיבה שלא הובא בפוסקים, משום שזה האיסור היה קיים רק בימי של אאע"ה, אבל היום לאחר פטירתו אין עשה ולא. כך אמרו בשם מהרי"ל דיסקין זי"ע. אך המפרשים הקשו על זה מגמרא מפורשת, ששם בברכות (יג) הקשו חז"ל שהרי אומרים בכל יום אֲתָה הוּא ה' הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּרִכְּשִׁים וְשִׁמְתָּ שְׁמוֹ אֲבָרָהֶם (נחמ"י טז), ותירצו התם קא מסדר שבחיה דמאריה מה דהוה מעיקרא. וקשה שהרי הפסוק הזה כתוב בספר עזרא ונחמיה, וכבר עברו מפטירת אאע"ה הרבה שנים, ואם כדברי המהרי"ל דיסקין אין בזה שום עבירה, ואיך חז"ל הקשו מאותו פסוק?

האיסור ישוב בתחיית המתים

ה'בן איש חי' הביא שאלה זאת ב'בן יהוידע', וכתב שאין זה פירכא, כי אף אם נאמר שהאיסור אינו רק בחיי אאע"ה [כתב כן מעצמו ולא בשם מהרי"ל] מ"מ האיסור עתיד לחזור לאחר תחיית המתים, כשיקום אאע"ה אסור לומר לו 'שלום עליכם אברם', מי שאומר כאן, עובר בעשה ובלאו ולוקה. וכשיהיה תחיית המתים, גם אז יהיה ספר עזרא ונחמיה. ולכן הקשו בגמ' איך נאמר כן. ותירצו שהנביא מסדר השבח.

'כמעט שנעקר העיקר הגדול ששתל אברהם אבינו', ובבית הלוי הוסיף שבמצב כזה לא היה מצוה לקיים 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' שכבר לא היו נחשבים כ'בניך' ו'זרעך', לכן הקב"ה דילג על הקץ וגאל לפני הזמן. אבל בגלותנו הארוך, לא נפלנו עד כדי כך, יש לנו עדיין צורה של אברהם יצחק ויעקב עד היום הזה, וכל זאת בזכות בכיותיה של רחל, שהבטיח לה הקב"ה 'ושבו בנים לגבולם', הגאולה תהא עם אנשים שעדיין ראויים להקרא 'בנים' לאברהם יצחק ויעקב, גם לאחר אלף ותשע מאות וחמישים ושבע שנות גלות.

חיימ'קע בנך אומר לך 'תבכי אמא תבכי'

הגם שכואב לנו מאד מאד, שרחל אמנו כבר בוכה כ"כ הרבה שנים, ועדיין לא שבו בנים לגבולם, וכבר אמר לה הגר"ח שמואלביץ 'הקב"ה אומר לך מנעי קולך מבכי, אבל אני חיימ'קע בנך אומר לך תבכי אמא תבכי', ומאז כבר עברו עוד חמישים שנה ועדיין היא בוכה כבקשת רבי חיים, ועדיין לא נושענו. ואין לנו השגה במחשבות בורא העולם, כאשר לימדה אותנו רחל אמנו להתבטל להקב"ה שהוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים. ואין לנו שום טענות כלל.

יִשְׁפָּה - יש לו פה ושותק

אמרו חז"ל ששבט בנימין קיבל אבן יִשְׁפָּה משום שבניה של רחל למודים שיש לו פה והוא שותק, וזהו 'יש-פה', יש לו פה ושותק. בדרך כלל מי שיש לו מדת הכעס ויש לו כח הדיבור, אינו שותק, רק עונה מנה אחת אפיים. אבל רחל ויוסף יש להם פה ושותקים. כך ה' רצה, שיהיה ככה.

***

לפיכך הרבה להם מצוות

בשב"ק העל"ט עוררני הגאון החסיד רבי אהרן דירנפעלד שליט"א ואחרי החיפוש נמצא לו שורש בספה"ק 'אדרת אליהו' - [הקדמון, להג"מ רבינו בן אליהו זי"ע, משנת שפ"ב, נכדו של ה'צרור המור' מגולי שפניא זי"ע] ע"פ דברי רבי חנניה בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות.

חז"ל בגמ'. ולאחרונה הדפיסו מתוך כתבי יד של רש"י, ומצאו שעשו המדפיסים טעות וכתוב 'אברהם', באמת כתב רש"י 'שלא יאמר אותו צדיק אביהם'...

להזהר להגות היטב 'אברהם'

ונחזור לדברי 'אדרת אליהו' שכתב חידוש נפלא, והרי מדה טובה מרובה, אם הקורא לו 'אברם' עובר בלאו, הרי הקורא לו 'אברהם', מקיים מצות עשה ושומר עצמו מלעבור על לאו. כי הבא לידו מכשול ונוזהר ממנו, קיים מצות לא תעשה, והרי עשרות פעמים ביום נקלע בידינו מצוה דאורייתא שלא זכרנוה, כשאומרים 'אלקי אברהם', כשאומרים שאנו בני אברהם 'צחק ויעקב ועוד כהנה וכהנה, בכל עת שנוזהרים להגות היטב תיבת 'אברהם' ולא 'אברם', קיימנו מצות עשה מדאורייתא. 'ברוך אתה ה' מגן אברהם' כי מצוה בעידנא מגנא ומצללא, והרי זה עתה הוא מקיים מצוה עשה מן התורה לומר 'אברהם' ולא 'אברם'.

אברהם אבינו ולא שאר אברהם

ובשו"ת 'מנחת יצחק' חלק ד' כתב שכל האיסור חל רק לגבי אברהם אבינו, ולא לגבי אדם אחר שנקרא כן, שיש מכנים אותו 'אברום', או 'אברם'. עוד כתב שיש שמתרגמים תיבת אברהם בלשונות אחרים שאין בהם היגוי אות H, והרי הם קוראים אברג'ם וכדו'. הם קוראים לאברהם אברם. וכתב שם תשובה ארוכה למי שכתב ספר סיפורים לילדים, והזכיר אברהם בשם אברם, והאריך להזהירו שלא לעבור על איסור דאורייתא עשה ולא.

לכוון לשם מצווה בעת אמירת 'אברהם'

ומכיון שנודע לנו זה עתה על מצוה דאורייתא שאנו זוכים לקיים תמיד, ומצות דאורייתא צריכות כונה, ולזאת נאמר כולנו: 'הרי אנו מגלים דעת שבכל עת שנאמר שמו של אברהם אבינו, אנו מכוונים לקיים מצות עשה שבתורה כמו שכתוב והיה שמך אברהם, ולקיים מצות לא תעשה שנאמר ולא יקרא שמך אברם, לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו בשם כל ישראל'.

ה'מגן אברהם' מגן על אברהם

אמרו דורשי רשומות בדרך צחות, שה'מגן אברהם' הוא 'מגן על אברהם' אבינו, שכל העובר וקורא לו אברם עובר בלאו ועשה, אף אחד לפניו לא כתב כן, עד שהחזיר רבי אברהם אבל"י בעל המגן אברהם את העטרה ליושנה, וקבע את האיסור הזה בשו"ע.

איך מזכירים פסוקים עם 'אברם'?

וראיתי בש"ק בספר 'אור התורה' למהר"ש תאומים זי"ע [מתלמידי המגיד זי"ע, כתב פירוש על ברית מנוחה] שהקשה איך אנו לומדים פרשת נח וחצי פרשת לך לך ומזכירים בפסוקי התורה הרבה פעמים שם 'אברם', והרי הוא איסור דאורייתא?

הענין מתחדש עתה

ותירץ וזלה"ק 'וזה ראייה שהאדם בהיותו קורא בתורה מחויב הוא להיות אצלו כאילו הענין מתחדש ונעשה עתה כל הענין, כמו הקורא בתורה בראשית צריך לחשוב בעיניו כאילו עתה הוא ראשית הבריאה' ולכן מותר לנו להזכיר 'אברם' כי באותה שעה שאנו לומדים אלו הפסוקים, עדיין לא נאמר להקב"ה 'ולא יקרא עוד שמך אברם', ומאז שלומד זה הפסוק, מאז והלאה צריך להזהר ולהשמר מלומר אברם.

מי זה 'אותו צדיק'?

הג"מ רבי יוסף סלנט זצוק"ל כתב שכן נזהרו חז"ל בגמ' בברכות דף ט' 'דבר נא באזני העם... שלא יאמר **אותו צדיק** ועבדום וענו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם'. וכתב בשם זקנו הג"מ רבי יוסף צבי ווייס מירושלים זצוק"ל, שיש לדייק לשון חז"ל 'שלא יאמר **אותו צדיק**', מדוע לא אמרו 'שלא יאמר **אברהם**'. אלא שברית בין הבתרים היה בעוד היה שמו אברם, ולא רצו חז"ל להזכיר **אברם**, שלא לעבור על לאו ועשה, וגם לא רצו לומר 'אברהם' שעדיין לא היה נקרא כן בשעת ההבטחה. לכן מצאו חז"ל עצה לומר בנוסח 'שלא יאמר אותו צדיק'...

הוסיפו ברש"י 'אברהם'

וברש"י על פרשת בא, הוסיף רש"י תיבת 'אברהם', שלא יאמר אותו צדיק אברהם. והוא פלא מדוע שינה מלשון

איך בפרשות נח ולך לך ממשיכים לקרוא לו 'אברם'?

והזכרנו מה שכתב הר"ש תאומים ב'אור התורה' שבפרשת נח ולך לך מזכירים הרבה פעמים **אברם** ככתוב בפרשה, כי כל שנה כשמתחילים מחדש ללמוד את התורה, הרי זה כאילו שהעולם נברא מחדש, ונמצא שב הפרשיות הללו אנחנו כביכול עומדים בזמן ראשית הבריאה שעדיין שמו היה אברם ואז היה עדיין מותר לקרוא לו בשם **אברם**.

וכן משמע בגמ' שם 'מתיב רבי יוסי בר אבין ואיתימא רבי יוסי בר זבידא (נחמי' טז) אַתָּה הוּא ה' הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּחַרְתָּ בְּאַבְרָם? אמר ליה התם נביא הוא דקא מסדר לשבחיה דרחמנא מאי דהוה מעיקרא'. על זה הדרך מותר לנו לומר **אברם** בשעה שלומדים פרשות נח ולך לך, עד שמגיע הזמן שהקב"ה קורא לו אברהם, ומכאן והלאה מצוה לקרוא אברהם.

מה הדין כשאומרים חידו"ת על פ' נח לך לך?

ויש לדון כשאומרים חידושי תורה על פ' נח ולך לך, האם יש לומר שהקב"ה אמר לאברהם לך לך מארצך, שלכאור' אינו אמת, שהרי הקב"ה אמר זאת לאברם ולא לאברהם, שהרי באותו שעה עדיין היה שמו אברם, וכן בברית בין הבתרים ומלחמת המלכים צ"ע אם בזה מותר לקרוא לו **אברם**, אמנם פוק חזי מאי עמא דבר שגם כשלומדים על התקופה של אאע"ה קודם שהיה שמו אברהם, מזכירים אותו בשם אברהם, ורק בפסוקי המקרא קוראים כמו שכתוב **אברם**.

רש"י כותב גם אַבְרָהָם וגם אַבְרָם

ואחר החיפוש בלשונו של רש"י מצאנו כ"פ שאע"פ שבפסוק כתוב (יגד) וַיִּקְרָא שְׁם אַבְרָם בְּשֵׁם ה', רש"י כתב (בדיבור המתחיל) 'ויקרא שם אברהם'. וכן (יב,ה) אשר עשו בחרן - שהכניסן תחת כנפי השכינה אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים. וכן (יד,ט) ארבעה מלכים וגו' - ואעפ"כ נצחו המועטים להודיעך שגבורים היו ואעפ"כ לא נמנע אברהם מלרדוף אחריהם. וכן (יד,י) לפי שהיו באומות מקצתן שלא היו מאמינים שניצל אברהם מאור כשדים מכבשן האש וכיון שיצא

מה טעם האיסור?

וכתב עוד שיש להקב"ה נחת רוח גדול מזה, וגם הפליג מאד בעונש מי שעובר על זה. ואי"ה בשיעור הבא יתבאר טעם האיסור. ועכ"פ מדה טובה מרובה, ואי"ה מעתה ועד שבת נזכה עוד כמה מאות ואלפים מצוות אלה. אשרינו מה טוב חלקינו.

יום שני יב חשוון תשפו

(מס' שיעור 42115325)

כל הקורא לאברהם אַבְרָם {ב'}

הקורא לאברהם אברם עובר בעשה ולא

ב"ה בשיעור הקודם הזכרנו דבר חידוש שעוררני עליה בשב"ק העל"ט הגאון החסיד רבי אהרן דירנפעלד שליט"א ואחרי החיפוש נמצא לו שורש בספה"ק 'אדרת אליהו' (-הקדמון, נכדו של בעל 'צרור המור' זי"ע) על המבואר בדברי הגמ' (ברכות יג.) 'תני בר קפרא כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה שנאמר וְהָיָה שְׁמִי אַבְרָהָם (בראשית יז,ה), רבי אליעזר אומר עובר בלאו שנאמר (שם) וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמִי אַבְרָם. ובירושלמי א"י דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, והלכתא כתרומיהו דהקורא לאברהם אברם עובר הן בעשה והן בלאו. וכן הוא במג"א בשו"ע או"ח סי' קנ"ו.

קיום מצות עשה בדקדוק קריאת אַבְרָהָם

ונתחדש שכשם שהקורא לו אברם עובר בלאו ועשה, כך כשנזהר וקורא בשם אברהם, ומדקדק ומבטא את האות ה' שישמעו היטב⁵, הרי הוא מקיים מצות עשה של וְהָיָה שְׁמִי אַבְרָהָם. ובפרשיות אלו כשאנו לומדים הרבה מעניינו של אאע"ה, הרי אנו זוכים לקיים מצות עשה זו כמה וכמה פעמים, והקב"ה רצה לזכות את ישראל לפיכך הרבה לנו תורה ומצוות.

5 בהגיון החסידי כשאומר 'אברום', י"ל שדי בזה, שאילו היה שאומר 'אברם' היה אומרו בקמץ תחת הר' והיה נשמע כמו עמרם.

יעקב' ולא כתוב מי קרא לו כן, מלמד שהקב"ה קרא לו בשם יעקב. והרי שזה שם קדוש ביותר, ואין לבטלו לעולם. וכן הושע נקרא כן ע"י אביו נון. וכן שרה, הרי אביה לא קרא לו שְׂרָי אלא יסכה, כמ"ש על הרן אָבִי מִלְכָּה וְאָבִי יִסְכָּה, אלא שאחר שנשאה אאע"ה קרא לה שְׂרָי, כשראה את שלימות מדרגתה בנבואה, עד שהוא טפל לה בנבואה, לכן קרא לה שְׂרָי, לא יסכה לשון סוכה ברוה"ק בלבד, אלא שהיא כמו שר למעלה ממדרגת אאע"ה בנבואה.

גיורת מקבלת שם יהודי בטבילה

ועוד שהבן מקבל את שמו בשעת ברית מילה, לאחר שמסירים ממנו את הערלה. אאע"ה שהיה חסר לפני מילתו, לא קיבל שמו אברהם רק בהיותו בן צ"ט שנה לאחר שנמול, וקיים 'התהלך לפני והיה תמים', אבל בת נחשבת תיכף כנימולה כמבואר בגמ' לגבי גירות שדי לגיורת בטבילה, ולאחר שאאע"ה קיים את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, בוודאי הטביל את שרה לשם גרות, ותיכף ומיד נכנסה בקדושת ישראל בטבילתה, ובאותה שעה כבר קרא לה בשם יהודי שְׂרָי.

לא שייך למול פעמיים

וכנודע מה שהקשו בספה"ק מדוע אאע"ה לא נימול לפני שנצטווה כמו שקיים את כל התורה מעצמו, ותירצו כמה תירוצים בדבר, והראשונים תירצו שזש"כ ברש"י 'הוא שנתן לו עצה על המילה', כלומר שביקש אאע"ה למול לפני שנצטווה, ואמר לו ממרא שימתין עד שיהא מצווה ועושה, כי אי אפשר למול פעמיים. ולכן המתין לו שמו אברהם עד שלאחר שמל. אבל שרה שגירותה בטבילה בלבד, הייתה מושלמת מאז ומקדם ולכן אאע"ה קרא לה שְׂרָי.

למה אאע"ה היה טפל לשרה בנבואה?

וי"א שזה הטעם שהיה אאע"ה טפל לשרה בנבואה, כי הוא עדיין לא היה שלם בגופו ולכן נפל על פניו בשעת נבואה, משום שמאוסה היא הערלה כמבואר במס' נדרים, אבל לשרה אמנו ע"ה לא היה מלכתחילה את החיסרון הזה, ולכן היא הייתה גדולה ממנו בנבואה.

זה מן החמר האמינו באברהם למפרע. ועוד. אמנם כמה פעמים הזכירו רש"י בשם אברהם כשעדיין היה שמו כן.

מה סיבת האיסור לקרוא בשם אברהם?

וצריך להבין מה סיבת האיסור הפלאי הזה להזכיר שם אברהם, והרי מצאנו שהחליפו להושע בן נון שם וקראו לו יהושע, ואעפ"כ הוא נזכר אח"כ בתורה בשם הושע וַיִּבֹּא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת כָּל דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֶׁעַ בֶּן נֹון (דברים לב, מד). ובגמ' (שם) הקשו על יעקב אבינו, איך מותר כיום לקרוא לו יעקב אבינו, והרי כתוב (להי) לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, ותירצו בגמ' שהרי לאחר זמן, בירידתו למצרים, קראו שוב יעקב כמ"ש (מו, ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב יַעֲקֹב, ללמדנו שאמר לו שלא רק יעקב יהיה שמו אלא גם ישראל. וא"כ מאי שנא אברהם מיעקב. וכן בשרה כתוב (יז, טו) כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ וּמִשְׁכָּה שְׂרָי אֲשֶׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שְׂרָי אֵינוּ לְכָלל יִשְׂרָאֵל אֲלֵא בְּפִרְטוּיֹת לֹאֲאֵע"ה לבדו. ולפ"ז רק על אאע"ה לבדו התחדשה הלכה זו שאין לקרוא אותו בשם אברהם. מה טעם הדבר?

מי היה האבא שקרא לו אברהם?

ובספה"ק מצאנו כמה טעמים, ונזכיר מש"כ הרה"ק רבי יחזקאל מקארלסבורג זי"ע [תלמיד הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע] בספרו 'מראה יחזקאל' (ליקוטים חדשים וישלח), כיון שאאע"ה נצטווה ללכת מארצו וממולדתו ומבית אביו, ואחד מהדברים שאדם לוקח מבית אביו הוא השם שקראו לו בבית אביו, וכמבואר במדרש עה"פ (ז, א) טוֹב שֵׁם מִשְׁמֶן טוֹב, שיש לאדם שם שקרא לו אביו, זהו חלק מהדברים שהאב נותן לבניו, במעמד ברית מילה אומרים 'ויקרא שמו בישראל', ואביו קורא לו את שמו.

בברית מילה נותנים שם יהודי

אך אאע"ה נצטווה להתנתק מבית אביו לגמרי, לכן היה לו להתנתק לגמרי מהשם שקרא לו אביו, כי תרח החליט לקרוא לו אברהם, לכן יש איסור לקרוא לו בשם זה. משא"כ יעקב, אף שנוסף לו שם ישראל, הרי יצחק אבינו ע"ה קרא לו יעקב, ובמדרשי חז"ל כתוב עה"פ 'ויקרא שמו

אחרי המילה הושו בנבואה

וכתבו המקובלים שכל מה שאע"ה היה טפל לשרה בנבואה זה היה רק קודם המילה, ואמנם לאחר שנימול אע"ה, לא היה טפל לה לנבואה. וזה שאמר לו הקב"ה ציווי פרטי לאע"ה בלבדו לא **תקרא** את שמה שְׂרִי שזה מרמז שהיא **שוררת עלי** [היינו על אברם] במדרגת נבואתה, כיון שאתה נמול, שרה שמה, ולא שְׂרִי, שכבר עלית במדרגת הנבואה בשלימות ע"י הברית מילה. כן מבואר בספר 'אדרת אליהו'.

ממתי היה לה את השם שרה?

ובזה מיושב הלשון הפלאי שבפסוק זה (יז,טו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם שְׂרִי אֲשַׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שְׂרִי **כִּי שְׂרָה שְׁמָהּ**. וקשה דבשלמא אם מאז ומקדם היה שמה שרה, שייך להזהיר שלא לקרוא לה שְׂרִי שכבר נקראת שרה מלפני כמה שנים, אבל שְׂרִי הרי מעולם לא נקראה כלל בשם שרה, אלא זה עתה עושים לה שינוי השם, משרי לשרה, א"כ איך הכתוב מסיים ואומר **כִּי שְׂרָה שְׁמָהּ?** אתמהא!

באברהם כתוב (יז,א) וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמָהּ אַבְרָם וְהָיָה שְׁמָהּ אַבְרָהָם כִּי אַבְרָם הָיָה גֵזֶר נִתְּתִיךָ, ולא הוסיף 'כי אברהם שמך', מדוע בשרה הוסיף לשון פלאי **כִּי שְׂרָה שְׁמָהּ?**

כשנקרא אברהם - נקראה שרה

והביאור ע"פ הנ"ל דמכיון שאע"ה נמול והיה שמו אברהם, מאותה שעה כבר אין שמה שְׂרִי כלל, כי כל מה שהיה טפל אליה בנבואה הוא רק משום שלה אין חסרון של ברית מילה ולאברם זה עדיין חסר, אך כיון שנמול אינה שוררת מעליו בדרגת נבואתה, וממילא נקרא שמה 'שרה'. וזה שמסיים 'כי שרה שמה', כיון שכבר לפני ט"ו פסוקים קראתי שמך אברהם, ממילא כבר אין לה שם שרי אלא שרה.

אברם שְׂרִי / אברהם שרה בגימ' פעמיים 'שלוש' עה"כ

החת"ס מביא בשם המקובלים שאברם שְׂרִי בגימ' תשנ"ג. ויש במספר זה סוד מיוחד. ולכן כשנקרא שמו

אברהם הרי שממילא שמה **שרה** כי **אברהם שרה** בגימ' תשנ"ג. כי המחשבון מחשב את זה אוטומטית שממילא כבר שמה שרה. ובעלי הסוד כתבו שפעמיים **שלוש** בגימ' תשנ"ב, כמנין **אברם שרי**, או **אברהם שרה**, עם הכולל המחברם. ועי' בספה"ק 'ברית כהונת עולם' סודות נוראים על מספר זה.

המילה הוסיפה לדרגת נבואת אברהם

וזה חילוק גדול בין שינוי שמו של אע"ה שזה עכשיו נתעלה למדרגת ישראל לאחר המילה, לבין שינוי שמה של שרה, שאין זה עליית מדרגה, כי היא כבר עלתה לפני הרבה שנים כששינה אע"ה שמה מיסכה לשרי, אלא שכאשר אברהם גם עלה למדרגתו המופלגת ע"י המילה, נשתנה שמה משרי לשרה. וזהו 'כי שרה שמה', כך היא המציאות, בלי פעולה מיוחדת בשמה, אלא שזו תוצאה משינוי שמו לאברהם בעקבות המילה.

לא ויפל אלא וירץ

וממילא מובן כי תיכף שנשתנה שמו לאברהם, נשתנה שמה לשרה. ולא רק משום המספר גימט' אלא שכל מה שהיתה שוררת עליו במדרגת הנבואה, היה רק לפני שנמול, אך עתה שנמול, זכה לשלימות בנבואה דכתיב **וַיֹּא אֱלֹהֵי ה' בְּאַלְנֵי מִמְרָא וְלֹא וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל פָּנָיו וַיִּדְבֹּר אֶתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר (יז,ג), או וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל פָּנָיו וַיִּצְחַק (יז,יז) אלא אמר לו הקב"ה 'אתה יושב ואני עומד'. ולא רק שלא נפל על פניו אלא היה בשלימות כוחותיו כמ"ש **וַיֹּא וַיִּרְץ** לְקִרְאָתָם, וזאת משום שנשלם במידת הנבואה שלו.**

איך יתכן ששרה לא ידעה מהעקידה?

אבל שרה אמנו ע"ה לא זכתה לעילוי בנבואה לאחר שנקרא שמה שרה, אדרבה, על הנביאים כתוב (עמוס ג,ז) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֶדְנִי ה' דְּבָר כִּי אִם גָּלָה סוֹדוֹ אֶל עַבְדֵּיו הַנְּבִיאִים, ואיך יתכן ששרה לא ידעה מכל ענין העקדה, אע"כ שהעלימו ממנה את העקדה. [אבל צ"ע שמה שנאמר כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה, ושם פרש"י שהיה טפל לה בנביאות, זה היה לאחר שנמול. והי"ע].

הרמב"ם⁷ שבתחילה היה אאע"ה גדל בין תרח וחבריו אנשי אור כשדים שעבדו עבודה זרה, 'ואף הוא עבד עמהם', בתחילה השתחוה לשמש⁸, ואח"כ לירח, ועד שראה שכולם אפס תוהו ואין בהם מועיל וחיפש מיהו בעל הבירה, ונגלה לו השי"ת.

בן מ"ח שנה הכיר את בוראו

בבראשית רבה (נח, ל, ח) יש דעה שרק בהיותו בן מ"ח שנה הכיר את בוראו. ואז עקר את עצמו מכל העבודות זרות לכוכבים ומזלות, וכבר אין להם שום שייכות לכוחות הרע, ונמול בברית עם ה', ונקרא שמו אברהם. לכן אם אדם עובר וקורא לו 'אברהם', נעשה כאומר לו 'זכור מעשיך הראשונים'.

עוון גדול לקרוא בשמו הראשון

ואמרו חז"ל (בראשית רבה לך לך לט, ח) שבתחילה אאע"ה חשש שייענש על מעשיו הראשונים, ואמר לו הקב"ה לך טל ילדתיך (תהלים קיג) מה טל זה פורח אף עונותיך פורחים. הכל מחול לך. לא נשאר שום רושם ממעשיך הראשונים, נשתנה שמו ומהותו, יש רק אברהם שעובד את השי"ת במסירות נפש. אבל כל הקורא שמו אברהם, הרי זה כקורא לו שם של דופי ומספר גנותו. 'שהוא עון גדול, בלי מרפא וארוכה. ועונו

7 רמב"ם (עבודה זרה א, ג) כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן והתחיל לחשוב ביום ובלילה והיה תמיה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו, כי אי אפשר שיסבב את עצמו, ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא מושקע באור כשדים בין עובדי כוכבים הטפשים ואביו ואמו וכל העם עובדי כוכבים **והוא עובד עמהם** ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבונתו הנכונה, וכו'.

8 זוהר (לך לך פו.) רבי יהודה אמר (ישעי' מא) מי העיר ממזרח דא אברהם דלא נטיל אתערותא לגבי קודשא בריך הוא אלא ממזרח בגין דחמא שמשא דנפיק בצפרא מסטרא דמזרח נטיל אתערותא לנפשיה דאיהו קודשא בריך הוא, אמר דא הוא מלכא דברא יתי, פלח ליה כל ההוא יומא לרמשא חמא שמשא דאתכניש וכו'.

למה לא שינו את השמות של רבקה רחל ולאה?

ועכ"פ נבואתו של אאע"ה התעלתה לאחר שנוספה לו האות ה', אבל שרה כבר השלימה את מדרגתה מתחילה. ולכן אין איסור לאו אם קוראים לה שם 'שרי', כי אין זה שם שנקרא ע"י גוי, גם השם הזה ניתן לה ע"י אאע"ה. אבל הקורא אברהם חזר לשם שקרא תרח.

וצ"ע בשמות רבקה רחל ולאה שלכאו' ניתנה להן ע"י אביהן הגויים, בתואל ולבן. ומדוע לא מצאנו בהם שינוי השם. ועוד חזון למועד לבאר ענין זה.

גר צריך לשנות את שמו

עכ"פ זהו טעם פשוט לאיסור לקרוא **אברהם**, כי גם כידוע שגר שנימול קוראים לו שם ישראל⁶, יש ענין לשנות את שמו. וכך אאע"ה שהוא ראש לנימולים, וראש לגרי הצדק, ועתה במילה נשלמה הגרות, לכן צריך לשנות את שמו מאברהם לאברהם.

הזכרת השם הקודם - כהזכרת מעשיו הראשונים

וה'אדרת אליהו' (דרוש שלישי דף מז:) מוסיף עוד לחומר הענין, שהרי מצאנו בדברי חז"ל (משנה ב"מ ד, א) **אם הוא בן גרים, לא יאמר לו זכר מעשה אבותיך, שנאמר (שמות כב) וגר לא תונה ולא תלחצנו.** וכתב בתוך דבריו שאם ל'בעל תשובה' היה שם או כינוי שהיו קוראים לו בשנים שחטא, ועתה חזר בתשובה ושינה את שמו לשם יהודי קדוש, אם יקראנו בשמו הראשון, עבר על לאו וגר לא תונה ולא תלחצנו, כי הזכרת השם הראשון, כמוהו כהזכרת מעשיו הראשונים. והנה נודע מש"כ

6 עיין רש"י יתרו יח, א. ועיין זוהר חדש רות (עט.) שאל ר' פדת לבריה של ר' יוסי רות שנתגיירה מפני מה לא קראוה בשם אחר וכו' ורמב"ן (במדבר י, כט) כבר פירשתי כי חובב שם חדש שקראו ליתרו כאשר שב לתורת ישראל **כי זה דרך כל המתגייר** וכו'. ולא גרע ממש"כ הרמב"ם (תשובה ב, ח) וע"ע תוס' גיטין לד: ד"ה והוא.

ישמעאל אינו נחשב בן של אברהם

וביאר כדברי האור החיים הק' שישמעאל אינו נחשב כלל לבנו של אאע"ה, כי שרה אמנו ע"ה מעולם לא כתבה שטר שחרור להגר והיא עדיין שפחתה, וממילא בנה נקרא בן האמה, ולכן הקב"ה אמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק, כי ישמעאל אינו נחשב כלל בן של אברהם, כי הנושא שפחה, בניה מתייחסים רק לשפחה. כאמור בפרשת משפטים, האשה וילדיה תהיה לאדניה והוא יצא בגפו. והסיבה שהיה צריך למולו, היינו כדי בן השפחה.

ששרה תלד בן טהור - ללא זוהמא

אלא שהגר עצמה לא ידעה שהיא נשתחררה בעצם נתינתה לאאע"ה, וגם אאע"ה בעצמו לא היה בטוח בזה, שהרי הוא קיים את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, ולישראל אסור לישא שפחה, אלא ששרה אמרה לו כן, וישמעאל אברם לקול שרי, בתורת נבואה כהוראת שעה לעבור על דברי תורה ולישא שפחה בהוראת שעה, כך היה רצון השי"ת כדי להפריד את הפסולת והזוהמא, ולכן שרה אמרה בא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה וישמעאל אברם לקול שרי, כי הגר תיטול הזוהמא תחילה, וכך שרה תוכל ללדת בן זך וטהור.

הגר לא הכירה את המושג 'הוראת שעה'

ומכיון שהגר לא הבינה שאינה משוחררת, לכן התנהגה בבית כגברת, ותענה שרי כדי להוכיח לה שהיא עדיין שפחה. אך הגר הבינה שהיא משוחררת שהרי לא יתכן שאאע"ה נכשל לישא שפחה, וכשם שרחל ולא נתנו ליעקב אבינו ע"ה את בלהה וזלפה, ובלי ספק שלא נשאר שפחות אלא נשתחררו לגמרי. כי הגר לא הכירה את הענין של 'הוראת שעה'.

הגר חזרה להבין שהיא שפחה

עד ש מלאך ה' אמר לה: הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי, המלאך גילה לה שעודנה שפחה כבראשונה. כיון ששמעה כן, השיבה מפני שרי גברתי אנכי ברחת. לאחר שהמלאך ראה שהיא מבינה שהיא שפחה, אמר לה תיכף שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה. וישמעאל הוא בן רק של הגר ואינו נחשב בן של אאע"ה. אף

ישא האיש ההוא אשר ימלאנו לבו לפרש שמו הראשון אשר כבר היה'.

ומדה טובה מרובה, כל הקורא לאברהם אברהם, יקבל שכר גדול, משום שאינו עובר על מצות לא תעשה, ויקבל פרס ושכר טוב. בזה שמקיים מצות 'והיה שמך אברהם'.

האיסור הוא רק בחיי אברהם

אמנם דעת מהרי"ל דיסקין זי"ע שכל האיסור הזה אמור רק בימי חיי אברהם, שהחברים הראשונים שלו עוד זכרו אותו בהיותו בבית תרח אביו כשהיה שמו אברם, ואף הוא היה עובד עמהם. על בני אותו הדור הייתה אזהרה גדולה שלא לקרוא לו אברם, שלא להזכיר את מעשיו הראשונים, ולכן יש לקרוא לו רק בשם החדש אברהם.

להתנתק לגמרי מבית תרח

ועכ"פ נמצאנו למדים ששינוי שמו היה כהמשך למצות 'לך לך מבית אביך', ברית מילה ניתקה אותו לגמרי מבית אביו, וכמו שאמר לו הקב"ה שע"י קיום מצות לך לך, 'ואגדלה שמך' ויהיה שמך אברהם. כמבואר ברש"י. כי עי"ז ייעקר לגמרי מבית אביו. ולכן עלינו להיזהר מאד בזהירות יתירה שלא לקרוא בשם הראשון אברם.

'אברם אין לו בן - אברהם יש לו בן'

רבינו מהרש"א זי"ע שם במס' ברכות נתן טעם נוסף לאיסור זה, כי אאע"ה נשתנה מזלו ע"י שינוי השם, שהרי הוציאו הקב"ה למעלה מהמזלות ואמר לו 'אברם אין לו בן אברהם יש לו בן', וקשה שהרי בהיות שמו אברם כבר הוליד את ישמעאל, איך נאמר 'אברם אין לו בן'?

אברהם יש לו בן - שרה תלד למה השינוי?

וראיתי בספר ישן בשם 'וצוה הכהן' להרה"ק רבי אהרן שמואל כ"ץ (נכדו של ה'סמיכת חכמים') זי"ע, שבשעה שלימד חומש רש"י לפני הלומדים דייק אחד מהת"ח בלשון רש"י (טוה) 'ויוצא אתו החוצה - לפי פשוטו הוציאו מאהלו לחוץ לראות הכוכבים ולפי מדרשו אמר לו צא מאצטגנינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן, אברם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן וכן שרי לא תלד אבל שרה תלד אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל'. ומדוע רש"י שינה שבאאע"ה כתב יש לו בן ובשרה תלד.

אין קפידא שיקרא יעקב ועיין מה שכתבתי בפסוק להלן (להי) לא יקרא וגו' ותמצא טעם אחר'.

כל השבטים - בני איש אחד

רוב השבטים נולדו ליעקב אבינו בעודו בשמו יעקב, חוץ מבנימין שנולד כשנקרא ישראל, לכן גם אח"כ מותר לקרוא יעקב, כי אין להפריד את בנימין מ"א השבטים, כי כולנו בני איש אחד נחנו, בוודאי אחים אנחנו. אבל באע"ה יש לנו טעם להיפרד מזוהמת ישמעאל, ולכן אסור לקרותו בשם אברם שממנו נולד ישמעאל, שלקח איתו את כל הזוהמא כדי שיוכל להיקרא בשם אברהם ולהוליד את בנו יחידו את יצחק. בן אחד בלבד היה לאאע"ה.

ישמעאל ובניו הם עבדי בני ישראל

וכנודע מש"כ האוה"ח הק' שהדבר נוגע לנו עד עצם היום הזה, שישמעאל בן הגר הוא עבד בן שפחה, ומדיני ירושה בני ישראל ירשו את ישמעאל ובניו כעבדים.

תלמידו של אברהם

ומכיון שאאע"ה אמר לו יִשְׁמָעֵאל יְחִיָּה לְפָנָיָהּ (יז, יח), לכן בסוף ימיו ישמעאל חזר בתשובה, ובכך נחשב כבנו של אברהם וכתלמידו של אברהם. ואם יש בו איזו בחינת בן זה רק מצד היותו בעל תשובה בסוף ימיו, אך לא כבן אברהם שנולד ממנו כלל.

עדיף שישמעאל לא היה בעל תשובה

ובזוה"ק כתוב 'וי' על אותה שעה שאמר אאע"ה לו יִשְׁמָעֵאל יְחִיָּה לְפָנָיָהּ, אף שרש"י פי' הכוונה יְחִיָּה ביראתך - שיחזור בתשובה, משמע בזוה"ק שהיה יותר טוב שישמעאל לא יהיה בעל תשובה. אז היה לנו פחות עגמת נפש. ודי בזה.

מצוות צריכות כוונה

עכ"פ כשמקיימים את המצוות עשה ולא תעשה לקרוא לאבינו אברהם ולא אברם, יש לכוון כוונה זו, להיפרד מקליפת ישמעאל והבליו. וכן להפריח את מעשיו של אאע"ה בשנים הראשונות לך טל יִלְדְּתֶיךָ, אין להם שום שייכות לאברהם, כי אסור להזכיר מעשיו הראשונים כמבואר.

שכתוב וַיִּקְרָא אֲבָרָם שֵׁם בְּנוֹ אֲשֶׁר יָלְדָהּ הָגֵר יִשְׁמָעֵאל, זה רק כינוי מושאל.

לשון רש"י - מדויק להפליא

ועתה מיושב היטב לשון רש"י 'אברם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן' וכן שרי לא תלד אבל שרה תלד', כי אברם כן הוליד את ישמעאל, אלא שאינו נחשב לו בן, כי ישמעאל הוא בן הגר שפחת שרי, ולא בן מצד הקדושה, 'אבל אברהם יש לו בן' - יצחק אבינו ע"ה שנולד לאחר שנימול אברהם. אבל גם בשרי וגם בשרה נאמר לשון תלד, כי כשהיה שמה שרי היא כלל לא ילדה. כן ביאר רבי אהרן שמואל בספר 'וצוה הכהן'.

הקורא אברם - מתקרב לישמעאל

מתוך דברי רבינו מהרש"א (ברכות יג. ד"ה עובר בעשה) משמע, שזו הסיבה שיש לנו להיזהר לקרוא דווקא בשם אברהם ולא בשם אברם, כדי להורות שרק לאחר שינוי השם זכה להוליד בן הראוי ליורשו, בן ממש. אבל הקורא בשם אברם נעשה ח"ו כאומר בזה שיש לנו 'אח' ישמעאל, היה לא תהיה. כדי להיפרד לגמרי מישמעאל ולהורות שאין לנו שום שייכות עמו, לכן יש לקרוא דווקא אברהם, ואם קורא אברם עובר בעשה ובלא תעשה, כי הוא מתקרב לישמעאל כאילו הוא אחיו ח"ו.

ישמעאל לאברהם - יצחק לאברהם

וכע"ז ביאר האור החיים הק' בפרשת וירא (כא, ב) וזלה"ק 'ותהר ותלד שרה לאברהם בן וכו' ואומרו לאברהם רמז בן זה לאברהם, ולא ישמעאל לאברהם, כי לא יקרא שמו בן אברהם דכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע, והגם שמצינו שאמר הכתוב (טז, טז) ותלד הגר לאברם בן, שם נקרא שמו אברם, אבל אחר שנעקר שם אברם שלא יזכר עוד שם זה עליו אלא אברהם, ישמעאל אין לו ליקרא בן אברהם: ואולי כי לזה הקורא לאברהם אברם עובר בעשה (ב"ר עח, ג) טעם הקפדתו יתברך כי כשיקרא לו אברם מיחס אליו ישמעאל לבן, וה' אמר כי ביצחק יקרא לך זרע, ואין זה אלא כשיעקר שם אברם. וטעם זה אינו ביעקב, לזה הגם שנקרא ישראל

למה שרה הכניסה עין הרע בעובר של הגר?

שרה אמרה (טז,ה) 'שָׁפַט ה' בִּינִי וּבִינֶיךָ וּפְרַשׁ יי' שֶׁהַכְּנִיסָה עֵין הָרַע בְּעִיבּוּרָהּ שֶׁל הָגֵר וְהַפִּילָה עוֹבֶרָה'. ומבואר בספרי קבלה ששרה אמנו ע"ה ידעה את סוד הדברים, והיא ידעה כמה זוהמא צריך להתברר תחילה, ולכן נתנה עין הרע בעיבור של הגר, וגם מאותו נפל של הגר הייתה תועלת, זו הייתה הפסולת הראשונה שיצאה מאאע"ה, אילו אותו נפל היה נשאר בחיים, היה ממנו צרות צרורות לשונאי ישראל הרבה יותר מגלות ישמעאל, אין לנו השגה בנבואתה של שרה אמנו ע"ה, כשם שגירשה את ישמעאל מבית אאע"ה, כך גירשה תיכף ומיד את העובר הראשון של הגר.

יחודים גדולים שנראים חטאים

ומש"כ הרמב"ן שו"ת ענין שרי היה בבחינת חטא, הרי כבר למדנו בעש"ק על מה שכתב הרמב"ן שו"ירד אברם מצרימה' היה **חטא גדול**, כוונות ויחודים **גדולים** מאד היה באותו ענין, כך גם שרה אמנו ע"ה הביטה והבינה שהעובר הראשון מוכרח למות בטרם היוולדו. וגם הבינה שצריך להרחיק את ישמעאל בן הגר מבית הקדושה לגמרי.

בכל רגע זה נס שאדם עומד בנסיונות

לסיום נזכיר עוד ענין פשוט על 'כל הקורא אברם עובר בלאו ובעשה'. [ע"ד המוסר] ברש"י מבואר שלפני שאאע"ה נכנס בברית מילה הוא נקרא **אברם** בגימ' **רמ"ג** שהיה שולט רק על רמ"ג איברים, אבל על חמשת איברים שהם ב' עיניים ב' אוזניים וראש הגוויה לא הייתה לו שליטה עליהם בתכלית השלימות כפי ערכו, שהרי באמת לא שייך לשלוט עליהם רק בדרך נס ופלא. כמבואר באור החיים הק' בפרשת אחרי 'אני השם' לפני פרשת עריות הזכיר הכתוב 'אני השם' ללמדנו שאין בכח אנושי שאדם יקדש את עצמו, זהו נס בכל עת ורגע שאדם עומד בנסיונות האלה.

אברהם - שולט על עיניו

וא"כ בימינו לאחר שאבינו נקרא אברהם, אם שואלים יהודי, מדוע אינך שומר על עיניך? אם הוא עונה 'אני רק בן אדם', הרי זה כקורא שמו **אברם** ולא אברהם.

הזכות של רבנו בחיבור המשנה

ונחזור לעיל ששרה אמרה לאאע"ה לקחת את הגר כהוראת שעה, אולי **אִבְנָה מִמֶּנָּה** כשהכוונה הייתה להוציא את כל הפסולת והזוהמא ע"י הגר, כדי שאח"כ יוולד בן טהור משרה.

יש להוסיף שגם רבקה אמנו ע"ה הייתה אמורה להוליד את יעקב זך ונקי, אבל לא היה שייך שיצחק ישא שפחה, שהרי הוא היה עולה תמימה, לכן לא היה שייך לברר את הזוהמא כפסולת לאשפה בפני עצמה, ולכן רבקה הוכרחה לברר ולהוליד גם את עשיו, ושהבירור יהיה בה בעצמה. ולכן שאלה אִם פֶּן לָמָּה זֶה אָנֹכִי, מה לי להיות כפח אשפה להחזיק את עשו, וְתִלְךָ לְדָרֶשׁ אֶת ה'. וַיֹּאמֶר ה' לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בְּבֶטְנְךָ, בזכות זה שהבירור נכלל בך, עתיד אנטונינוס לצאת מעשיו, אילו הפסולת הייתה באשפה מיוחדת כמו אצל ישמעאל בן הגר, לא היה יוצאים ממנו גרי צדק, ובזכות שהבירור של יעקב ועשו הוא אצל רבקה הצדקת, לכן רבינו הקדוש עתיד לכתוב ששה סדרי משנה ומבואר ברמב"ם⁹ שלא היה לו שייך לעשות כן, לולא אנטונינוס היה עמו. ובכך רבקה התנחמה.

9 **הקדמת הרמב"ם למשנה**. וכאשר עבר הזמן אחריהם עד רבינו הקדוש ע"ה... כמו שאמרו מימי משה ועד רבי לא ראינו תורה וגדולה במקום אחד... והיה לו מהעושר וההון עד שאמרו עליו אהריריה דרבי עתיר משבור מלכא. ולכן היטיב לחכמים ולתלמידים, וריבץ תורה בישראל, ואסף כל הקבלות והשמועות והמחלוקות שנאמרו מימות משה רבינו ועד ימיו.

וכן **באיגרת רב שרירא גאון** (ח"א ב,כ) ושקטו רבנן ביומי דרבי מכל שמדא משום **רחמנותא דאיכא בין אנטונינוס ורבי**. ואסכים לתרוצי הלכתא כי היכי **דלגרסי רבנן כלהו פה אחד ולשון אחד**, ולא ליגרוס כל חד וחד לישנא לנפשיה. וכן **בסמ"ג** (לאוין הקדמה כללית) ובימי רבינו הקדוש הקרוי רבי בלשון משנה שנתן לו הקדוש ברוך הוא **חן בעיני אנטונינוס מלך רומי** וקיבץ כל חכמי הארצות ויסד **ששה סדרי משנה** על פי הקבלה.

רק 'אברם' אינו יכול להתגבר

ובזה מיושב מדוע הרמב"ם והשו"ע לא כתבו להדיא שיש מצוה דאורייתא בלאו ועשה שלא לקרוא אברם אלא אברהם? [והצל"ח נשאר בצ"ע, וכן במהרש"א הנ"ל]. כי וודאי שזה כתוב ברמב"ם ושו"ע, אלא שזה מלובש במצוות אחרות, הלכות שמירת הלשון, הלכות שמירת עיניים, הלכות שמירת הברית, וכל איסורי העריות. כל אלו כלולים בשם **אברהם**. כשאדם עוצם עיניו מלראות ברע, הרי הוא מצדיק את שמו **אברהם**, ללמד שאדם יכול לשלוט לא רק על ידיו שלא לגנוב אלא גם על עיניו שלא לחטוא. ואינו אומר 'אני לא יכול להתגבר', שאם אומר כן הרי הוא קורא בשם **אברם**.

איזה עשה ולא תעשה?

ומש"כ 'עובר בעשה' אין הכוונה רק לַהֲהִיָּה שְׁמֶךָ אֲבִרָהּם' ובלא תעשה' הכוונה ללא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֶךָ אֲבִרָהּם, אלא גם למצות עשה קְדָשִׁים תִּהְיֶה, ומצות לא תעשה וְלֹא תִתּוֹרֵנוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם, וְאִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שָׂאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ - כל קריבה במשמע וכו'. כל מצוות אלו כלולים באיסור לקרוא **אברם**.

אברהם מוסיף שליטה על ה' איברים

בחיי אאע"ה היה הדבר כפשוטו, שהיה אסור לקרוא לו **אברם**, משום וְגַר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ, דנעשה כמצערו ומביישו שאינו יכול לשמור על עיניו וקדושת חייו, כי הגימט' שלו רק רמ"ג ולא רמ"ח. אבל כשקורא לו **אברהם** הוא מוסיף לו ה' איבריו הקדושים שהוא כן יכול לשלוט עליהם, וכנודע שברית הלשון וברית המעור הכל חד.

הקב"ה נסך כוחות מיוחדים לכל זרע אברהם

ובכל הדורות הגויים עומדים ותמהים ומתפעלים איך יתכן שבני ישראל שולטים על עיניהם וקדושת חייהם, וכמעשה דרבי עקיבא¹⁰ ועוד, שחכמי הגויים לא יכלו

להבין דבר כזה. ובצדק, כי באמת אין זה בדרך הטבע, אך מאותה שעה שקב"ה כרת ברית עם אאע"ה וקרא שמו **אברהם**, נסך כוחות מיוחדים לכל הדורות הבאים אחריו ולנו כולנו, שנוכל בוודאי לעמוד באלו הנסיונות. וכשיהודי נכנס ב'בריתו של אברהם אבינו' הוא מקבל כח לשלוט על יצרו. ואם אומר 'אני לא יכול', ופוסט את עצמו כאילו אי אפשר להתגבר כלל ח"ו, הרי הוא קורא לו 'אברם' ועובר בלאו ועשה. ובוודאי שיש בזה נסיונות ונפילות, אך יהודי צריך לדעת שיש בידו להתגבר והוא שב בתשובה על שלא התגבר, ויש לו תקוה מכאן והלאה להתחזק ולעמוד בנסיון.

אֲבִרָהּם שלט על ליבו?

כתב ה'סמיכת חכמים' זי"ע (ברכות יד) שהטעם לאיסור לקרוא שמו אברם, שע"ז נעשה כאומר שלא הועיל מה שהקב"ה השליטו על אותם חמשה איברים. ובהמשך דבריו ביאר נוסח התפילה אֲתָה הוּא ה' הָאֵלִים אֲשֶׁר בְּחִרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּרִכְשֵׁי כַּשְׂדִּים וְשִׁמְתָּ שְׁמוֹ אֲבִרָהּם, וּמִצֵּאתָ אֶת לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנֶיךָ (נחמי' טז) ע"פ קושיית

עפרא. ופרש"י (נדרים נ:): שאדון אחד ששמו רופוס היה מפטפט בדברי תורה כנגד ר"ע, והיה ר"ע מנצחו בכל פעם, והיה אותו אדון מתבייש, ובא וסיפר לאשתו, אמרה לו אני אפתהו ואכשילהו, לפי שהיתה יפת תואר ביותר, באתה אצלו וגילתה שוקה כנגדו, ור"ע ירק ושחק ובכה, אמרה לו מדוע עשית ג' דברים אלו? אמר לה, שנים אומר לך, מה שרקקתי בשביל שמטיפה סרוחה באת, ובכיתי בשביל שיופך עתיד לבלות בארץ, ומה ששחק לא רצה לומר לה וכו'.

אבות דרבי נתן (טזב) רבי עקיבא גדול ממנו כשהלך לרומי אוכילו קורצא אצל הגמון אחד ושגר לו שתי נשים יפות רחצום וסכום וקשטום ככלות חתנים. והיו מתנפלות עליו כל הלילה זאת אומרת חזור אצלי וזאת אומרת חזור אצלי והיה יושב ביניהם ומרקק ולא פנה אליהן. [לשחרית] הלכו להן והקבילו פני ההגמון ואמרו לו שוה לנו המות משתתננו לאיש הזה. שלח וקרא לו א"ל ומפני מה לא עשית עם הנשים הללו כדרך שבני אדם עושים לנשים. לא יפות המה לא בנות אדם כמותך הן מי שברא אותך לא ברא אותן. אמר לו מה אעשה ריחן בא עלי מבשר נבלות וטרפות ושרצים.

10 **עבודה זרה** (כ.) רבי עקיבא ראה אשת טורנוסרופוס הרשע, רק שחק ובכה, רק - שהיתה באה מטיפה סרוחה, שחק - דעתידה דמגיירא ונסיב לה, בכה - דהאי שופרא בלי

בשביל אברהם רק לאחר שנמול ונוספה לו האות ה', לכן כתוב ה"א זעירא ללמדנו שהיה כדאי לברוא את כל העולם בשבילו גם כששמו היה עדיין **אברם**! וכאמור שאע"פ שעדיין לא נמול, ולא קיבל כח עליון לשלוט על עיניו, אעפ"כ היה שומר עיניו אפילו בתוך הבית.

כתוב ולא כתוב

אמנם אחר שנקרא שמו אברהם, אסור לקרוא לו בשם אברם, כי כלפי מעלת אברהם הרי הוא כמקטין ממעלתו. ולזאת כתוב אות ה' קטנה, נעשה ככתוב וכאינו כתוב, כותב באותיות קטנות ולא כותב באותיות גדולות, ללמדנו שכל תולדות השמים והארץ היו שווים בשביל צדיק זה גם בעודו שנקרא **אברם**. על אחת כמה וכמה כשנקרא שמו אברהם, שמלבד מה שהתייגע תחילה על רמ"ג איבריו ולבו להכניעם לפני השי"ת, הוסיף לו הקב"ה מתנה מיוחדת לשלוט גם על ה' איברים הללו שאינו מדרך הטבע לשלוט עליהם כמבואר באוה"ח הק'.

בהיותו אברם - קיים את כל התורה

וב'באר מים חיים' גם ביאר כדברי השלה"ק בטעם ה' זעירא ד'בהבראם'. וזלה"ק 'כי בחר בו א'להים אף בהיות שמו **אברם** בהיות שכבר מלך על כל האברים אשר היו ברשותו והיה מיחד לבבו ומחשבתו ודיבורו ומעשיו וכל תנועותיו הידועות לו, לשם ה', שלא יזיז בשום אבר ואבר ולא להרהר ולחשוב בשום מחשבה ולא לדבר בשום דיבור קל ולא לעשות שום עשיה כי אם הנוגע לכבוד שם ה' ולתורה ומצוות שהורהו אל עליון כמאמר חז"ל (יומא כח:): קיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה, והכל מרוב חמדת תשוקת אש בוערת אשר היה חומד ומתאוה להיות מרכבה לאל עליון. **מאז היה ראוי לברוא העולם למענו**. ואף אחר המילה שזכה מאת ה' להינתן לו גם האברים שאינם ברשותו. הנה זה מתת א'להים הוא, ואז ודאי היה זכותו גדול עד מאוד **ביתר שאת ועוז. ולכן לא היה יכול בלתי לעשות הה"א זעירא כי היה נשמע אשר לא גרם זכות הבריאה כי אם אברהם ולא אברם ולא כן הוא**. כי מאז בחר ה' בו ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו וכיון שמלך על האברים שברשותו מה לו לעשות עוד ואם אמנם אשר קדמה ידיעת ה' בעת הבריאה אשר יקרא שמו אברהם. לכן כתב הה"א וכתבה זעירא והבן'.

מהרש"ל זי"ע על הגמ' איך אמרו חז"ל שלפני ברית מילה היו חמשה איברים שאינם בשליטת האדם ב' עיניים ב' אוזניים וקדושת הברית, ומדוע לא החשיבו גם את הלב בחשבון איברים האלה, והרי הלב הוא הסרסור של האדם לעבירות וכמ"ש רש"י עה"פ וְלֹא תִתְּנוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם.

שליטה מעל הטבע

ותירץ ה'סמיכת חכמים' שגם לפני ה'מילה' אאע"ה כבר השליט את עצמו על לבו, רק שאר איברים שע"פ דרך הטבע אינם בשליטת האדם, כמעשה דרבן גמליאל בקרן זוית וכו' (עבודה זרה כ.), ואדם רואה ושומע מה שלא רצה לראות ולשמוע, ונעשים עמו דברים שלא בשליטתו. לכן הקב"ה הבטיחו שע"י ברית המילה תהיה לו שליטה גם על חמשת האיברים האלו, למעלה מדרך הטבע.

על הלב כבר שלט קודם

עפ"ז ביאר אָתָּה הוּא ה' הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּרַכְשִׁים וְשִׁמְתָּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם, הוספת לו רק אות ה' כנגד חמשה איברים, ויש להקשות מדוע לא נקרא שמו אברום שהרי השליטו גם על הלב? התשובה היא וּמִצָּאתָ אֶת לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנָי, שעל הלב כבר שלט קודם, ורק ה' איברים אחרונים נשארו שהשליטו ע"י ברית מילה.

שמירת עיניים בגבורה על טבעית

ומעתה יש להתפעל ביותר מהא דאמרו חז"ל עה"פ הַנֶּה נָא יִדְעָתִי כִּי אִשָּׁה יָפֶת מֵרָאָה אָתָּה שַׁעַד הַיּוֹם אֲאֵע"ה לא הסתכל על שרה, אף שזה היה לפני ברית המילה, ועדיין הקב"ה לא השליטו על עיניו, ואעפ"כ התגבר בכוחות נוראים למעלה מדרך הטבע, לא רק שמירת עיניים בחוץ אלא גם בתוך ביתו.

כדאי לברוא את העולם אפילו רק לאברם

השלה"ק כתב (מסכת תענית) שזהו הטעם שחז"ל (זוהר לך לך פו:): דרשו עה"פ (בד,) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְרָאָה, אל תקרי בהבראם אלא **באברהם**, והנה במסורת האות ה' של בְּהַבְרָאָה היא אות קטנה. בא ללמד שלא יאמר אדם שהיה כדאי כל הבריאה

מתורת ענר אשכול וממרא...

אח"כ הייתה רעידת אדמה בחברון, והוכרח רבי אברהם זי"ע לנסוע מחברון לעזה, לפני שנסע ירד לברר באותה תיבה אם כבר נאכלו כתביו ע"י עש, וראה שעדיין נשארו מהם כמה כתבים, ולקחם עמו לעזה. והחל לתקן ולמחוק ולסדר הדברים. אך אח"כ כשחזר לחברון ויבז בעיני כל עמלי אשר עמלתי ואתנחם על מה שאבד, וגם יתר הפליטה הנשארה מאותה מאכולת עש וממי שעסקיהם רע [עכברים] שבתי ונחמתי על עמלי אשר טפחתי ומתוך כל אלה עמד וחיבר את ספרו, וקרא לו בשם 'בעלי ברית אברם' להורות שהם מתורת חוץ לארץ דענר אשכול וממרא. וכאשר יעזרהו השי"ת לחבר חיבור מתורת ארץ ישראל, סולת מנופה מקודש קדשים, לזה יקרא 'בעלי ברית אברהם' ויהיה שמי מלא... כך ראה עצמו בענוותנותו על התורה הראשונה. כאילו שייכת לאברם ולא לאברהם.

ואמנם אח"כ חיבר את ספר הקדוש ע"ד הקבלה 'חסד לאברהם', קודש קדשים, בו נקרא שמו 'אברהם'.

'צא מאצטגנינות שלך'

וכן היה באאע"ה, שבתחילה עסק בפילוסופיה, עד שאמר לו הקב"ה 'צא מאצטגנינות שלך', אינך צריך להסביר מיתת מחנה אשור בוורוס גשמי, אלא באמונה פשוטה שהקב"ה הרג אותם בדרך נס.

רק ממרא יעץ לדבוק באמונה טהורה

ובספרי רבוה"ק היו בכמה דורות איזה נגיעה מענין הפילוסופיה, וכאשר תפס הרשב"א על הרמב"ם, והמהרש"ל על ספר 'תורת העולה' להרמ"א. כי גם אאע"ה נטל עצה על המילה מחבירו ממרא בראשונה. ענר אשכול לא נתנו לו לעזוב את דרכי הפילוסופיה, רק ממרא ייעץ לו לעזוב את הדרך הזאת ולהתדבק באמונה טהורה. אחר כל הדברים האלה נולד לו לרבינו החסל"א בן בחברון וקרא שמו יצחק, ואז חיבר את הספר הקדוש 'חסד לאברהם'.

'ברית אברם' להרה"ק מזלאזיץ זי"ע

ב. עוד ספר קדוש יש בארון ושמו 'ברית אברם' להרה"ק מזלאזיץ זי"ע תלמיד המגיד ממעזריטש זי"ע. וכתב

איך יש ספרים בשם 'אברם'?

אחר הדברים האלה נותר לנו לתרץ וליישב איך מצאנו בארון ספרי הקודש כמה ספרים שחיברו רבוה"ק בשם 'אברם', אם הוא עובר בלאו ועשה, איך חקקו שם הספר באיסור? וי"ל שלא התכוונו כלל לאברהם אבינו, אלא לאיש אחר לגמרי, אך אעפ"כ צריך לתת לזה טעם לשבח. ומצאנו שנים מרבוה"ק שעשו כן. א. 'בעלי ברית אברם' להרה"ק רבי אברהם אזולאי זי"ע אבי זקנו של מרן החיד"א זי"ע, והיה אב"ד בעיר חברון ושם מנו"כ.

זילזל בכתבים ממרוקו שנשארו בידו

ומצאתי בהקדמת ספרו ביאור לזה. כי בתחילה הוא גר בחוץ לארץ ועבד את השי"ת ועסק בתורה"ק, וגם עסק בפילוסופיה, עד שהאיר ה' עיניו והזריחו לעלות להר הקודש לארץ ישראל. ושם בהיותו במרוקו כתב הרבה מאד חיבורים ע"ד הפילוסופיה ולא העלה אותם עמו לארץ ישראל 'מפני כובד המשא וריחוק הדרך', ובירר מתוך כל חיבוריו כמה כתבי ידות 'והיו לאחדים בידו', ואת היתר השאיר שם במרוקו. ויהי בנסוע הספינה לארץ ישראל, נאבדו מתחת ידו כמה מאותם החיבורים אשר לקח עמו, וכמה שחיפש בכל כליו לא מצא מהם רק מעט מזער. כי באמצע הדרך היה צריך לרדת מהספינה אל המלון ולקחו את הכלים אחת הנה ואחת הנה, וכך נאבדו ממנו כמה מחיבוריו, ולא נשאר בידו רק שארית הפליטה.

ויהי בבואו לחברון, וישא עיניו וירא שחכמי ישראל עוסקים רק בתורה הקדושה ולא בפילוסופיה של חול, עמד וזלזל בכל אותם הכתבים שנשארו בידו ממה שכתב במרוקו, והשאירם בתיבה אחת סגורה, שיהיו למאכולת עש ועכבר...

הסבר פילוסופי לניסים...

ואף בספרו 'בעלי ברית אברם' מצאנו תערובת קצת, כי כל ענין 'שמש בגבעון דום' ביאר שם ע"פ דרך הטבע, וכן מחנה אשור שמתו כל צבא סנחריב בלילה אחד, הוא מלביש את זה בקורונה, שהיה עיפוש באויר שנכנס דרך נשימתם. כך היא דרך הפילוסופים. והוא עצמו מעיד על כתביו אלה שהם 'תערובת קודש וחול'.

המילה נשלם בתכלית השלימות, וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלָנִי מִמָּרָא ולא נפל על פניו. ומאז לא היה טפל לנבואת שרה. משא"כ שרה אמנו ע"ה שמתחילה טבלה לשם גירות והייתה שלימה בגירותה, כי נשים כמאן דמהילי דמי, לכן יכלה להגיע מתחילתה למדרגת הנבואה בשלימות.

אחרי המילה - התעלה בנבואתו

ואמרנו בשם ה'אדרת אליהו' [הקדמון] וכ"כ הגאון חיד"א זי"ע ב'פני דוד' שזהו הטעם שבתחילה אאע"ה קרא לה בשם שָׁרִי על שהיתה שוררת עליו במדרגת הנבואה, אך לאחר שנמול אאע"ה והגיע לשלימותו, אמר לו הקב"ה שָׁרִי אֶשְׁתָּךְ לא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שָׁרִי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ. מעתה אין אתה טפל לה לנבואה.

מִבְּשָׂרִי אֶחָזָה - אחרי שנמול זכה לראות

וכע"ז מצאתי בספה"ק 'אור עולם' להג"מ רבי משה דוד וואלי זי"ע [ידידו של הרמח"ל זי"ע], וכ"כ באריכות בספה"ק 'נפש דוד' להג"מ רבי דוד טעבל זי"ע ע"פ דברי המדרש (בראשית רבה וירא מח, ב) 'וַיֵּרָא אֵלָיו ה' - מִבְּשָׂרִי אֶחָזָה אֶלְלוֹהֶ' (איוב יט, כו), כיון שנמול בשרו של אאע"ה, זכה לראות את ה', וַיֵּרָא אֵלָיו ה'. וביאר רבי דוד כנ"ל כי כל מה שאמרו חז"ל עה"פ כָּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֱלֹהֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקֻלָּהּ משום שהיה טפל לה בנבואה, זה רק כשעדיין לא נמול בברית מילה, אך לאחר שנמול כבר היה בשלימות מדרגת הנבואה, וזש"כ וַיֵּרָא אֵלָיו ה'.

ראיה גדולה מהשמיעה

ותיכף אחר פסוק זה כתוב עליה וְשָׂרָה שֹׁמַעַת, וכנודע שהראיה גדולה מהשמיעה, אצל אאע"ה כתוב ראיה ואצל שרה כתוב שמיעה, כי לאחר הברית מילה היה הוא גדול ממנה בנבואה. וזה שאמר אאע"ה על עצמו מִבְּשָׂרִי אֶחָזָה אֶלְלוֹהֶ, כי כשנימול זכה לחזות בנועם ה'.

בהקדמת הספר שקרא שם זה, כי התוה"ק נקראת 'ברית', ותיבת **אברם** ר"ת **משה בן רבי אלקנה**, גם **משה בן אשה** רייזל. ולפ"ז צריך לומר למדפיסי הספר שבבואם להדפיס מחדש את הספר הקדוש זה, יש להוסיף גרשיים בשם בספר על הכריכה מבחוץ, כזה **ברית אבר"ם**. כי הוא ספר קדוש המיוסד ע"פ תורת הבעש"ט זי"ע בלי שום ריח של פילוסופיה.

ובספר זה עצמו יש ב' מהלכים נפלאים מדוע כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה... אלא שקרא שם הספר ע"פ ר"ת שמו ושם אביו ואמו.

על ציונו מוזכר רק ספרו 'חסד לאברהם'

וגם הספר 'בעלי ברית אברם' לבעל החסל"א, נמצא בארון ספרי הקודש, סמוך למורה נבוכים ועוד ספרי רבוה"ק שהיו לומדים תחילה בדרך הפילוסופיה. הגם שכבר נפרדנו מדרך זו, הרי למדנו לעיל מדברי השלה"ק והבאר מים חיים על אות ה' קטנה ד'בהבראם', שהיה כדאי לברוא את העולם גם בעבור אאע"ה עוד בהיותו נקרא אברם, וכן בעבור רבינו אברהם אזולאי ממרוקו בתחילתו, אלא שאינו דומה לקדושתו הנוראה לאחר שלמד תורת ארץ ישראל וחיבר ספרו הנורא 'חסד לאברהם'. ואכן על ציונו הק' כתוב רק שחיבר ספרו 'חסד לאברהם' ולא הוזכר תורתו הראשונה 'בעלי ברית אברם'.

יום שלישי יג חשוון תשפו

(מס' שיעור 42116824)

**אַבְרָהָם רוֹאֵה וְשָׂרָה שׁוֹמַעַת {ג'} <<
אַרְבַּע דִּינֵי הָיוּ בְּסֻדּוֹם - אידיאת סדום
ושופטי המדינה**

אאע"ה - טפל לשרה בנבואה

בשיעור הקודם הזכרנו הא דאמרו חז"ל (שמו"ר א, א) שאאע"ה היה טפל לשרה בנבואה, ואמרו רבוה"ק שזה היה רק עד שנימול בברית מילה, כמבואר ברש"י שבתחילה אאע"ה לא יכל לעמוד על רגליו בשעת הנבואה, כמ"ש רש"י עה"פ וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל פָּנָיו, אך לאחר

11 אב"ד ליסא לפני החוות דעת זי"ע, והוא עמד לצד החסידים וחזק אותם בשעה שהנוב"י יצא להלחם עם ספר ה'תולדות'. הר"ר שמעלקא זי"ע ואחיו בעל ההפלאה זי"ע שלחו אותו להסביר לנוב"י זי"ע שלא יצא בחרב וחנית כנגד החסידים, כי כוונתם לשם שמים. והכירו לו טובה על כך.

הִנֵּה נָא עֲצֹרֵנִי ה' מִלֶּדֶת בָּא נָא אֶל שְׁפָחָתִי אוֹלֵי אֲבִנָּה מִמֶּנָּה שְׁפָחָתִי אוֹלֵי אֲבִנָּה מִמֶּנָּה. שם נאמר וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם לְקוֹל שָׂרִי. ופרש"י 'לקול רוח הקודש שבה'. ושם לא כתוב שהקב"ה אמר לאאע"ה לשמוע בקולה.

למה היה צורך בצווי ה' לשמוע בקולה?

אך בפרשת וירא לאחר שהרע בעיניו של אאע"ה לגרש את האמה ואתה בנה, הוצרך הקב"ה לומר דיבור מפורש לשמוע בקולה: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אֲבָרָהָם אַל יֵרַע בְּעֵינֶיךָ עַל הַנָּעַר וְעַל אֲמָתְךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלַיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ כִּי בִיצָחֶק יִקְרָא לָהּ זָרַע, כאן דייק רש"י ואמר 'למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות', כלומר ממה שבפרשת לך לך אאע"ה שמע בקולה מבלי לצוותו על כך, וכאן הקב"ה הוצרך לומר לו שְׁמַע בְּקוֹלָהּ, מכאן שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות קודם שנמול. ולכן היה ברור לאאע"ה שצריך לשמוע לקול רוח"ק שבה. אך בפרשת וירא שכבר נמול אאע"ה ועלה למדרגתו השלימה בנבואה, מבשרי אחזה אלוה, לכן הורע בעיניו לשמוע בקולה, שכבר לא היה טפל לה בנבואה, לכן הקב"ה אמר לו שרק לענין זה ישמע בקולה, למרות שאותה שעה היא הייתה גדולה ממנו, אחר המילה עלה אאע"ה למדרגה שלימה, ולא עוד אלא שהחסירו לה ממדרגתה כדי שתוכל להוליד.

מדוע היה צריך לשמוע בקולה?

ועל עצם השאלה מדוע באמת בענין זה היה צריך לשמוע בקולה אף שכבר אינו טפל לה בנבואה - מצאנו בספר 'עקדת יצחק' להג"מ רבי יצחק ערמא זי"ע כי כל ענין המדרגות שיש בנבואה מבואר ברמב"ם (יסודי התורה ז,א) שהדבר תלוי בזיכוך הלב וביטול ישותו של הנביא, אם יש לו רצון ונגיעה עצמית, הוא רואה רק באספקלריא שאינה מאירה. וכביכול כיון שהורע לאאע"ה על אודות בנו, היה לו רצון עצמי שלא לגרש את ישמעאל, לכן לענין זה היה צריך לשמוע לקול שרה. כי הוא היה נדרש לגרש את ישמעאל מביתו, ואילו הרצון של שרה היה לשמור על יצחק בנה. לזאת אמר הקב"ה שבאותו מעמד ומצב ישמע אאע"ה לקול שרה. ולשון העקדה הוא 'ואברהם, אהבת בנו היתה מעכבת דבר מה'. ועכ"פ אין כוונת רש"י שבאותה תקופה - אאע"ה היה טפל לה בנבואה.

אבל שרה רק שִׁמְעַת פֶּתַח הָאֵהָל, כאדם העומד בפתח ואינו נכנס לפנים.

לאחר המילה - שרה טפילה לאברהם

והביא ראיה גדולה לדבריו שלאחר המילה היא הייתה טפילה לו בנבואה, שהרי ה' אמר לאאע"ה לָמָּה זֶה צָחָקָה שָׂרָה, ומדוע לא דיבר עמה ישירות, ואז לא היה צריך לשנות ולומר וַאֲנִי זָקְנָתִי? אלא הכתוב בא להורות שהדיבור היה עם אברהם ולא עם שרה, שעלה ממדרגת נבואתה.

כדי שיוכלו להוליד צריך שיהיו במדרגות שונות

וכתב החיד"א בפני דוד בשם הרמ"ע מפאנו זי"ע שהלשון וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה (כא,א) הוא לשון חסרון, כמו וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד (שמואל א, כ, כה), כי כדי שיוכלו להוליד תולדות אי אפשר שיהיו במדרגה שווה, וכן אמר הרה"ק רבי פנחס'ל קאריצער זי"ע שצריך שיהיו במדרגות שונות, כשהבעל גדול מאשתו במדרגה, יוכלו להוליד. וכן ביאר החיד"א וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה חִסֵּר וּמִיַּעַט מִמְּדֻרְגָתָהּ שֶׁל שָׂרָה, ועי"ז זכתה להוליד את יצחק. ואף שבתחילה היא הייתה גדולה ממנו, אחר המילה עלה אאע"ה למדרגה שלימה, ולא עוד אלא שהחסירו לה ממדרגתה כדי שתוכל להוליד.

עד מתי אברהם היה טפל לשרה?

ועדיין צריכין אנו למודעי שהרי המקור שאנו יודעים שאאע"ה היה טפל לשרה בנבואה, הוא בפרשת וירא, כשרה אמרה גֵּרַשׁ הָאֱמָה הַזֹּאת וְאֵת בְּנָהּ (כא,י), והקב"ה אמר לאאע"ה כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלַיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ, ופרש"י 'מלמד שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות', והרי זה היה בוודאי לאחר שנמול אאע"ה, וא"כ איך אמרנו שזה היה רק קודם שנמול? כן עוררנו בשיעור הקודם ולא מצאנו דרך תשובה.

וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם לְקוֹל שָׂרִי - לקול רוח הקודש שבה

מערכת 'קול הלשון' שלחו לי תשובה בשם האברך הגה"ח רבי שמואל גוטמן שליט"א שתירץ תירוץ נאה מאד. כי בפרשת לך לך בשעה ששרה אמרה לאאע"ה

אם קוראים אברהם - מוכרחים לקרוא יעקב

ועפ"ז ביאר רבי אברהם ברוידא קושיית הגמ' 'אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב' גם יעבור בעשה, כלומר, אלא מעתה שצריך לומר 'אברהם' באות ה', הרי שבוודאי מותר לומר 'אלקי יעקב' שהרי פשוט שאי אפשר לומר 'אלקי ישראל' כדי שלא יהיו י"ד אותיות... ותירצו בגמ' שאני הכא שהפסוק עצמו חוזר וקורא לו יעקב.

יש סתירה בין אברהם ליעקב

והנה בפרשת לך לך מפטירים (ישעי' מ, כז) לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וַתִּדְבֹר יִשְׂרָאֵל נִסְתָּרָה דְרָכֵי מֶה' וּמֵאָלֵהי מִשְׁפָּטֵי יַעֲבֹד, ויש תמיהים איך שייך ענין זה לפרשת לך לך, והרי יעקב עדיין לא נולד. וביאר רבי אברהם ברוידא זי"ע שכן הוא פירוש הפסוק לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב למה קוראים לו בשם **יעקב**, וַתִּדְבֹר יִשְׂרָאֵל, היה לך להזכירו תמיד רק בשם ישראל, שהרי נשתנה שמו. ואם לאו - נִסְתָּרָה דְרָכֵי, כלומר שיש לי סתירה בין אברהם ליעקב, שבאברהם עובר בלאו ועשה אם אומר אברהם, וביעקב חוזרים לקרוא לו יעקב אף לאחר שנקרא ישראל?

י"ג אותיות אב"ק - י"ג מדות של רחמים

התשובה היא הֲלוֹא יִדְעָתָּ אִם לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם ה' בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יֵעָרֵךְ וְלֹא יִיָּגַע אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ שֶׁהִקְבִּי מֵרַחֵם עַל עוֹלָמוֹ בִּי"ג מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים, וְהַכֹּל בְּזִכּוֹת אֲבוֹהָ"ק שֶׁמִּסְפֵּר אוֹתוֹתֵיהֶם י"ג, וְלִכּוֹן כִּיוֵּן שֶׁנִּקְרָא שְׁמוֹ אֲבֵרָהם בְּפִרְשֵׁת לך לך, צָרִיךְ לִקְרֹא לֵאב הַשְּׁלִישִׁי יַעֲקֹב וְלֹא יִשְׂרָאֵל.

כ"ו אותיות שמות האבות והאמהות מכוונים לשם הוי"ה

וכן פירש בדרך צחות את הפסוק לוֹלֵי הוֹיָה שְׁהִיָּה לָנוּ יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל (תהלים קכד, א), כִּי כֶשֶׁם שֶׁבְּאַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב יֵשׁ י"ג אוֹתוֹת, כֵּךְ גַּם שֶׁרָה רַבֵּקָה רַחֵל לֵאָה הֵם י"ג אוֹתוֹת, וּבִיחַד הֵם כ"ו אוֹתוֹת כִּמְסַפֵּר שֵׁם הוֹיָה, אִילוֹ הָיוּ אוֹמְרִים יִשְׂרָאֵל הַמִּסְפֵּר לֹא הִיָּה מִכוּוֵּן. וְזֶשׁ"כ לוֹלֵי הוֹיָה שְׁהִיָּה לָנוּ שֶׁהָאֲבוֹהָ"ק וְהָאִמּוֹהָ"ק צָרִיכִים לִהְיוֹת מִכוּוֹנִים בְּכ"ו אוֹתוֹת, יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל, אִזִּי הָיוּ יְכוּלִים לִקְרֹא לוֹ בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל וְלֹא יַעֲקֹב.

ודבר פלא שרבוה"ק שאמרו את היסוד הנ"ל שהיה טפל לה רק קודם המילה, איך לא הקשו מפשטות דברי רש"י שמדובר על הזמן שלאחר הברית מילה. או אפשר שהם הבינו בפשטות כפירוש הנ"ל. ודפח"ח.

***

למה מותר לקרוא יעקב?

עוד זאת רצינו להוסיף על החילוק שבין אאע"ה ליעקב אבינו ע"ה, שמותר לקרוא לו 'יעקב' אף לאחר שנקרא שמו ישראל, וכמאמרם ז"ל (ברכות יג) 'תני בר קפרא כל הקורא לאברהם אברהם עובר בעשה וכו' **אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב הכי נמי** שאני התם דהדר אהדריה קרא דכתיב ויאמר א'להים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב'. והקשה הג"מ רבי אברהם ברוידא אב"ד פרנקפורט זי"ע¹² על לשון הגמ' 'אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב הכי נמי', מה שייך לשאול כן, בשלמא אילו היו מביאים ראיה מברייאת שמותר לקרוא יעקב, ניחא, אך הקשו רק בלשון 'אלא מעתה' בלבד.

אברהם יצחק יעקב - י"ג אותיות

וביאר ע"פ דברי הגה"ק רבי שמשון מאוסטרופוליא זי"ע (בסוף ספר קרנים - דן ידן) שהקב"ה הבטיח לאאע"ה וְאַעֲשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל וְאַבְרָכָה וְאַגְדִּלָּה שְׁמֶךָ וְהָיָה בְרָכָה, ופירשו חז"ל (פסחים קיז:): זה שאומרים אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, וסוד הדבר כי ג' השמות **אברהם יצחק יעקב** הם י"ג אותיות, ואילו היו אומרים אלקי **ישראל** היו ביחד י"ד אותיות. וזה שאמרו חז"ל 'ואגדלה שמך זהו שאומרים אלקי **יעקב**', אע"פ שברש"י בחומש פירש 'ואגדלה שמך שיהיה שמו אברהם', הא בהא תליא, כיון שהוסיפו אות לאברהם ונעשה בעל חמש אותיות, ממילא אומרים 'אלקי **יעקב**' ולא 'אלקי **ישראל**' כדי לשמור על חשבון י"ג אותיות של שמות אב"ק.

12 היה גאון מופלג בתורה, מלא מקומו של רבינו ה'סמיכת חכמים' זי"ע לאחר שנסע מפרנקפורט לא"י. ומנו"כ בפרנקפורט בחלקת הרבנים בין ההפלאה והפני יהושע זי"ע.

הָאֲזָרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בְּסֻכּוֹת, וְתִיבַת אֲזָרַח בְּמִילוֹי, כֹּה
אֵלֶּף זֵין רֶשׁ חֶת בְּגִימ' שְׂרָה רִבְקָה רַחֵל לֹאֵה. וּמִכָּל זֶה
לְמַדְנוּ שְׁשֵׁמוֹת אֲבוֹה"ק וְאִמּוֹה"ק מוֹשְׁרָשִׁים בְּעוֹלָמוֹת
עֲלִיוֹנִים, וְגִנוּזִים בָּהֶם סוּדוֹת טְמִירִין.

מספר תיבות שיר השירים מכוון כגימט' כל האמהות

ראיתי גילוי נפלא בספרי המקובלים על שיר השירים
שהוא קדש קדשים, כל המגילה הזאת עוסקת באהבת
כנסת ישראל עם הקב"ה, ומספר תיבות שיר השירים
הוא אלף מאתים וחמישים, והוא מכוון כגימטרי' של
שְׂרָה רִבְקָה רַחֵל לֹאֵה בִּלְהָה זִלְפָּה. מֵהֵיכֵן רַחֵל וּלֹאֵה
יִדְעוּ שְׁצָרִיךְ לִתֵּת לִיעֶקֶב אֶת בִּלְהָה וְזִלְפָּה, כִּי־כֵן שְׁמִסְפֵּר
הַתִּיבּוֹת שֶׁל שִׁיר הַשִּׁירִים הוּא כְּמִסְפֵּר כָּל הָאִמִּימוֹת
וְרַק עִם הַשְּׁמוֹת בִּלְהָה וְזִלְפָּה הַחֲשׁוֹנִים הַזֶּה נִשְׁלֵם, מִשֵּׁם
יִדְעוּ שְׁצָרִיךְ לִתֵּת אֶת בִּלְהָה וְזִלְפָּה לִיעֶקֶב. כִּי הָאֲבוֹה"ק
וְהָאִמּוֹה"ק הֵם מִרְכָּבָה לְעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים, מִמֶּשׁ כְּקִדּוּשַׁת
הַשְּׁמוֹת הַקִּדּוּשִׁים, כְּמִבּוֹאֵר בְּכַתְבֵּי הָאֲרִיז"ל שֶׁעַר יִעֲקֹב
וּלֹאֵה, שֶׁעַר רַחֵל וּלֹאֵה.

***

ועד ארבע ארצות - סֶדֶם וְעַמֻּרָה אֲדָמָה וְצִבּוֹיִם...

רָצִינוּ לְדַבֵּר קִצַּת מַעֲנִינָא דִּיּוֹמָא... בְּתוֹה"ק מִבּוֹאֵר
בְּאֵרִיכוֹת עַל מַעֲשֵׂי הַרְשָׁע שֶׁהָיוּ בְּסֻדּוֹם, אֵלּוּ ד' הָעִירִים
סֶדֶם וְעַמֻּרָה אֲדָמָה וְצִבּוֹיִם אֲשֶׁר הִפָּךְ ה' בְּאַפּוֹ וּבְחִמָּתוֹ.
וְנוֹדַע הוּוֹעֵר טַל שְׂאֵמֵר אֶחָד מִרְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כֹּאֲשֶׁר הִזְמִינוּ
אוֹתוֹ לְתַקֵּן תִּקְנָה שֶׁהָעִנִּיִּים לֹא יִקְבְּצוּ נִדְבוֹת בְּבֵית
הַכְּנֶסֶת וְכֹדוֹ, אָמַר לָהֶם, אֲנִי מִבְּקֵשׁ שֶׁתִּזְמְנוּ אוֹתִי
לְתַקֵּן רַק תִּקְנוֹת חֲדָשׁוֹת וְלֹא יִשְׁנוֹת, כִּי הַתִּקְנָה הַזֹּאת
כֹּכַר תּוֹקְנָה ע"י 'וְעַד אַרְבַּע אֲרָצוֹת... סֻדּוֹם וְעַמּוֹרָה
אֲדָמָה וְצִבּוֹיִם'...

בְּסֶדֶם לֹא הָיָה אֲפִילוֹ צָדִיק אֶחָד

וְכַמְפוֹרֵשׁ בְּתוֹרָה שְׁבָאוֹתָם אֲרָצוֹת, 'הַכְּנֶסֶת אֲוִרָחִים'
הִיִּתָּה נִחְשָׁבֶת לַפֶּשַׁע חֲמוּר. וְהָיוּ כּוֹפִים אֶת הַרִישָׁעוֹת
עַל כָּל בְּנֵי הָעִיר, וְכִלְשׁוֹן הַגִּמְט' (ב"ב ח:)' רִשְׁאִין בְּנֵי הָעִיר
לְהִסִּיעַ עַל קִיצָתָן וְנִפְסַק בְּשׁו"ע (חו"מ רלא, כז) רִשְׁאִים
בְּנֵי הָעִיר לְקוֹץ לָהֶם שֶׁעַר לְכָל דָּבָר שִׁירָצוֹ, וְלִהְתַּנּוֹת

למה לרחל ולאה לא שינו את השם?

ובזה מיושב גם מה ששאלנו בשיעור הקודם מדוע לא
החליפו לרחל ולאה את השמות, והרי השמות האלו
ניתנו ע"י לבן אביהן. אלא שיש כמה בחינות בזה, יש גרים
שהחליפו שמותיהם ויש גרים שלא החליפו שמותיהם.

למה רות לא שינתה את השם אחרי שהתגיירה?

ה'בן איש חי' מפרש את דברי הגמ' (ב"ב יד:)' למה
נקרא שמה רות, שיצא ממנו דוד שריוה לה' בשירות
ותשבחות', מה הפירוש 'למה נקרא שמה רות'? אלא
שהכוונה לשאול מדוע לא עשו לה שינוי השם אחר
שנתגיירה. וכמו שהוסיפו ליתרו ו' כשנתגייר, וכן יסכה
הפכה לשרי ועוד גרים ששינו את שמם, וא"כ מדוע לא
שינו את השם של רות? ותירצו חז"ל מפני שזה השם
מושגש בו ענין דוד המלך שעתיד לצאת ממנה, לכן
לא שינו את שמה אחר הגרות.

יש גרים שלא שינו שמם

וכן מצאנו כמה גרים שלא שינו שמם אחר הגרות, כמו
אונקלוס, אנטונינוס [בירושלמי מגילה א, יא א'] שהוא
נתגייר, בלוריא הגיורת המובא בגמ' (יבמות מו.) ועוד.
כל מי שהיה צריך להשאר בשמו הראשון, לא שינה
שמו. ובפרט אונקלוס שהוא לשון תרגום צריך דווקא
להשאר בשמו, שהוא מתרגם התורה.

הקב"ה סידר שהגוי יקרא את שם הנכון

וממילא מובן שאע"פ שלשרה אמנו היה שינוי השם,
אבל לרבקה רחל ולאה לא שינו את שמם, הקב"ה
סיבב שאביהם הגוי כוון לקרוא להם שמות ראויים,
אף שבתואל ולבן היו טמאים, ובכל הקדוש ברוך הוא
עושה שליחותו, אפי' ע"י נחש (בראשית רבה בראשית
יז), מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא, לֹא אֶחָד (איוב יד, ד).

גם האמהות באות לסוכה

כ"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע היה אומר שכשם שאמרו
חז"ל שהאושפיזין קדישין באים אל הסוכה, כך גם
האמהות באות אל הסוכה, אברהם בא עם שרה, יצחק
עם רבקה יעקב עם רחל ולאה וכו', כִּי בְּסֻכּוֹת יִתְּשְׁבוּ -
כַּעֲנִין תְּדוּרוֹ כְּתִיב. וְרִימֵז ע"פ מִש"כ בְּפִרְשַׁת אֲמֹר כָּל

למעלה ממנה השלישית **זיפי**, והרביעית המשפט **העליון** היה שמה **מצלי דינא**.

מה הסמל של בתי המשפט?

הענין המיוחד שהיה בסדום, שלא התביישו בשקר וזיוף ועיוות דין, אדרבה, היו מתגאים בזה וקראו את השמות של מערכות המשפט ע"פ השקר והזיוף. משא"כ בתי משפט שבימינו גאוותם על כך שהם עושים "צדק", והסמל הוא כף מאזניים ומשקל, משמע שהם שוקלים הדין לפי ראיות ברורות לחייב או לזכות, הסמל של בית משפט איננו חרב או גולגולת עם איקס, אלא משקל עם מאזניים. לא כן בסדום, שם היה גלוי וידוע לכל שמשקרים ומזייפים ומעוותים את הדין.

שכל אחד ילמד להסתדר לבד

וביאר מהר"ל בחידושי אגדות שם, שתחילת הפגם של סדום היה שהיו מונעים מלעשות חסד זה עם זה, והיה להם כמה סברות בזה שכל אחד צריך להסתדר לבד, והזקן המוטל על עול אחרים צריך להשליכו משם וכדו'. ועי"ז נוצרו ד' סוגי מערכות המשפט.

פשעים בניהול מסודר ותקין

הראשון היה שקראי, והשני שקרוראי, הראשון דובר שקר, והשני פועל פעולה של שקר וכזב, המשפט הראשון היו יכולין רק לשקר בו בדברים, במשפט השני כבר הוציאו לפועל את הפסק השקרי. השלישי כבר כתב שטרות מזויפים, להעלות על הכתב מעשים אשר לא היו, לכתוב פרוטוקול ארוך ומפורט עם הרבה סעיפים, כשכל הדברים האלה לא היו ולא נבראו... זה היה הבית משפט השלישי שנקרא 'זיפי'. שם החליפו את השקר לאמת, שכבר יש שטר מפורש שכתבו וחתמו בו את המעשה שלא היה כלל... ושם היה להם אפשרות למחוק את שמות התובע והמלווה וכו', לזכות את הפושעים ולחייב את הזכאים. כמנהג סדום. ואם הסתבכו מדי הרבה, היו עולים לבית המשפט העליון, 'מצלי דינא' - המכונה במקומנו בג"ץ, שלהם יש רשות להטות הדין ולעוותו בכמה עצות והגדרות משפטיות שקריות. ומנהגי סדום האריכו ברשעותם כמה עשרות בשנים, וסדר הרישעות שלהם היה בסדר ד' השמות המובאים בגמ', ומהר"ל מכנה אותם 'ארבעה אבות נזיקין'.

ביניהם שכל מי שיעבור קונסים אותו כך וכך. דהיינו שבני העיר יכולים לחייב זה את זה בחוקים לטובת העיר, כך, להבדיל, היה בסדום, היו כופים את חוקי הרשעות על כל בני העיר. ורש"י מבאר על פסוק **וְאִנְשֵׁי הָעִיר אֲנָשֵׁי סֶדֶם נָסְבוּ עַל הַפֶּת מִנְעֵר וְעַד זָקֵן כָּל הָעָם מִקְצָה**, שאפילו צדיק אחד לא היה שם. עד כדי כך היצר הרע יכול להשפיל בני אדם, להגיע לשפל מדרגה שכזו.

איך קראו לשופטים בסדום?

ואי' בגמ' סנהדרין (קט:): שהיו ארבע שופטים בסדום, ואלה שמותם **שקראי, ושקרוראי, זיפי, ומצלי דינא**, ובמדרש יש כינויים נוספים לשופטים האלו. הם קראו לעצמם בשמות כאלו, ע"ש השקר הזיוף ועיוות הדין. וכתב ה'בן איש חי' ב'בניהו' שם, שיש לתמוה על השמות המוזרים האלה, ועוד, וכי רק ד' אנשים האלו שפטו את כל מדינת סדום?

ד' ערכאות זו למעלה מזו

וכתב שיש בבגדאד, וכן ב'מדינת ישראל' [לא בארץ ישראל] יש כמה בתי משפט שונים ומשונים, בית משפט השלום, בית משפט המחוזי, בית משפט העליון. בבגדאד היה ד' ערכאות זו למעלה מזו, אם הייתה איזו הכאה או קללה ושפיכת דם וכדו', תחילה וראש הלכו התובע והנתבע אל ה'מאסטאנדאק', והוא רק אומר להם 'השערה' מה יהא הפסק דין, והציע להם לעשות פשרה ביניהם. ואם התעקשו להמשיך בדין, עולים אל המשפט השני המכונה 'ג'אלה', [בית משפט השלום] ושם כותבים לחייב או לזכות. ואח"כ זה עולה לערכאות שלישי הנקרא 'אסטינא' [בית משפט המחוזי] והם בודקים אם ה'גאלה' פסק נכון. אם עדיין לא באו לפסק נכון, הם עולים אל הערכאות הגבוהות יותר 'טאמיז' [בג"ץ] וזה נמצא רק בעיר הבירה בגדד, והם מפקחים על האסטינא של כל הערים, ושם גומרים הפסק דין למעשה.

שמות של ארבע מערכות משפט

וביאר ה'בן איש חי' שד' השמות האלו המבוארים בגמ', אינם שמות של ד' אנשים פרטיים, אלא ארבע מערכות משפט, הראשונה נקראה **שקראי** כינוי מכובד ל'בית משפט השלום', והמערכת השניה היה שמה **שקרוראי**,

אֲנָשִׁי אֶמֶת שְׁנָאִי בָּצַע

אשרינו מה טוב חלקינו, אשר בחר בנו השי"ת ונתן לנו את תורתו והבדילנו מן התועים, כי בתוה"ק כתוב ד' אבות דקדושה שיש בסדר המשפט (שמות יח, כא) וְאַתָּה תַּחֲזֶה מִכָּל הָעָם אֲנָשִׁי חֵיל, יִרְאִי אֱלֹהִים, אֲנָשִׁי אֶמֶת, שְׁנָאִי בָּצַע, וְשָׁמַת עֲלֵהֶם שְׂרִי אֲלֵפִים שְׂרִי מֵאוֹת שְׂרִי חֲמִשִּׁים וְשְׂרִי עֶשְׂרֵת. ומהר"ל האריך לבאר איך ד' הבחינות האלו מכוונים כנגד ד' חלקי הרשעות של סדום.

אנחנו היינו חלק מסדום

והאריז"ל מגלה שאנחנו היינו שם בסדום בסוד הגלגול, (עץ חיים לו, ב) 'וטעם הדבר היה לפי שכל הנשמות שבאותן הדורות שהיו מבחי' ישראל היו מעורבים בדור הפלגה ובדור סדום ובדור מצרים, והיה הטוב מעורב ברע, וכו' וזהו טעם ד' מאות שנה של גלות מצרים'. ולפני שהפך הקב"ה את סדום, אמר לאאע"ה מה לעשות עמם, אך כיון שהרשיעו מאד, הגיעו לאבדון ונהפכו ד' הערים האלו, ואח"כ חזרו לתיקון בגלגול. וביציאת מצרים זכינו להזדכך מכל הקלקולים, עד שכל העיוותים התיישרו כשנאמר למשה רבינו ע"ה (שמות כא, א) וְאַלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׁים לְפָנֶיהֶם. ואז נתיישר המשפט בד' מדרגות דקדושה אֲנָשִׁי חֵיל, יִרְאִי אֱלֹהִים, אֲנָשִׁי אֶמֶת, שְׁנָאִי בָּצַע.

המלכים נקראו שמות ע"ש הרישעות

רש"י נותן טעם לשמות המלכים בפסוק עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת בְּרֵעַ מֶלֶךְ סֹדֶם וְאֶת בְּרֵשַׁע מֶלֶךְ עִמֹרָה שְׁנָאִי בָּצַע אֶדְמָה וְשִׁמְאֵבֶר מֶלֶךְ צָבֹאִים וּמֶלֶךְ בָּלַע הָיָא צֶעֶר' ברע - רע לשמים ורע לבריות, ברשע - שנתעלה ברשעו, שנאב - שונא אביו שבשמים, שמאבר - שם אבר לעוף ולקפוצ' ולמרוד בהקב"ה. הרי שכשם שנקראו מערכות המשפט שלהם ע"ש השקר והזיוף, כך גם שמות מלכיהם נקראו ע"ש הרשעות והכפירה. כי בחרו בהם להמליכם רק ע"י עוצם רשעותם.

מדינה עם עקרונות של שחיתות

וכל בר דעת עומד ותמה, האין שייך לייסד מדינה שלימה עם עקרונות של רשעות ושחיתות, ולא עוד

אלא שהם מתגאים ברשעותם וקוראים את שמותיהם ע"ש השקר והזיוף. ובאמת שאין זה פלא למי שמכיר קצת את המציאות שבימינו כאן במדינת ישראל.

הקומוניזם הביא שלום שהרג עשרים מליון איש

וכן בדורות הקודמים מדינות שלימות נסחפו עם מליוני אנשים אחרי רעיונות של שחיתות, כגון הקומוניזם שיסוד מטרתם הוא שכל באי העולם יחיו שווה בשווה, בשלום ושלווה. ולמעשה בשם הקומוניזם שחטו אנשים יותר ממה שהגרמנים רצחו ושחטו. עשרים מליון אנשים נהרגו על מזבח הקומוניזם. וכל זה בשקר ורמאות שהשיטה הזאת תביא שלום לעולם... והיה להם דרשנים בכל מדינה ומדינה שיפרסמו ויסבירו לעם את אמיתת הקומוניזם, ועולם גולם היו הולכים אחריהם כעוור באפלה.

עולם שדבוק בשקר

גם בימינו יש מוסד שנקרא UN, 'האומות המאוחדות', במטרה לשמור על שלום העולם. וידוע ומפורסם שמראשם ועד סופם הכל שקר ורמאות. והכל יודעים שזה שקר ומלא אינטרסים אישיים, בעד איזו מדינה להצביע ונגד מי להצביע, אין לזה שום שייכות עם האמת. אעפ"כ כל המדינות משלמות מליוני דולרים בעבור המוסד השקרי הזה. פלא והפלא. הקב"ה רוצה להראות לנו שמלבד הדביקות בהתוה"ק והאמונה הק' אין שום דעת ויושר בעולם. עד כדי כך שאפילו שגינות של שקר מתקבלים על דעת מליוני אנשים.

תשלום על הקזת דם...

ובמהרש"א (סנהדרין קט) ביאר ענין הרעיון של סדום ע"פ המסופר שם בגמ' שאליעזר עבד אברהם הגיע פעם לסדום ואדם אחד הכהו ויצא ממנו דם, הלך אליעזר אל הדיין, ופסק הדיין שאליעזר צריך לשלם לאותו רשע שהכהו, היות ויצא ממנו דם, הרי היה לו כרופא המקיז דם, וצריך לשלם. עמד אליעזר ולקח אבן והכה בפני השופט ויצא לו דם, אמר לו אליעזר, היות וע"פ הפסק שלך אני חייב למי שהכה אותי ממון על שהקיז דמי, הנה זה עתה הקזתי את דמך, אתה חייב לי על הקזת הדם, מדין שעבודא דרב נתן - לך אתה ותשלם לזה שהכהו.

החזק מכניע את החלש

ומכיון שכך, חוקי סדום סודרו ע"פ מערכת בעלי החיים בג'ונגל, שכל החזק יותר מכניע את החלש ממנו, ולזאת כיון שהכה הרשע את אליעזר והוציא ממנו דם, צריך אליעזר להכנע ולשלם לו על הקזת הדם, ולאבד דמים תרתי משמע. וכן כל גבורה שהראה האדם, הגיע לו איזה פרס בעבור גבורתו, כדרך החיות ביער. וכיון שאליעזר העיז להתחצף והשליך אבן על מצחו של השופט, נמצא שהוא חזק יותר מאותו שופט, תיכף השופט נכנע, ושילם כבקשתו.

שהמסכנים יפסידו

עוד מסופר בגמ' שאחד שהוציא סחורתו למכור, וכל אחד לקח קצת ולא נשאר בידו מאומה, שאם אין לו תוקף ועוז לשמור על סחורתו שלא יקחו ממנו, הרי הוא חלש וחדל כח, ואין לו זכות לאחוז ברכושו. ולא עוד אלא שבדרך כלל הנתבע היה זכאי בבית המשפט, וההגיון היה שמכיון שלתובע אין שרירים להכניע את הנתבע, עד שהוא זקוק להזמינו לבית המשפט, נמצא שיש חולשה לתובע הזה, לכן השופט היה מזכה את הנתבע. בו בזמן שבשכל הישר, בדרך כלל התובע צודק ולא הנתבע, לא תמיד אבל הרבה פעמים הוא צודק. אך בסדום הסתכלו עליו כחלש כח ולכן הרשיעוהו.

מקור 'תורת הגזע'

זו הייתה 'תורת הגזע' של הגרמנים ימ"ש שהחזקים ימחקו את החלשים, וכך יהיה יותר תועלת לעולם שהחזק ישרוד והחלש ייעלם. ולכן שופטי סדום התגאו לקרוא לעצמם ע"ש השקר והזיוף ועוות הדין, כי הם היו גאים בשקריהם לתמוך בחזקים ולמחוק את החלשים. ולכן היו מחייבים את התובעים בממון עד שיבינו שאין לו מקום לגור בסדום, ששם גרים רק אנשים תקיפים ואלימים, שכל הפוגע בהם, מקבל תיכף מנה אחת אפיים ואינו זקוק לתבוע אותו בבית המשפט.

השופט נתפס בחולשתו

מה שהשופט שאל את אליעזר לאחר שהשליך עליו את האבן 'מאי האי'? שאלה כזאת מוכיחה את חולשתו של השופט, ולכן שילם טבין ותקילין. כי לפי שטותם הכל נכנעים אל מי שהוא חזק יותר.

גם בג'ונגל החוקים מסודרים

בגמ' לא כתוב מה היה ההמשך, במפרשי התלמוד מבואר שאותו דיין שוטה קיבל את הטענה של אליעזר! לולא כן היו הורגים את אליעזר תיכף ומיד על החוצפה והעזות שהכה את השופט, אך כיון שנתקבלה טענתו, הוציא הדיין השוטה את כיסו ושילם דמי הקזה לאותו רשע שהכה לאליעזר. הפלא ופלא. וכי יש הגיון בשטות כזאת? ובאמת שגם בג'ונגל בין חיות הפרא יש חוקים מסודרים, חיות היער פסקו פה אחד כי 'כל דאלים גבר', כל מי שחזק מחבירו יכול לטרוף אותו, ואין לחלשים זכות קיום כלל. אותו רשע דר' ימ"ש הסביר את זה בהגיון השכל שכן הוא חק הבריאה שהחזק טורף את החלש, וזו ברירה טבעית כדי שהעולם יהיה מלא בחזקים, שהבריאה תתייחס על החזקים. כך הוא החק בין בעלי החיים.

אצל בעלי חיים - שרירי הגוף מכריעים

ולפעמים יש מלחמה בין קבוצות בעלי חיים, לאחר שראש הקבוצה מת, אם ראש האריות או ראש הדובים והקופים וכו', וצריך למנות ראש אחר במקום הקודם שמת, אין שם בחירות, אלא הקבוצות פוצחות במלחמת קרניים, וכל מי שמצליח להפיל את האחרים מכתירים אותו וצועקים 'יחי המלך'. וזה שהופל ונצחוהו יוצא בבושת פנים, וסופו למות, כי אי אפשר לחיות ביער בלי קבוצה. הקב"ה ברא אדם עם דעת וסידר את חייו שלא שרירי הגוף מכריעים ומנצחים, אלא כח השכל והדעת מכריע. אך ממשלת החיות בנויה ומיוסדת על 'כל דאלים גבר'.

מתי נוסדו אגודות צער בע"ח?

והנה אנשי סדום ועמורה סגדו לבעלי החיים, וכעין חבורות 'צער בעלי חיים' שבימינו, מקור יסודם בסדום, מבואר במדרש שהיה אסור לשחוט בעלי חיים בסדום, הם אכלו רק מן הצומח ולא מן החי. כי בעיניהם אין הבדל בין אדם לבעל חי, עד שהם מכנים את בית המטבחיים ששוחטים שם בהמות, 'האשוויץ של בעלי החיים', עפ"ל, כי אין הם מכירים בתוספת המעלה שיש לאדם על הבהמה.

מרוויח פחות - תשלם יותר

שם בגמ' מובא עוד חוק סדומי, כל מי שיש לו בהמה, שומר יום אחד על כל הבהמות שבשכונה, ומי שאין לו בהמה, צריך לרעות יומיים את הבהמות. והרי זה הפוך מהשכל האנושי. אלא כאמור לעיל, שאם אין לו בהמה, זה סימן שהוא חלוש, החלוש צריך לסבול ולשלם יותר. מסתמא גם מיסי הארנונה היו שם הפוך מהשכל שלנו, כמה שאתה מרוויח פחות, כך יותר אתה משלם... כי מי שמרוויח פחות הוא חלוש, ואינו רצוי בסדום, הצרו את רגליו שיצטרך לעקור מסדום.

הרג את הבהמות וקיבל מתנה שני עורות

בגמ' שם מסופר על ילד יתום שלא הייתה לו בהמה, והכריחו אותו לרעות את הבהמות שבעיר יומיים, מה עשה? הרג את כל הבהמות ואמר לבעלי הבהמות חוק סדומי נוסף, כל מי שהיו לו בהמות, יקבל עור נבלה אחת, ומי שלא היו לו בהמות יקבל שני עורות... ומשמע בגמ' שטענת השטות שלו התקבלה! כי היתום הזה שהצליח להרוג את כל הבהמות, הראה חוזק וגבורה, ולכן לו התהילה והתקווה להיות ראש עיריית סדום. ואכן קיבל שני עורות מפגרי הבהמות.

אאע"ה מחזק את החלשים

ולעומתם אברהם אבינו ע"ה עמד ודרש שאין לדמות חוקי בני אדם לחוקי חיות הג'ונגל, אלא לִמְעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת פִּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט, והקב"ה יותר קרוב לחלשים ולעניים, ככתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים, אשכון את דכא, אוהב גר לתת לו לחם ושמלה. העשיר והמוצלח צריך סייעתא דשמיא מיוחדת להיות קרוב לה', רק אם ילך בדרכיו של הקב"ה בכל לב, יזכה לכך. וזהו המהלך של אאע"ה שיש לחזק את החלשים ואת העניים, לרומם את רוחם ולעודדם תמיד.

גלחי' - כפר בגלילות סדום

אי' בגמ' (נדה סט) שהיה מקום ששמו 'גלחי' ושם נהגו ממש כמנהג סדום הנ"ל לגבי רעיית הבהמות 'אמר רבא האי דינא דלא דינא דייני בגלחי דאית ליה תורא לירעי חד יומא דלית ליה תורא לירעי תרי יומי אתרמי להו

יתמא בר ארמלתא יהבי ליה תורי אזל נכסינהו אמר להו דאית ליה תורא לשקול חד משכא דלית ליה תורא לשקול תרי משכי אמרי ליה מאי האי דקאמרת אמר להו סוף דינא כתחלת דינא תחלת דינא לאו מאן דלית ליה עדיף סוף דינא נמי מאן דלית ליה עדיף הכא נמי'.

למה נקרא 'גלחי'?

והמפרשים כתבו ש'גלחי' הוא כפר בגלילות סדום. ולכן נהגו שם כמנהג הסדומי הזה המוזכר בגמ' סנהדרין (קטז). והקשה הפרי מגדים בספרו 'נוטריקון' מדוע המקום נקרא 'גלחי', וכתב בדרך צחות כי בדרך כלל ממנים שופט ודיין אדם שיש לו נסיון בחיים, במשך שנות חייו הגיע לייסוד דרך חיים ע"פ שכל ודעת ישרה, וכשרואה צעירים שעושים עוולות, הם יודעים איך להוכיחם ולהעמידם על דרך הישרה.

התגלחו - להיראות צעירים

אבל בני סדום סגדו רק לגבורה וכח, והרי אדם לעת זקנה נחלש בגופו, ולכן לא היה שום חשיבות לאנשים זקנים בסדום, כמ"ש רש"י עה"פ 'מנער ועד זקן' שהזקנים עמדו אחרונים בשורה, כי אין להם זכות לחיות מחמת חולשתם. וממילא כל זקן שביקש להיות שופט והיה לו זקן לבן, קבעו איתו מחוקקי סדום שאם הוא רוצה להיות שופט הוא מוכרח לגלח את זקנו הלבן, כדי שלא יהיה ניכר שהוא איש זקן, וזאת כדי שהנערים יוכלו להתחצף אליו בשעת המשפט!

אצל בני ישראל - כדאי להיראות זקן

אצל בני ישראל הכשרים, יש היכר גדול את מי לכבד ולקיים מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקְוָה וְהַדְרַת פָּנֵי זָקֵן, כי סימני שיבה ניכרים מאד בצורת וקומת האדם, אבל כשמגלחים את הזקן הלבן, אין ניכר בו שהוא בן שישים שנה, וכ"ש אם הוא ממלא את קמטי העור בבז' סדומי, אין עליו שום היכר לגילו.

זקן לבן - סימן חולשה

ולכן קראו למקום 'גלחי' כי השופטים בסדום היו מוכרחים לגלח את הזקן הלבן, שיראו צעירים ובעלי כח. כי אין שום חשיבות לשכל חכמה ובינה ועצה וזיקנה. רק שקרי שקרוראי זיפי ומצלי דינא, הם מצאו מקום

הקב"ה מְשַׁגֵּי'א לְגוֹיִם כְּדִי שְׁתַּהִיָּה לָנוּ 'בְּחִירָה'

כדי שתהיה לנו יכולת הבחירה הקב"ה מְשַׁגֵּי'א לְגוֹיִם, נותן להם זמן לגדול ולהצליח, עד שבא יומם 'ויאבדם'. והקב"ה מחזיר בתשובה את כל אלו שהיו להוטים אחרי שופטי השקה, וכל הרשעה כולה כעשן תכלה, כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ במהרה בימינו אמן.

יום רביעי יד חשוון תשפו

(מס' שיעור 42118360)

**זו מִדַּת סְדוּם בִּישְׂרָאֵל - סִיגִי מִיִּדּוֹת סְדוּם
בִּנְפִשׁוֹתֵינוּ {א'}**

שקרי שקרוראי זייפי ומצלי דינא - ערכאות המשפט

בגמ' (סנהדרין קט) מסופר שבסדום היו ארבעה דיינים בשם שקרי, שקרוראי, זייפי ומצלי דינא, בשיעור הקודם התבאר בשם ה'בן איש חי' שלא מדובר על שמות של השופטים עצמם, אלא על שמות של 'מערכת המשפט', שהיו כמה דרגות של בתי משפט זה למעלה מזה, ואלו היו שמותיהם.

ארבע דרגות של יושר וצדק

ובמהר"ל כתב שלעומת הרשעים האלה, זכו בני ישראל לארבעה מדרגות של יושר וצדק בבית הדין וְאַתָּה תִּחְזֶה מִכָּל הָעָם אֲנָשִׁי חַיִּל יִרְאִי אֱלֹהִים אֲנָשִׁי אֱמֶת שְׁנֵאִי בְּצֶעַ. והאריך לפרט איך מכוונים אלו הארבעה כנגד ד' השקרים של סדום.

להתרחק ממִדַּת סְדוּם

ואף שזכינו ב"ה להיות מבני אברהם יצחק ויעקב, ואין לנו שום שייכות עם דייני סדום, ומדת החסד מפורסמת בבני ישראל יותר מכל האומות, 'בך חותמין', בתוכנו חתומה מדת החסד של אאע"ה. מ"מ מצאנו בש"ס כ"פ בדברי חז"ל שמזהירים אותנו להתרחק מהנהגות שיש בהם 'מדת סדום'.

של כבוד, ואם הזקין והלבין, היה תיכף מגלח את סימני חולשתו.

שוחד - מלח סדומית

כתוב בגמ' (עירובין יז:) שבסוף הסעודה יש ליטול 'מים אחרונים' כדי להינצל ממלח סדומית שמצוי בעולם, ויכול ח"ו לסמא את העיניים. ומצאנו בתורה דבר שמסמא את העיניים, השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים, כי השוחד גורם לו לראות מציאות של שקר והוא מזכה את החייב ומחייב את הזכאי. גם מלח סדומית מסמא את העיניים, כלומר אותה סברא שהנהגת בני אדם נלמדת מחוקי החיות ביער, זה מסמא את העין, ולפתע הוא מתחיל לראות את העולם בצבעים אחרים לגמרי.

מידות סדומיות עדיין מצויות בעולם

וזה שאמרו בתוס' שמלח סדומית מצויה, ולכן צריך ליטול מים אחרונים, לרמז שהמדה הסדומית לתמוך בחזק ולזלזל בחלוש, עדיין מצויה לעולם, הרעיון הזה עוד לא התבטל ע"י התהפכות סדום ועמורה. ועד היום הזה יש אנשים בכל אתר ואתר שחושבים כך, לתמוך רק בחזקים המצליחים, ואם יש רוב קולות למי שאינו מתאכזה, לכן הכינו דיינים זייפנים ושקרנים שכבר יסדרו את כל הניירת כפי אותו השקר. עד שהקב"ה אמר זַעֲקֵת סְדוּם וְעַמָּהָ כִּי רָבָה וְחַטָּאתָם כִּי כְבֹדָה מְאֹד: אֲרָדָה נָא וְאֶרְאֶה הַפְּעֻקָתָה הַבָּאָה אֵלַי עָשׂוּ... ונהפכו סדום ועמורה. כי לקב"ה יש דרכים איך למחוק את הרע מן העולם.

שלום מחוזי עליון ובג"ץ - שקראי שקרוראי זייפי ומצלי דינא

ועכ"פ מכל זה למדנו שאין לתמוה ולהקשות איך יתכן ששקר כזה היה קיים בעולם הרבה זמן, כי כך היה בכל הדורות, שהם מסבירים את השטות וההבל שלהם עם הסברים הגיוניים כביכול, עד שנראה כאילו יש בהם צדק ומשפט, כי העמידו בית משפט שלום, מחוזי ועליון ובג"ץ, אף שבאמת כולם שקראי, שקרוראי זייפי ומצלי דינא כנודע. והם מטילים אימה וחוקי קנסות ועונשים רק על החלושים שבעם.

בכל ענין ש'זה נהנה וזה לא חסר'. וא"כ האומר ש'שלי ושלך' הוה ממש 'זה נהנה וזה לא חסר', נפסק הלכה למעשה שזה נקרא מדת סדום, וכופין אותו להנות לחבירו כיון שהוא אינו חסר בכך מאומה. ובני אברהם יצחק ויעקב צריכים לעקור משורש הלב את כל שיירי מידותיהם הרעות של הסדומיים.

אין כופים להפסיד כדי להטיב עם הזולת

ומבואר בתוס' ובעוד ראשונים ואחרונים דהא דאמרו חז"ל דנחלקו אם כופין על מדת סדום מדובר במצב אמצעי, מצב ביניים, כי אם באמת 'זה נהנה וזה לא חסר כלום', לית מאן דפליג, זהו ממש מדת סדום אם אינו מהנה לחברו, והרי אינו מחסר ממך שום כלום, מה אכפת לך שמישהו אחר יהנה משלך? הכל מודים שזהו מדת סדום, וכופין אותו. וכן לאידך גיסא, אם זה נהנה וזה חסר הרבה, הכל מודים שאין כופין אותו כלל, כי אין אומרים לו בכפיה להפסיד כדי להטיב עם זולתו.

בהפסד מועט יש מחלוקת

על מה נחלקו? כשזה נהנה וזה לא חסר רק קצת, כמשל הגמ' 'שחרוריתא דאשייתא', אם יש לו דירה שעומדת ריקה, ואינה עשויה להשכרה כלל, הרי שאינו מפסיד אם פלוני ידור בה, ואמנם יש לו הפסד מועט מהשימוש בבית, בכהאי גוונא נחלקו אם זו מדת סדום וכופין אותו, או לאו.

הלבנה תוסתר בדיוק ע"י אותה מרפסת

ומי שהוא רשע וקמצן, ימצא תמיד בכל טובה שיבקשו ממנו את ה"הפסד" שיגרם לו. גם אם מישוהו משכונה אחרת ירצה להוציא מרפסת, יוכל לטעון שזה יגרם שהוא לא יוכל לקדש את הלבנה בכהאי גוונא שהלבנה תעמוד מאחורי אותה מרפסת, אם יזדמן שירצה לומר קידוש לבנה מתוך ביתו, והלבנה תזרח בדיוק באותם סנטימטרים... הוא צועק שהוא 'חסר' כי אין רצונו אלא להקביל פני אביהם שפְּשָׁמִים פְּעַם אַחַת בַּחֹדֶשׁ... ועוד כהנה וכהנה. והלכה למעשה נפסק בשו"ע שאפילו כשחסר קצת כופין על מדת סדום.

'מדת סדום - לא היו עושים טובה'

כתוב במשנה (אבות ה'), אַרְבַּע מִדּוֹת בְּאָדָם. הָאוֹמֵר שְׁלִי וְשְׁלֹךְ שְׁלֹךְ, זוּ מִדָּה בִּינוּנִית. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, זוּ מִדַּת סְדוֹם. שְׁלִי שְׁלֹךְ וְשְׁלֹךְ שְׁלִי, עִם הָאָרֶץ. שְׁלִי שְׁלֹךְ וְשְׁלֹךְ שְׁלֹךְ, חֲסִיד. שְׁלִי שְׁלִי וְשְׁלֹךְ שְׁלִי, רָשָׁע. ואע"פ שבמשנה זו כתוב רק בשם 'יש אומרים' שהאומר שלי שלי ושליך שלך זו מדת סדום, משמע שאין זה לכל הדעות. אמנם בש"ס מוזכר כן הלכה למעשה כמה פעמים 'כגון זו כופין על מדת סדום' ורש"י מפרש (כתובות קג.) 'מדת סדום זה נהנה וזה לא חסר, לא היו עושים טובה'.

להלכה; שלי שלי ושלך שלך זו מדת סדום

כלומר שגם יהודי שנותן הרבה צדקה, פעמים שהוא מתעקש באיזה ענין פרטי לומר שלי שלי ושלך שלך אלו ניצוצות ממידת סדום. ופעמים שזה מופרך מתוכו, מצד אחד הוא נדיב לב ונותן הרבה צדקה, ומאידך הוא נתקע באיזו פינה ששם הוא מצמצם בזוכית מגדלת שלא ליתן ולא לוותר, זהו ניצוץ ממדת סדום. וכ"כ רש"י בב"ב (יב:) 'מדת סדום, זה נהנה וזה לא חסר'. ובלשון הרשב"ם (ב"ב נט) 'מדת סדום אין מהנה לחבירו אע"פ שאינו חסר בכך כלום'. הרי לנו שלמעשה נפסקה הלכה כ'יש אומרים' שהאומר שלי שלי שלך שלך זוהי מדת סדום.

נחלקו אם כופין על מדת סדום

אמנם ברשב"ם (ב"ב קסח) יש משמעות שהלשון בגמ' 'קא מיפלגי בכופין על מדת סדום', אין הכוונה שיש דעה שאין כופין על מדת סדום, אלא שנחלקו אם זו מדת סדום או לא. כלומר שזו אותה מחלוקת שיש במשנה אבות על האומר שלי שלי ושלך שלך, דלדעת ת"ק זו מידה בינונית. ולדעת ר"י ור"מ, זו מדת סדום. ועל זה אמרו בגמ' שנחלקו אם כופין על מדת סדום, כלומר שנחלקו האם כשאדם אינו רוצה להטיב לזולתו אף שאינו חסר, האם זוהי מדת סדום או לאו. ונפק"מ אם כופין או לאו.

שלי שלי ושלך שלך - 'זה נהנה וזה לא חסר'

יהיה איך שיהיה, למעשה בשו"ע באו"ח (שפוט) ובחור"מ (קנג, ח ועוד) נפסק כמאן דאמר 'כופין על מדת סדום'

סדום ועמורה אדמה וצבויים, ובכלל לא היה שם ים, אלא היה כהמשך אחד מבקעת גינוסר ופירותיה המתוקים, המשך לבקעת בית שאן ובקעת יריחו, כך זה נמשך עד שם כגן ה' כארץ מצרים, ככר הירדן. אלא שאח"כ כשהפך המלאך את השורש של כדור הארץ לצדו השני, ונהפכו כל הערים האלה, אזי נעשה המקום נמוך מאד, ונמשכו לשם מים, ומכיון שהוא מאד נמוך, כארבע מאות מטר מתחת לפני הים, המים תפסו את קרני השמש באופן כזה שנעשה שם ים המלח.

ירדן - יורד מדן

ואמרו חז"ל שמעולם לא טבע אדם בים המלח. ומבואר בספה"ק שהמהות של כל ים וים שבעולם שהוא מקבל ונותן, מכניס מכאן ומוציא מכאן, כָּל הַנְּחָלִים הַלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינָנוּ מֵלֵא אֶל מְקוֹם שֶׁהַנְּחָלִים הַלְכִים שָׁם הֵם שְׂבִים לְלֶכֶת (קהלת א, ז). וכגון ים הכנרת מקבל מים מהירדן שמעליו, והוא הנקרא היום 'נחל דן', [ואמרו בגמ' (בכורות נה.)] למה נקרא שמו ירדן שהוא יורד מדן, שהוא יוצא ממערת פמייס, ומהלך בימה של סיבכי ובימה של טבריא] והכנרת מקבל את המים של הירדן, וממשיך לתת מימיו הלאה לירדן. כי הוא לא חסר כלום, מקבל מזה ונותן לזה.

הכנרת - מקבלת ומשפיעה

לכאן הכנרת הייתה צריכה לדאוג, שמא ליום מחר נחל הדן יפסיק להשפיע עליה הרבה מים, או שמא אנשים ישאבו ממנה את מימיה, ואשע"כ היא צריכה לשמור על המים שלה באוצרותיה מתוך דאגה ליום מחר. אבל מהות הכנרת אינה כן, והיא אינה עושה חשבונות של צמצומים עצמיים, מקבלת ומשפיעה מקבלת ומשפיעה.

ים המלח אינו משפיע לאחרים

הים היחיד שמחזיק לעצמו את כל מה שהוא מקבל ואינו משפיע לאחרים, הלא הוא ים המלח. כי הוא נזון תמיד ממקורות מים, מהנחלים והוואדיות היורדות ממדבר יהודה, וכן הירדן משפיע מימיו לים המלח. וממנו אינו יוצא טיפת מים לאחרים. זהו מהות של מדת סדום, שלי שלי, לא להנות לאחרים מאומה אף כשאינו חסר כלל. ולכן אין שום בעלי חי בתוך מימיו, לא דגים ואין

שלא תהיה לו הפרעה בציפורן של הרגל

ובר"ב מברטנורא עמ"ס אבות ביאר שם 'ויש אומרים זו מדת סדום - קרוב הדבר לבא לידי מדת סדום'. שהרי על סדום ממש שמענו סיפורים אחרים לגמרי של רשעות ואכזריות ושגעון ממש, רעים וחטאים לה' מאד. אלא שאם אדם מתנהג בנוסח הזה שאינו מטיב עם אחרים גם כשזה נהנה וזה לא חסר, ומדקדק על שלו שלא ייגרם לו שום חסרון כלל, ושאף אחד לא יהנה ממנו אם תהיה לו איזו הפרעה בחוד הציפורן של רגלו, איש כזה, מתוך שהוא רגיל בכך, יבא לידי מדת סדום.

רשעי סדום ירדו מדחי אל דחי

לדברי הר"ב מברטנורא, רשעי סדום לא הגיעו מיד לדרגת הרישעות הסופית שלהם, הם התחילו ב'זה נהנה וזה לא חסר', ומתוך כך התדרדרו לגמרי להיות רעים וחטאים לה' מאד. וזלה"ק שם: 'ויש אומרים זו מדת סדום - קרוב הדבר לבא לידי מדת סדום שמתוך שהוא רגיל בכך אפילו בדבר שחברו נהנה והוא אינו חסר לא ירצה לההנות את חברו. וזו היתה מדת סדום שהיו מתכוונים לכלות הרגל מביניהם, אע"פ שהיתה הארץ רחבת ידים לפנייהם ולא היו חסרים כלום'. ומתוך מה צמצמו שלא להטיב לאחרים גם כשאין חסרים, ירדו מדחי אל דחי, עד שהפך ה' את סדום ועמורה באפו ובחמתו.

מתי נוצר ים המלח?

בגמ' (שבת קח) נקרא ים המלח בשם 'ימה של סדום', ויש בזה כמה שיטות, י"א שכל ים המלח אינו ממעשה בראשית. על הפסוק כָּל אֵלֶּה חִבְּרוּ אֶל עֵמֶק הַשְּׁדִים הוּא יָם הַמֶּלַח (ידג, ג) מבואר ברש"י 'הוא ים המלח - לאחר זמן נמשך הים לתוכו ונעשה ים המלח. ומ"א אומר שנתבקעו הצורים סביבותיו ונמשכו יאורים לתוכו'. ומשמע שזה לא קשור למהפכת סדום שבפרשת וירא. ואולי בתחילה נעשה שם ים ואחר שנהפכה סדום, נעשה ים המלח, כי כל הסביבה נעשתה גְּפְרִית וּמֶלַח שְׁרָפָה כָּל אֲרָצָה (דברים כט, כב).

מבקעת בית שאן עד ככר הירדן

אך י"א שכל ים המלח הוא המהות של הככר ההפוכה. כי בתחילה היה שם ככר שעמדו עליו הערים

פעמים כפול ממה שהוא מטיב עמהם. גם כשהוא עתה במדרגה מופלגת מאד ביום שלישי למילתו ונראה אליו ה', הוא מרגיש אפס אפסים אם יעבור יום בלי לעשות טובה לאיזה ערבי...

תשמח שיהודי התעטף בטלית שלך

על אתה כמה וכמה כשה' מזכה את האדם להטיב איזו טובה ליהודי, הרי יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, עני עושה עם בעל הבית. כשאדם זוכה שאנשים נהנים מנכסיו, אף כשהוא חסר, לא יהיה רק בסתמיות 'לא חסר', אלא ישמח ויעלוז. אשע"כ כשבאת בבוקר להניח טלית ותפילין, ושמת לב שמישהו השתמש בהם, אל יעלה על רעיוןך להסתיר את התפילין במקום יותר גבוה כדי לשמור מה'שואלים שלא מדעת', אלא תשמח ותעלוז שיהודי עשה מצוה בממונך.

לרמב"ם היו מתנגדים

רבינו הרמב"ם זי"ע היה חסיד מופלג, והוא העלה והגביה את בחינת 'זה נהנה וזה לא חסר' למדרגה מופלגת ביותר. הכל יודעים שבחיי הרמב"ם היו אנשים שהתנגדו אליו, והיו ביניהם שהתכוונו לשם שמים כשנלחמו כנגד ספרו 'מורה נבוכים', והיו גם שהתנגדו לספר 'יד החזקה'. בהיותו אברך צעיר לימים כבר החלו חיבוריו להתפרסם בעולם, ומתנגדיו כתבו עליו כתבי התנגדות רבים.

אחד מתלמידיו היה שמו רבי יוסף בן ג'אבר מבגדד, וכתב לרבו הרמב"ם שהוא רוצה להשקיע את כוחותיו וכשרונותיו להשיב מנה אחת אפים לכל השונאים והמתנגדים, כדי לקנא לכבוד רבו הרמב"ם גדול הדור.

פאשקויל - זה נהנה וזה לא חסר...

השיבו הרמב"ם באגרת 'אמנם מה שהגיע לנו, ושמעתי שאתה מחיתם בידם קצת מיחוי, והתקוממת בזה קצת התקוממות, אבקשך שלא תעשה דבר זה, כי אנחנו מוחלים לכל מי שיעשה זה בשביל [ס]שכלותיו, וכ"ש שאני מוחל למי שיש לו בזה תועלת, כי הרי לא יזיק לנו אנחנו וכופין על מדת סדום, זה נהנה וזה לא חסר... השמעתם? מי שכתב פאשקויל על הרמב"ם הרי נהנה מזה, חושב עליו הרמב"ם שהוא בגדר 'זה נהנה וזה לא חסר'...

ספינות עוברות בו, (רש"י פסחים כח.) כי כל מהותה של מדת סדום הוא רק כליון ואבדון.

רבי נתן שפיגלגלאז הסיע את הגר"ח מבריסק

מו"ר הג"מ רבי משולם דוד הלוי זי"ע סיפר שזקנו הגר"ח מבריסק זי"ע שמע פעם ווארט חסידי ומאד נהנה. בוורשא היה עשיר ידוע בשם 'החסיד רבי נתן שפיגלגלאז' תלמיד החידושי הרי"ם זי"ע, וסיפר שפעם אחת בהגיעו לאוטבוצק ירד מהרכבת והמתינה לו עגלה [המכונה 'דראשקע'] כדי להובילו העירה, ובינתיים גם הגר"ח מבריסק ירד מהרכבת, כשראה את רבי נטק'ע העשיר - שהכירו משכבר הימים - עולה לעגלה שלו, שאל הגר"ח: הרי אתה ממילא נוסע, אולי אוכל להצטרף אליך בנסיעה העירה? והוסיף 'זה נהנה וזה לא חסר... וכופין על מדת סדום'.

כשאיני שמח שיהודי נהנה מנכסי - זו מדת סדום

אמר לו רבי נט'קע, אתם מביישים אותי! כי אני מפרש פירוש אחר לגמרי ב'זה נהנה וזה לא חסר', שאם יהודי נהנה מהנכסים שלי ואני רק 'לא חסר', שאין לי תוספת נחת והנאה ממה שפלוני נהנה ממני, כגון זו, היא מדת סדום. כלומר שגם אם אדם יתן משלו לאחרים, באופן שזה נהנה וזה לא חסר, אעפ"כ יש בו מדה סדומית חבויה בלבו, אם אין לו שמחה גדולה במה שיהודי נהנה ממנו. 'גם אילו לא הייתם רבי חיים בריסקער', אלא יהודי פשוט ביותר, הייתי שש ושמח להעלותכם על העגלה שלי, בשמחה גדולה. הגר"ח שמע את דבריו ונהנה מהרעיון החסידי, שמסתמא רבי נט'קע קיבלו מאחד מרבותיו.

שלא יעבור יום בלי חסד

וכן למדנו בפרשה, שאאע"ה הצטער שיום אחד לא הגיעו לביתו אורחים, כשהוא חסר ג' בקר רך וטוב, הוא צריך שאחרים יהנו ממנו, ומצטער מאד שלא יעבור יום בלי חסד כזה. וכשבאו לפניו האורחים הוא התחנן לפניהם בתחנונים מיוחדים אַל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֵבְדְּךָ... פִּי עַל פֶּן עֲבֹרְתָם עַל עֵבְדְּכֶם, משמע שהם מטיבים עמו אלפי

ישראל, כל מה שמסופר בתורה, יש לו שייכות עם השורש הקדוש שעתיד להתגלות כעם ישראל המקבילים תורה בהר סיני.

לא כל סיפור שהיה - נכתב בתורה הקדושה

אילו היה מדובר על עם רחוק ואומה שפילה, התורה לא צריכה לספר באריכות את חטאיה, ובאיזה אופן הקב"ה העבירה מן העולם. אילו בתקופת בראשית היה עוד מעשה, שהיו רשעים רבים באינדונזיה והקב"ה מחק אותם באיזה צונאמי ונמחקו מאתיים אלף אנשים, הסיפור הזה לא היה כתוב בתורה הקדושה, משום שאין לזה שייכות עם שורשי נשמת ישראל. ומי יודע, אולי היו עוד מעשים רבים בקצה העולם ואין להם זכר לדורות.

זה חלק מתורתנו הק'

אבל דור המבול, דור הפלגה, ואנשי סדום, שהתורה ק מאריכה בפסוקי הפרשיות תיאורים רבים ברשעותם ועונשם, ואסור לקרוא פסוקים הללו בלי ברכת התורה, ויכולים לעלות לתורה בג' מפסוקים אלו ולברך לפנייהם ולאחריהם, בוודאי יש לכל זה שייכות עם נשמותינו.

לקח מעץ הדעת - זה גזל

וגילה האריז"ל ששורש הנשמות האלו היו בתחילה באדם הראשון, ואח"כ היה מה שהיה והוצרכו להזדכך בכמה זיכוכים, בגלגול ראשון בדור המבול, גלגול שני בדור הפלגה, גלגול שלישי באנשי סדום. כי אדה"ר עבר על הגזל כשלקח מעץ הדעת, עוד לפני שאכל ממנו, עצם לקיחתו מעץ הגן שאמר לו בעל הגן שלא לאכול ממנו, אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע. ודור המבול לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל, כי אחזז מעשי אבותיהם בידיהם.

והייתם פא'להים - דור הפלגה

בגמ' סנהדרין כתוב שגם היה באותו חטא כפירה בעיקר שאמר הנחש והייתם פא'להים ידעי טוב ורע. והטעות הזו התבטאה ביותר בדור הפלגה, שאמר 'נעשה לנו שם' ונעשה עמו מלחמה, אדם אינו יוצא למלחמה רק אם הוא משתווה בכוחות של מי שהוא לוחם כנגדו, עץ הדעת הכניס את הקלקול הזה.

ולדברי רבי נט'קע הנ"ל, לא רק שאינו חסר, אלא גם נהנה ושמח שמשהו נהנה על חשבוננו...

כתב בעיתון נגד ענין שדברנו בשיעור

פעם אחת התקשר אלי אברך שעובד לפרנסתו ככתב בעיתון, והוא כתב מאמר נגד איזה ענין שדברנו כאן בשיעור, והחל לפייס אותי שעשה כן רק לצורך פרנסה. אז הבנתי היטב את דברי הרמב"ם 'זה נהנה וזה לא חסר', כי באמת אין אדם חסר כלל מכל הדברים האלה, ומה אכפת לי שמשהו נהנה ומתפרנס מזה.

פאשקוויל - 'זה נהנה וזה נהנה'

ומסיים הרמב"ם שם שהוא גם צריך להכיר טובה למתנגדיו, 'ויועילנו אנחנו גם כן בעוה"ז ובעוה"ב'. א"כ הוא נכנס בגדר 'זה נהנה וזה נהנה'. ובכך הוא מונע את תלמידו שלא יתקומם לכבודו כנגד המתנגדים כלל.

צדקה - 'זה נהנה וזה לא חסר'

ב'אמרי אמת' (ב"ב ח:): מבואר מדוע כופין על הצדקה, כיון שנפסק (שו"ע יו"ד רמז,ב) לעולם אין אדם מעני מן הצדקה דהיינו שאין אדם נעשה עני מן הצדקה, א"כ שפיר יכולים לכופ על הצדקה מדין 'זה נהנה וזה לא חסר'.

נשאר בנפש סיגי סדום

בגמ' עירובין (מט) יש עוד דוגמא של מדת סדום, כשאחד אינו מסכים לשכניו לעשות עירוב, והוא כל טצדקי למנוע ממנו חלות העירוב, 'כגון זו כופין על מדת סדום'. שזו רשעות לשמה. עכ"פ אם בש"ס מוצאים הרבה פעמים את ענין 'כופין על מדת סדום', משמע שגם לאחר שהעיר סדום נהפכה, נשאר בנו סיגי סדום בנפש, ועלינו לעקור אותם מלבינו. והרוצה לעקור צריך שישירש אחריה.

בתורה לא נכתבו סתם פסוקים

וכדי להבין את שורש הדבר נזכיר מדברי האריז"ל בספה"ק 'לקוטי תורה' ריש פרשת שמות, שם מגלה את סוד הענין. בתוה"ק יש כמה פסוקים לתיאור חטאים ופשעים של דור המבול ודור הפלגה - בפרשת נח, ואנשי סדום - בפ' לך ולך ובפ' וירא, הפסוקים הללו לא נכתבו בתורה לחינם, ועל כרחך שיש להם שייכות לנשמות

דור הפלגה - סוציאליסטים

אנשי דור הפלגה לא היו פגומים בפגמים של סדום, אדרבה, הם אמרו שלי שלך ושליך שלי, כיס אחד לכולנו, התאחדו כדי למרוד בה'. כאשר עשו הסוציאליסטים. והקב"ה הפיצם על פני כל הארץ.

אדה"ר לא רצה לדון בין קין להבל

עוד היה פגם באדה"ר שביטל מצות דין, כשהיה סכסוך בין קין והבל ובאו לשאול את אדה"ר, אמר להם 'תסתדרו לבד', והרי בני נח מצווין על הדינים (רמב"ם מלכים ט,יד). וזה הפגם נתגלה בעיקר באנשי סדום, שהם עקרו מצות בני נח לעשות דינים.

שעבוד מצרים יזכך את הנשמות

הָן כָּל אֱלֹהִים יַפְעֵל אֶל פְּעַמִּים שְׁלוֹשׁ עֶם גָּבֵר (איוב לג,כט), עברו ג' גלגולים ועדיין לא נתקנו, מה עשה הקב"ה, גזר על בברית בין הבתרים הנשמות האלו יִדְעַ תִּדְעַ כִּי גֵר יִהְיֶה זִרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, ובצאתם ממצרים יהיו זכים ומבוררים בשלימות.

התיקונים שנעשו במצרים

ובשעבוד מצרים שהוא 'כור' הברירה, נאמר וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבְלִבָּנִים, לתקן חומר ולבנים שעשו בדור הפלגה למרוד בו ית', ויאמן העם ולא מרדו בו. ושם הוכרחו לבנות את פתום ורעמסס ראשון ראשון מתרוסס (סוטה יא.), ממש כאותו מגדל שנער שנפל והתמוסס. בדור המבול הייתה השחתה בחטא ער ואונן, ולכן נמחו בדור המבול, וכנגד זה כָּל הַבָּן הַיְלֹד הִיאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ. אמנם הקלקול של סדום לא תוקן במצרים, כי במצרים היו עבדים לפרעה ולא היה שייך להעמיד סדר דין ומשפט כדת כראוי וכנכון, אך לא יכלו לקבל תורה בסיני לפני שיתקנו מעשה סדום.

פרשת משפטים קדמה למעמד הר סיני

ולכן בפרשת יתרו קבלו וְאַתָּה תִּתְחַזֵּה מִכָּל הָעָם מִצֹּת מִיָּנִי דִּינִים אֱמִיתִיִּם, אֲנִשִּׁי חֵיל יִרְאִי אֱלֹהִים אֲנִשִּׁי אֲמַת שְׂנְאִי בְצַע, היפך מארבעה בתי דין דסדום שקרי שקרוראי זייפי ומצלי דינא. ועוד לפני מתן תורה כבר זכו

לכל פרשת משפטים, והראיה שרק לאחר כל המשפטים והדינים כתוב (שמות כד,א) וְאֵל מִשָּׁה אָמַר עֲלֶה אֵל ה'... ומשה וכל ישראל היו עומדים אלא שהכתוב חלק כבוד למשה, ושם כתוב נעשה ונשמע. וכן נוקט האריז"ל כדעת המפרשים שכל פרשת משפטים ניתנה קודם מעמד הר סיני, כי אין מוקדם ומאוחר בתורה, והוסיף חידוש גדול שכל דיני גניבה וגזילה ושומרים ונזיקין, באו לפני משה כל המריבות שהגיעו לפני דייני סדום. וכשיתרו הגיע ראה את משה עומד ושופט את ישראל מהבוקר ועד הערב, כי כל ההלכות שבחו"מ באו לפניו, זה חבל בחברו או השליך עליו אבן, וזה פתח בור וכו', כי הכל חזר על עצמו, כל מה שעשו בסדום והוציאו ממון שלא כדין ע"י השקר והזיוף.

תיקנו את עיוות הדין שהיה בסדום

וזלה"ק 'ועתה דן אותם משה במשפט כפי הדין, וכל מי שחטא בראשונה בדין כיוצא בו היה בא אז בסוד העיבור בעת ההיא והיה נתקן ע"י דינו של משה'. כי כמו שנזדככו מדור המבול ע"י כל הבן הילוד היאורה, ונזדככו מדור הפלגה ע"י חומר ולבנים, כך נזדככו מפגם סדום קודם מתן ע"י פרשת 'ואתה תחזה'.

התיקון עלול להתארך...

וכשראה יתרו [למ"ד קודם מתן תורה בא] שהוא עומד מהבוקר עד הערב, אמר לו יתרו חותנו למשה 'לא טוב הדבר אשר אתה עושה', כיון שצריך לתקן כל מעשיהם הפגומים שעשו בסדום, אילו היה משה לבדו יושב ודן, יעברו שנים רבות ועדיין לא יוכלו לקבל תורה בסיני. 'כי צריך שיבואו כל מציאות הדינים הראשונים שטעו בהם דייני סדום, שיתוקנו על ידך, ואתה יחידי ואין אתה יכול לדון דינים הרבה, וימשך התיקון לזמן רב'.

ריבוי הדיינים - ימהר את התיקון

עוד אמר יתרו למשה, והרי כתוב 'יום השישי', וכל הבריאה כולה עומדת וממתנת ליום ו' בסיון, אם לא יקבלו תורה עתה, העולם יחזור לתהו ובהו, ולכן אין לך לדון יחידי לבדך, 'ואתה תחזה מכל העם', למנות דיינים כשרים ואמיתיים, ונתת עליהם שרי אלפים וכו' 'וע"י התרבות הדיינים יתרבו הדינים ויתוקן הדבר במהרה'.

התנור הישן שעשה בעיות בסדום...

וכך עשה ה' בסוד הגלגול, שכל המריבות והרשעויות שעשו בסדום, חזרו להתעורר, שלי שלי שלך שלך או שלי וכו', וזש"כ 'בין איש ובין גרו', ופרש"י שכנו או תנורו, הוא התנור הישן שעשה לו השכן בעיות בסדום, ועתה משה רבינו פסק כדת של תורה בכל הרשעויות שעשו בסדום, וכך נזדככו ונתקנו הנשמות בשלימות.

דא רזא דגלגוליא

וזש"כ בזה"ק 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם דא רזא דגלגוליא', כיון שהם המה גלגולי אנשי סדום, צריך שיעברו עליהם אותם ניסיונות שהיה להם תחילה, ולכן האריך הכתוב ב' משפטים בהכאת הנפש והכאת העבד, אם בן 'גח או בת 'גח וכו', וכל זה עבר עליהם באותם הימים בסוד הגלגול.

לפני הר סיני פסקה זוהמתן

ולאחר שנמחלו על כל שלשה עבירות ע"י כל הבן הילוד, וחומר ולבנים, ואתה תחזה, כנגד דור המבול דור הפלגה ואנשי סדום, עתה באו להר סיני. וזש"כ בגמ' (יבמות קג:): 'ישראל שעמדו לפני הר סיני פסקה זוהמתן', כלומר אותה זוהמא של דור המבול דור הפלגה ואנשי סדום, סיבב הקב"ה שהכל יתוקן לפני מתן תורה. ע"כ דברי מרן הא"ה האריז"ל.

היה צריך להכניס את השבויים תחת כנפי השכינה

הוסיף על דבריו הק' המגיד מקאזניץ זי"ע בספרו 'בית ישראל' על הש"ס, (נדרים לב). כי כל מה שגילה האריז"ל בתורת הסוד, ליכא מידי דלא רמיזא בתורת הנגלה, וכתב שכל הנ"ל מרומז שם בנדרים 'אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים וכו' ורבי יוחנן אמר שהפריש בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה שנאמר תן לי הנפש והרכוש קח לך'. ופרש"י 'שנאמר תן לי הנפש - ואברהם אבינו נתנם לו ואילו עכבן לעצמו היה מכניסן תחת כנפי שכינה'. וכ"כ מהרש"א: 'שנאמר תן לי הנפש גו'. מלך סדום אמר כן לאברם, אלא שלא הי"ל

לקבל דבריו להחזיר לו נפשות השבי שהרי זכה בהן מן ההפקר והיה לו להכניסן תחת כנפי השכינה אצלו כמ"ש פ' חלק ואת הנפש אשר עשו בחרן אברהם גייר את האנשים ושרה גיירה את הנשים'.

אילו אאע"ה היה מחזיק את הנפשות לעצמו, היה תיכף מגיירן, כי אלו היו נשמות ישראל והיה יכול להחזירן אז תחת כנפי השכינה.

עולים להר סיני בלי גלות מצרים

וכתב המגיד מקאזניץ שהענין הזה היה עשרים וחמש שנה קודם הפיכת סדום, ואז עדיין לא הרשיעו כ"כ את מעשיהם, אף שכבר היו רשעים באותה שעה, כי הפסוק זעקת סדם וְעִמְרָה כִּי רָבָה וְחָטְאתָם כִּי כָבְדָה מְאֹד כתוב רק אחרי הפרד לוט מעמו, אך עדיין לא הפליגו בשחיתותם כמו לאחר כ"ה שנה, שנאמר בהם הַכְּצַעְקָתָהּ הַבְּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָלָה. אילו אאע"ה לא היה נותן את הנפשות למלך סדום, אלא תיכף היה מגיירם, אזי היה יכול להשפיע עליהם תיקון הנפש בימים ההם, וממילא לא היה צריך לעבור גלות מצרים, תיכף היו עולים להר סיני לקבל תורה.

אאע"ה חשב שאנשי סדום כבר מקולקלים

אלא שאאע"ה כבר חשב אז שאנשי סדום מקולקלים, ואין לנו השגה בקדושת אאע"ה, מ"מ יש לכל ראש ישיבה ללמוד מכאן שלא לשלח בקלות בחור מהישיבה מפני חשש שמא יקלקל את האחרים, אפילו שכוונתו לטובת הישיבה, שהרי אילו אאע"ה היה מקרב אז את אנשי סדום אף שכבר קלקלו, אזי לא היו נכשלים לקלקל יותה, ואז לא היו צורך להפוך חלק מארץ ישראל באף ובחמה.

מלך סדום ידע שהם שייכים לאאע"ה

וזה שאמר רבי יוחנן שזה היה הסיבה שירדו למצרים בגלל שלא לקח את הנפשות לגיירם באותה שעה. ומכיון שאמר לו מלך סדום 'תן לי הנפש' משמע שהוא בעצמו הודה על האמת שהם שייכים לאאע"ה, וממילא היה יכול לגיירם באותה שעה.

אחרי חודש, ולשאל אם הוא רוצה לחזור ולתקן מעשיו ולשוב לשיבה. כי מדובר דיני נפשות ממש.

אילו לפני כ"ה שנה היית מגיירם...

'לפיכך נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים ארבע מאות שנה', כשאע"ה לא רצה לקחת את אנשי סדום לגיירם, ושם מדובר ברשע גמור, הקב"ה ידע שלאע"ה הייתה היכולת לגיירם באותה שעה. ולאחר כ"ה שנה הקב"ה אמר לאע"ה שהגיע הזמן להפוך את סדום, אע"ה החל לעורר עליהם רחמים, אולי יש חמישים, אולי יש וכו'. אמר הקב"ה אילו היית מגיירם לפני כ"ה שנה היה ענין אחר לגמרי.

למה אברהם הפציר בתפילה על סדום?

וע"פ דברי האריז"ל מובן ריבוי התפילות של אע"ה על אנשי סדום, כי מדובר על נשמות ישראל שהמתינו לתיקון הנפש.

לא האמנת באנשי סדום - לגיירם

כתוב בתרגום יונתן עה"פ ויאמר לאברהם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדים וענו אתם ארבע מאות שנה - ואמר לאברהם מנדע תנדע ארום דייירין יהון בך בארעא דלא דלהון חלף דלא הימנת וישעבדון בהון ויסגפון יתהון ארבע מאה שנין. חלף דלא הימנת, כלומר יען לא האמנת. י"א שאמר במה אדע כי אירשנה, וי"א שלא האמין באנשי סדום באותה שעה לגיירם בתחילה שלא יקלקלו מעשיהם יותר ויותר.

ראש ישיבה שמאמין בתלמיד

וכן מסופר על ראשי ישיבה שזכו להעמיד תלמידים נפלאים, גם כשהיו חלשים מאד בתחילתם, כיון שהתלמיד הרגיש בלבו שהראש ישיבה מאמין בו, הוא יודע שיש לו כוחות גנוזים, ועם תפילה ויגיעה וסיעתא דשמיא יוכל להתרומם. אך אע"ה שאל את לוט על מעשיהם של אנשי סדום, וענה לו, עדיף לך שלא תשמע ולא תדע, כשסיפר לוט שהם רעים וחטאים לה' מאד, לא רצה אע"ה ליקח את הנפש של אנשי סדום. לדעת רבי יוחנן היה זה הגרמא לגלות מצרים. ולא לחינם רבי יוחנן סיפר לנו את הדבר הזה, רק כדי ללמוד מזה שלא לזלזל בשום נשמה, אפילו החלושה שבחלושות.

אם עשו היה נושא את דינה היה חוזר בתשובה

וכעין מה שאמרו חז"ל¹³ על יעקב אבינו שהטמין את דינה מפני עשו, שאילו היה עשו נושא את דינה הייתה מחזירה אותו בתשובה, אלא שיעקב שפט את עשו שכבר אי אפשר להפוך אותו לטובה. ולפיכך בא המעשה של דינה. כן אמרו חז"ל.

מדקדק עם צדיקיו כחוט השערה

ומה לנו לדבר על יעקב אבינו, וכי שייך לומר לצדיק כמותו שיקח את עשו לחתן לבתו, לא רק שהוא אחיו גם יקח אותו לחתן, והוא יהיה גיס של כל שבטי י"ה, והרי 'אוי לרשע ואוי לשכנו'. אך הקב"ה מדקדק עם צדיקיו כחוט השערה, תפסו חז"ל הן על אע"ה שלא גייר אנשי סדום, והן על יעקב אבינו שהטמין את דינה מפני עשו.

לתפוס את עשיו ברגע טוב

ובחת"ס כתוב שבתחילה יעקב בוודאי צדק במעשיו, ואכן טוב עשה שהטמין את דינה בתיבה שלא תנשא לעשו הרשע. אלא שאח"כ כשראה יעקב 'וישקהו' ופרש"י שנשקו בכל לבו כי נתעוררו רחמיו באותה שעה, באותה שעה היה יכול לתפוס אותו ברגע טוב ולהשיאו לדינה בתו לתקנו בשלימות.

כבר נגזרה גזירה...

וממילא גם כשזורקים בחור מקלקל מהישיבה, אם תפס אותו רגע טוב והוא בא עם דמעות בעיניים לבקש שיחזירוהו, אין לו לראש ישיבה להשליך ברגע אחד את כל הדורות לשאול תחתית ח"ו. כי עתה כבר נעשה הראש ישיבה 'נוגע' לקיים את ההחלטה שהחליט אתמול ולעמוד על דעתו, כי הקב"ה שופט אותו בכל רגע, האם אכן עושה כן לשם שמים. וגם אם לא הגיע הבחור מעצמו לשוב, מותר לראש ישיבה להתקשר בטלפון

13 **תנחומא** (וישלח יט) נטל יעקב דינה ונתנה בתיבה, שלא יראה אותה עשו ויטול אותה לאשה, א"ל הקדוש ברוך הוא חסכתה אותה ממנו חייך לאדם ערל היא מתוקנת.

מעיד עליהם שהם **רעים וחטאים לה' מאד**, שילכו לכל הרוחות, אותם צריכים לקבל בישיבה? כן! או אם אתה לא מקבל אותו בישיבתך למצויינים מופלגים, אל תישן בלילה ותדאג שתהיה לו ישיבה אחרת שתחזקה ותאמצה.

מי אשם שאין שם חמישים?!

כשאע"ה אמר לקב"ה אולי יש חמישים צדיקים, אמר לו הקב"ה חיפשתי ואין חמישים, היה זה כמו מלח על הפצעים של אע"ה, כביכול מי אשם שאין שם חמישים, שאל אע"ה אולי ארבעים וחמש, אולי ארבעים אולי שלושים אולי עשרים, והקב"ה אומר לו אין אין אין, על עשרה אל תשאל, מחר תבין שגם זאת אין, ולמחרת בבוקר 'ויעל עשנו כעשן הכבשן'. רק נשמת משיח ניצל מאחורי הדלת ע"י לוט, כי ה' זכר את אע"ה, שהיתה בוודאי כונתו לטובה, ולכבודו ית' לא גייר את אנשי סדום.

חס ושלוש להעלות על הדעת שעשה כן לכבוד עצמו, הס מלהזכיר! אע"ה עשה כל תנועה רק לשם שמים. ואעפ"כ רבי יוחנן דרש שהיה לו לקבל את אנשי סדום לישיבה שלו.

רבנים שאין להם שום ערך

בספר חסידים יש לשון מבהיל, יש רבנים שהם ראשי ישיבות בישיבות גדולות, ובשמים אין להם שום ערך, כי כל כוונתם רק שיהיו חמישים איש רצים לפניו.

אע"ה לא קיבל את אנשי סדום כי ידע שהם יפריעו לו בעבודת ה', אעפ"כ תפס עליו רבי יוחנן שהיה יכול לגיירם ולהכניסם תחת כנפי השכינה.

החטאים שלהם רובצים עלי

וכתב החת"ס זי"ע בפרשת לך לך, שתיכף ומיד לאחר מלחמת המלכים כשאע"ה לא קיבל את אנשי סדום, הרגיש בלבו דבר מה, ולכן אמר לקב"ה **מִה תִּתֶּן לִי וְאֶנְכִּי הוֹלֵךְ עֲרִירִי** והרי כל אלו הנפשות של אנשי סדום שלא גיירתי אותם, החטאים שלהם נחשבים עלי, הם מולידי עתה בנים לעבודה זרה. ולכן אמר אע"ה 'מה תתן לי', והרי בנים להקב"ה לא נולדו לו, ובנים משחיתים לע"ז נולדו בסדום ע"י שלא גייר אותם, במשך עשרים

געוואלד - על בחור ישיבה בצבא

רבי אלעזר אמר שם בגמ' שהטעם שירדו למצרים, משום עשה אנגריא בתלמידי חכמים, שלש מאות ושמונה עשר יצאו למלחמה, ובככר השבת נצעק על כך שאסור לקחת בחורי ישיבה לצבא, ע"פ שיטת רבי אלעזר. על בחור אחד שיושב בתפיסה משום שהוא רוצה ללמוד תורה, צועקים ברחובות גוואלד, ובצדק.

למחות על הישיבות שזרקו נשמות

אבל יש לנו גם לצעוק על הציבור שלנו ע"פ דעת רבי יוחנן, גם על הפשעים האלו צריך למחות בככר השבת, לקבץ שישים רבוא נשמות ברחוב, על אלו הנפשות שזורקים אותם מהישיבות, ומי יודע אם לא בעבור כך עשה הקב"ה שבאמצע ההתכנסות הגדולה הזאת, הוה מאי דהוה בבחור אחד שעשה מה שעשה משום שרדפוהו בישיבה. והמבין יבין. כביכול אמר לנו הקב"ה 'אתם מוחים וצועקים ומרעישים עולם ומלואו על בחור שלקחו אותו לצבא, ועל בחור ישיבה שרודפים אותו בישיבה ואין מקבלים אותו כראוי, אין אתם זועקים, והרי משום אותם הרדיפות שרדפוהו, עשה מה שעשה. ולכן נסמכו שני המעשיות בבת אחת, כי דברי רבי אלעזר ורבי יוחנן סמוכים זה לזה במס' נדרים.

מספיק לקחת את אליעזר לבדו

שם היה המעשה בחברים שדחוהו, ופעמים שראשי ישיבה דוחים, או לא מקבלים לכתחילה. ושני הטענות האלה כתובים ביחד בגמרא, הן על שלקח בחורי ישיבה למלחמת הצלת לוט, הרי שם מדובר במלחמת מצוה להציל את נשמת הבעש"ט ואת משיח צדקנו ע"י הצלת לוט, אעפ"כ תפסו עליו משום שלא צריך לקחת ש"ח בחורים ממש, אפשר לקחת את אליעזר בעצמו והוא יהיה בגימט' ש"ח.

את מי אע"ה לא קיבל לישיבה?

ולדעת רבי יוחנן שלא פירש כן, משום שסבר שבאמת אע"ה לא עשה אנגריא בת"ח, ולקח רק את אליעזר. ולכן פירש שנדון אע"ה משום שהפריש אנשי סדום, לא קיבל אותם בישיבה. כשנבדוק על איזה בחורים מדובר, מי הם אלו שאע"ה לא קיבל לישיבתו, הרי הפסוק

שעבר על 'מעוות לא יוכל לתקון' שהוליד ממזר בעולם רח"ל, שכתוב במשנה שאין לו תקנה. מ"מ אם ישוב בתשובה בלב שלם, יסלק הקב"ה את הממזר מן העולם שתהא תשובתו שלימה.

הנותן מתנה לחברו צריך להודיעו

וכתב החת"ס שבשעה שסיפר הקב"ה לאאע"ה שהוא בא להפוך את סדום, היה זה בעבורו כמו בשורה טובה, כי עשרים וחמש שנה הוא נאנח כל לילה שבעבורו נגרמים שם חטאים ופשעים כל יום, אמר הקב"ה, והרי אני בא לעשות טובה לאאע"ה להרוג את סדום, כדברי חובות הלבבות שמי ששב בתשובה, הקב"ה הורג את הממזה, ולכן אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה, הריני רוצה לבשר לו בשורה טובה שמאותה טעות שלא גיירם, לא יתווספו עוד תולדות של רשעות ופשע. והרי הנותן מתנה לחברו צריך להודיעו...

מות הממזרים - לא ירגיע אותי

ומ"מ אאע"ה אמר להקב"ה 'אנכי עפר ואפר' ואיני כדאי שבשבילי תהפוך את הערים האלה. אל תרגיע אותי בכך שאתה הורג את הממזרים הרשעים האלה. אינני ראוי לכך. ואדרבה אולי הגיע הזמן שאפשר לתקן אותם ע"י חמישים צדיקים או ארבעים ושלושים וכו'.

התיקון יהיה ע"י שגר יהיה זרעך

כאשר שמע אאע"ה שאי אפשר לתקן אותם בשום אופן, אז ואברהם שב למקומו, למקומו הראשון שלא קיבל אותם לגיירם. אך התיקון יושלם ע"י שגר יהיה זרעך בארץ לא להם ואז יהיה הזיכוך השלם. כיון שלא נתקנו בגלגול השלישי, עתידים הם להתגלגל באבני יעקב, במקלות יעקב, בכבשי יעקב ובשבטי ישראל, שישים רבוא נשמות ישראל היוצאים למצרים, ושם כל הבן הילוד יתקן את המבול, וחומר ולבנים יתקן את דור הפלגה, ואתה תחזה יתקן את אנשי סדום, עד שנעמוד בהר סיני ונקבל תורה בסיני פנים בפנים.

וחמש שנה אאע"ה שב בתשובה על כך, חבל שלא גיירתי אותם באותה שעה.

סבא! עשית טוב מאד

והרי רבי יוחנן הוא נכדו של אאע"ה, הוא אמר לו בתוך נשמתו בכל יום, מדוע הפרשת בני אדם תחת כנפי השכינה. ורבי אלעזר מרגיע אותו, טוב מאד עשית סבא - שלא קיבלת מושחתים כאלה בישיבה, כי הסיבה של גלות מצרים היא משום שלקחת בחורים למלחמה ולא משום אנשי סדום, ולדעתו היה די שמהיום לא יעשה כן, אבל לדעת רבי יוחנן שבו, היו לו יסורי נפש על כל יום ויום שאנשי סדום הולכים ומחטיאים שם יותר ויותר. לכן אמר אאע"ה 'מה תתן לי', והרי הייתי צריך לקרב את אנשי סדום ולא קרבתי אותם.

אנשי סדום עתידים לצאת ממעיך

השיבו הקב"ה 'את אשר יצא ממעיך הוא יירשך', פירש ה'בני יששכר' שהבטיחו הקב"ה שכל אנשי סדום האלה עתידים הם לצאת ממעיך, הם יהיו הנכדים שלך בצאתם ממצרים. ממילא אין יאוש בעולם כלל, אל תדאג על הנפשות האלה, עתיד משה רבינו לעמוד עמהם בבית דין, על כל הרשעות והחטאים שעשו בסדום, ועתידים הם לתקן כל רשעות ורשעות.

ראש ישיבה שריחק בחור שלא ע"פ רצון ה', אין לו הבטחה כזאת 'אשר יצא ממעיך', רק אאע"ה שהיה לו רק בחינת טעות בשיקול הדעת למען כבוד שמו יתברך בלב טהור ושלם, לכן הבטיח לו הקב"ה 'את אשר יצא ממעיך' שכולם עתידים לבא בגלגול בנשמות ישראל ויתוקנו בשלימות.

אם ישוב בתשובה - הקב"ה יסלק את הממזר

אלא שבאותה שעה אאע"ה לא ידע שכל זה נכלל בהבטחת ה' אליו. וכתוב ב'חובות הלבבות'¹⁴ שהאדם

14 **חובות הלבבות** (שער ז פ"י) ואם יהיה משער העריות, אשר זכרנו במי שהוליד מאסורה, יכרית הבורא

תיבה אחת, אבל 'בני ברק' שמוזכרת בספר יהושע, החמיר שלא לאומרה בעל פה. וכמבואר בתוס' בסוגיית שרטוט, (גיטין ס:) יש דעה בראשונים שב' תיבות נקרא חלק מפסוק שאסור לאומרם בעל פה, לכן היה משנה שמות הערים שיש להם שתי מילים, ובני ברק היתה אז עיר קטנה, היה מכנה אותה בשם 'העיר של הגדול', כלומר של החזון איש. אך כשדיבר מענין החזון איש היה מזכיר את ב"ב בשם 'העיר הקטנה'. כך אמר לגיסו רבי שמעון שילך לשאול עוד שתי רבנים שיסכימו עמו שלא לנתח את הראש, ואחד מהם יהיה הרב של העיר הקטנה.

האדמו"ר מסאדיגורה מסכים להצטרף

תיכף בצאתם מבית מהר"א ברחוב אחד העם, פגשו את האדמו"ר מסאדיגורה ה'אביר יעקב' זי"ע שהתהלך ברחוב עם משמשו בקודש. תיכף ניגש אליו רבי שמעון וסיפר לו את דברי מהר"א, שהרופאים אומרים שצריך לנתח ומהר"א אומר שלא לנתח ומבקש שתי רבנים שיצטרפו עמו לדעתו, האם הרבי מסכים לכך? רבי אברהם יעקב השיב תיכף ומיד שהוא מסכים להצטרף לשיטת מהר"א שאין לנתח כלל, וה' ירפא אותה רפואה שלימה. רבי שמעון נכנס תיכף לרכב, שעוד עמד שם בצד, וצוהו לנסוע תיכף לבני ברק, שיהיה תיכף ומיד בית דין שלם להסכים לדברי מהר"א.

'למה מפריעים לבעלי ללמוד'

רבי שמעון הגיע לבית החזון איש ודפק על דלת הבית, הרבנית של החזון"א החלה לצעוק עליו כדרכה, 'למה אתם מפריעים לבעלי ללמוד, וכי בשביל זה נשאתי לו, שאתם תפריעו לו ללמוד כל הזמן'. רבי שמעון חשב שהוא היחיד שקיבל קבלת פנים כזו, וכבר ביקש לברוח משם, והיא המשיכה לצעוק עליו בקולות גדולים.

'אל תצעקי על לב נשבר'

בשמוע החזון"א את צעקותיה יצא מחדרו ואמר לה 'אל תצעקי עליו, יש לו לב נשבר'. והכניסו לחדרו. החזון"א ישב על הכסא אצל השלחן, ורבי שמעון ישב על הכסא ממולו. מרוב בהלה שבמצב הקשה של אשתו, בצירוף צעקת הרבנית של החזון"א עליו, איבד את לשונו וישב דום, פשוט לא היה יכול לפתוח את פיו. בראות החזון"א

יום חמישי טו חשוון תשפו

(מס' שיעור 42119889)

מבני ברק לתל אביב - הילולת מרן החזון"א ז"ל << זו מדת סדום בישראל - סיגי מידות סדום בנפשותינו {ב'}

סיפור חסידי על מרן החזון"א זי"ע

היום היארצייט של מרן החזון איש רבינו הגאון הקדוש רבי אברהם ישעיהו בן רבי שמריהו יוסף זצוק"ל. לכבוד היארצייט נספר סיפור חסידי על מרן החזון"א זי"ע. הג"מ רבי דב טורק שליט"א [אחיו של המגיד המפורסם הג"מ רבי אליעזר טורק שליט"א] ראש כולל פאפא בירושלים, ישב ולמד בבית המדרש באבוב ברחוב חגי עם חברותא, ועיינו יחד בדברי החזון איש זי"ע. בתוך כדי לימודם ניגש אליהם הרב החסיד רבי שמעון קליין זצ"ל, [היה גיסו של כ"ק מהר"א מבעלזא זי"ע, שכאן בארץ ישראל היו שניהם חתני האדמו"ר ממאקעווא זי"ע] ואמר להם 'אני רואה שאתם לומדים חזון איש, אספר לכם מגדולתו של החזון איש.

הסכמת ג' רבנים

וסיפר להם מעשה נורא, שתקופה מסוימת לאחר חתונתו החלה אשתו להרגיש כאבי ראש עזים, הלכו לרופאים ובדקו ומצאו גידול בראשה רח"ל, והגידול הלך וגדל לאחר זמן עד שיצא לה במצחה בליטה קשה כעובי שתי אצבעות, ודעת הרופאים הייתה להסיר את הגידול ע"י ניתוח. בראותו שהמצב לא פשוט, נסע עם אשתו לבית גיסו כ"ק מהר"א זי"ע, ואמר להם מהר"א שלדעתו לא יעשו שום ניתוח, אך הוא מבקש שיהיו עוד שתי רבנים שיסכימו לדעתו ואחד מהם יהיה הרב מהעיר הקטנה, כלומר החזון איש...

דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן ע"פ

דרכו בקודש של מהר"א שלא להזכיר שם 'בני ברק' מפיו, שהיה מקפיד שלא להזכיר שתי מילים צמודים המוזכרים בפסוק בתורה שבכתב, שאין לאמרם בעל פה, העיר ירושלים היה מזכיר כשמה, משום שהיא

אין אומר ואין דברים, לא היה אדם בעוה"ז שביקש זאת מהחזו"א, והוא ידע מעצמו לשלוח למהר"א שתי קילו קמח שמורה.

כואב לי שלא נפגשתי איתו

אחר פטירת החזו"א אמר מהר"א 'כואב לי שלא נפגשתי איתו'. פעם אחת היה מהר"א בגבעת רוקח ורצה לבא לבית החזו"א, אלא שחסידי בעלזא הבינו שאין זה לכבודו לעלות לבית החזו"א. ועל זאת היה כאבו שלא נתנו לו לבא אל החזו"א. זכות הצדיקים יגנו עלינו ועל כל ישראל אמן.

באיזה נושא עדיף להפיץ?

הגה"צ רבי מאיר שטרן אב"ד מירון זצ"ל מספר שהוא שמע מהגה"צ רבי יהושע זעליג דיסקין אב"ד פרדס חנה זצ"ל, שפעם אחת דיבר עם החזו"א זי"ע בענין בית ספר שבפרדס חנה שלצערנו למדו שם בתערובת, [בני עקיבא, לא בני רבי עקיבא, שהם תלמידיו מארבעים שנותיו הראשונים] ופעם אחת ביקר בבנין בית ספר הזה ומאד הפריע לו שעל כל הקירות היו תלויות תמונות של מנהיגי הציונות וראשיהם, ושאל את החזו"א, היות ואין לו השפעה לשנות אותם לגמרי, והוא יכול להשתדל רק על דבר אחד לתקן אותם, על מה יעסוק תחילה, בענין התערובת או בענין התמונות של הרשעים על הקירות, שיתלו תמונות של החפץ חיים ואנשים כשרים. הוא היה בטוח שהחזו"א יאמר לו שהעיקר תחילה להפריד בין הבנים והבנות.

תמונות של רשעים חמורות מתערובת

אבל החזו"א אמר לו שהתמונות של הרשעים על הקירות, יותר חמור מהתערובת. כי במוחותיהם של הילדים הקטנים נכנס שאלו התמונות הם מנהיגי הדור, ויותר חשוב להצילם מטעות זו מאשר לעשות מחיצה בין הבנים לבנות, כי המחיצה נצרכת בעיקר בגדלותם, אלא שמדין חינוך צריך לחנכם תיכף ומיד במחיצה ראויה. אבל התמונות של כוחי ועוצם ידי יכולים להשפיע על מח הילדים כבר מקטנותם.

כך כתב הגה"צ רבי אלחנן הלפרין זצ"ל ב'יפה שיחתו', הוא שמע המעשה מרבי מאיר שטרן שסיפר לו רבי יהושע זעליג שכן פסק לו החזו"א. הפלא ופלא.

שקשה לו לפתוח לדבר, אמר לו החזו"א כדברים האלו: אינך צריך לומר כלום, רק תרשום כאן על הפתק את שם האשה החולה ושם אמה! רבי שמעון נבהל ונשתומם, והרי לא החל לדבר כלל, מנין לו שהוא הגיע לבקש בענין רפואה, ולאשה ולא לאיש, פלא והפלא.

רבי שמעון כתב את שם אשתו ושם אמה.

לעשות משהו לבליטה מהמצח

תיכף אמר החזו"א כדברים האלה, לא פחות ולא יותר: 'אני מסכים עם הבעלזער רב, אין צריך לעשות שום דבר, אבל אם הבעלזער רב מסכים, אפשר לעשות משהו רק לבליטה החיצונית שיצאה מהמצח...' ויהי לפלא.

חיבור בתדר העליון

יצא רבי שמעון מבית החזו"א וחזר תיכף לתל אביב לבית מהר"א, תיכף בכניסתו לביתו, טרם פתח את פיו, אמר לו מהר"א 'נו? היית אצל הרב מהעיר הקטנה. אבל אני סבור שלא לעשות כלום, לא לגידול הפנימי ולא על המצח בחוץ...'.

רבי שמעון לא היה יכול להחזיק עוד בנפשו, ופרץ בבכי גדולה בעמדו לפני מהר"א.

מי מחבר בין שני צדיקים האלה? יש להם טלפון אלחוטי? והרי מעולם לא נפגשו בהאי עלמא. פלא והפלא.

שתדע באיזה ספר אתה לומד

כך סיפר רבי שמעון לרב דב טורק שליט"א, שתדע באיזה ספר אתה לומד עכשיו, החזו"א היה צדיק שידע וראה והבין והרגיש, מה שאחרים בעלי גוף גשמי אינו רואים ומבינים.

החזון איש שלח קמח שמורה למהר"א מבעלזא

כ"ק מהר"ם מבולגריא זצוק"ל כתב מכתב בחודש ניסן תש"ח, באותו זמן הייתה ירושלים סגורה ומסוגרת אין יוצא ואין בא, כ"ק מהר"א היה בתל אביב בפסח, ולא יכלו להשיג בתל אביב קמח שמורה משעת קצירה למצות, מהכשר מהודר. ביום בהיר הגיע חבילה לתל אביב, מרן החזון איש זי"ע שלח שתי קילו קמח שמורה משעת קצירה לכבוד מהר"א מבעלזא זי"ע.

לקרוא פסוק רק מתוך ספר

מהר"א היה נוהג להיזהר אפילו מלהזכיר את ה'חפץ חיים', כי הוא פסוק בתהלים (לדיג) מִי הָאִישׁ הַחָפֵץ חַיִּים, לכן היה מכנהו בשם 'דער ראדינער'. אילו היה צריך לומר פסוק היה צריך לפתוח ספר, כשפתחו ספר היתה יראה גדולה בחדרו, כמו פתיחת ארון קודש, כולם היו צריכים לשתוק מבואו ועד צאתו, באימה ויראה.

תל אביב מוזכרת בנביא

גם העיר 'תל אביב' כתובה בספר יחזקאל, במקום נורא וקשה מאד. (ג,טו) וְאָבּוֹא אֶל הַגּוֹלָה תֵּל אָבִיב הַיִּשְׁבִּים אֶל נְהַר כְּבָר וְאֵשׁב הַמָּה יוֹשְׁבִים שָׁם וְאֵשׁב שָׁם שְׁבַעַת יָמִים מִשְׁמִים בְּתוֹכָם. אלא ששם מדובר על מקום במדינת בבל ולא בארץ ישראל. ע"כ.

***

כופין על מדת סדום

נחזור לענייננו. בשיעור הקודם עסקנו בע"ה בענין לשון חז"ל בכ"מ 'כופין על מדת סדום', ומבואר ב'רבינו בחיי' על מס' אבות שכן פסקו חז"ל כיש אומרים שהאומר 'שלי שלי שלך שלך' זו היא מדת סדום, ולא כשיטה הראשונה שזו מדה בינונית. כי הרוצה שלא יהנו אחרים משלו, ואומר שלי שלי, זהו מדת סדום. ואף שבשו"ע כשמובא ב' דעות, סתם ויש אומרים, הלכה כסתם. כאן פסקו חז"ל כדעת יש אומרים. וכל המונע הנאה מחברו באופן של 'זה נהנה וזה לא חסר' כופין על מדת סדום.

הפסד קל

ונתבאר שאין הכוונה שממש לא הפסיד מאומה, כי אם יתעקש יוכל למצוא איזה הפסד שיש לו במדת מה ע"י שפלוגי נהנה משלו, אעפ"כ אם מונע הנאת חברו משלו נפשו מושחתת כמדת סדום, וכופין אותו על כך.

הכל התחיל מעיקרון

הסדומיים לא היה תחילת דרכם לרצוח ולהתאכזר, רק העמידו יסוד אחד 'שלי שלי שלך שלך', וממילא אסרו לקיים מצות הכנסת אורחים, זה היה החק יסוד של סדום, שלא להטיב עם אחרים, כי שלי שלי שלך שלך.

כמו שבאושויץ היה שער שכתוב עליו השקר 'ארבעט מאכט פריי', כך היה כתוב על שער סדום 'שלי שלי שלך'. ולכן אסרו ליתן לעני, כי זה העני בא לבקש משל אחרים, לכן רדפו אותו וקצצו רגליו וראשו על מיטת סדום, כדי שלא לעבור על חק היסוד של הסדומיים. וכ"כ בספר יחזקאל כשמסופר על עון סדום, לא כתוב שם על כל הרשעויות המובאים במדרש, אלא מניעת הצדקה בלבד, (טז,מט) הִנֵּה זֶה הָיָה עֲוֹן סְדֹם אַחֻתָּהּ גֵּאוֹן שְׁבַעַת לָחֶם וְשְׁלוֹת הַשֶּׁקֶט הָיָה לָהּ וּלְבִנוֹתֶיהָ וַיֵּד עֲנִי וְאֶבְיוֹן לֹא הִחְזִיקָהּ.

הם מאסו בצדקה

והרמב"ן הסתפק אם זהו המבט הנכון על חטאת סדום, שכתב עה"פ וַיִּקְרְאוּ אֶל לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ אַיֵּה הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר בָּאוּ אֵלֶיךָ הַלַּיְלָה הוֹצִיָאם אֵלֵינוּ וְנַדְעָה אֹתָם, וברש"י מפרש שהיו פושעים ומושחתים מאד בענין זה. והרמב"ן כתב שלא הייתה כוונתם לעצם הרוע הזה, אלא העיקר לסלק אורחים מעירם, וזלה"ק 'ונדעה אותם כוונתם לכלות את הרגל מביניהם', כדברי רבותינו (סנהדרין קט), כי חשבו שבעבור טובת ארצם שהיא כגן ה' יבאו שם רבים, והם היו מואסי הצדקה.

לוט התקבל לסדום

'אבל לוט בא אליהם בעשרו וממונו, [מסתמא בסדום הייתה 'ועדת קבלה' כנהוג, והם בדקו שיש לו רכוש עצמי, לכן הסכימו לקבלו] או שביקש מהם רשות או שקבלוהו לכבוד אברהם, והכתוב מעיד שזאת כוונתם, שנאמר (יחזקאל טז,מט) הנה זה היה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה ומה שאמר (לעיל יג,יג) רעים וחטאים לה' מאד, שהיו מכעיסים ומורדים בשלותם ובענוי האביונים, והוא שאמר (יחזקאל טז,ג) ותגבהינה ותעשינה תועבה לפני ואסיר אתהן כאשר ראיתי'.

הרי שהרמב"ן מייסד שעיקר רשעותם היה רק בענין 'שלי שלי', ולכן לא הכניסו אורחים, וגם כל מי שביקש לגור ביניהם, חששו שמא יתחייבו לתת לו קימחא דפסחא, ורק לוט שבא עם רכוש, הסכימו לקבלו. וגם שהיה להוט כמותם על בולמוס וכו'.

ברוסיה כל אורח - בחשש מרגל

הטעם השני מחשש המרידה שהייתה כנגד אימפריית אמרפל, והם עשו להם אוטונומיה עצמאית זה י"ג שנה, לכן חששו מכל אורח שמא מרגל הוא. וכמנהג רוסיה שהרגה כל מי שהיה עליו ספק ספיקא אם הוא מרגל.

ירשת את הארץ מסבתא שלך?!

אבל הקב"ה לא מסכים לכאלו הסברים, וכי הארץ שלך היא? ירשת אותה מסבתא שלך? שחיתות גדולה היא לומר 'שלי שלי שלך שלך', זה יכול להוריד את האדם לאכזריות שפילה ביותר, עד שהקב"ה ובית דינו החליטו להפוך את סדום.

שרידי מדת סדום

כתב הג"מ רבי ירוחם ממיר זצוק"ל בספרו 'דעת תורה', שיש הרבה דברים שאין אדם משים לב שגם בלבנו פנימה יש שרידים של מדת סדום. וכגון בחצר דלא קיימא לאגרא, כמשל המובא בגמ', יש לאדם יחידת דיור צמודה לביתו, היא עומדת להשכרה, אלא שכבר שקעה חמה ונעשה שבת ושוב אינו יכול להשכירה לשבת זאת, בבואו בשבת בבוקר מבית המדרש, הוא רואה איזה אדם מסתובב שם ביחידת הדיור, הוא מסתכל מהחלון ורואה שם כמה יהודים מתנהגים שם כבתוך שלהם.

אם יאמרו על החפץ חיים זי"ע שהיה מעשה כזה בביתו, ולא רק שלא מיחה בהם אלא שמח שמחה גדולה שיהודי נהנה מהבית שלו. יחשיבו את המעשה כסיפור של צדיק.

לחדור בשבת ליחידת דיור

אך תתפלאו לשמוע את ההלכה בשו"ע, כיון שכבר נעשה שבת, אין המקום עומד להשכרה, והוא האיש גם גברא דלא עביד למיגה, כלומר שאינו עלול להשכיר בשבת, וזה האיש שנכנס ליחידת הדיור, הביא כלי מיטה משלו, אינו מחסר אלא עצם שימוש הדירה. הלכה בשו"ע היא שאינו צריך לשלם לו אחר השבת, כי זה נהנה וזה לא חסר. ואם יעמוד ויצעק עליהם 'מה אתם מחפשים בבית שלי, תצאו מיד' החוצה, [כמו שמסתמא היו עושים הרבה [ב]היימישע] כופין אותו על מדת סדום. על מנהג כזה כתוב 'ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד'.

כל המידות הרעות היו בהם

וכתב הרמב"ן עוד 'ועל דעת רבותינו (עיי'ן סנהדרין קט) **היו בהם כל מדות רעות**, אבל נגמר דינם על אותו העון מפני שלא החזיקו יד עני ואביון, כי היו תדירים באותו עון יותר מכולם, וגם כי כל העמים עושים צדקות עם ריעיהם ועם ענייהם, לא היה בכל הגוים כסדום לאכזריות'.

וכ"כ הספורנו עה"פ בפ' האזינו 'כי מגפן סדום גפנם', שהם היו להוטים מאד אחר תענוגים, כי מקומם היה כגן ה' כארץ מצרים, וכל הלהוט אחר תאוות הגוף הוא נעשה אנוכי ומושחת במידותיו, ואינו רוצה להטיב עם זולתו כלל.

סדום היה מקום מבוקש

וצריך להבין קצת את ההיסטוריה, באותה תקופה הייתה נדידת העמים, לאחר דור הפלגה 'ויפץ ה' אותם על פני כל הארץ', ומסופר בגמ' שתיכף אחר דור הפלגה התחילה רשעותם של סדום, ורק צוער הייתה קרובה ישיבתה וכו'. ומכיון שסדום היה מקום מבוקש, שהרי ארבעה מלכים באו לכבוש את המקום הזה מידי החמשה מלכים, כי רצו שאמרפל ישלוט על המקום המבורך הזה.

היה חשש ממרגלים

ומכיון שהיה ענין של שעבוד ומרד כנגד המלכים הגדולים, הם חששו ממרגלים, ולכן אסרו להכניס אורחים, כן מבואר במדרש, שזה היה עוד סיבה למניעתם להכניס אורחים, שמא בא האורח לרגל איפה הוא מקום התורפה של העיר.

כמו באמריקה

הרי שני טעמים למנהג הרע הזה, אחד מצד שהוא מקום מבורך והכל מבקשין לדור בתוכה. כמו אמריקה שאינה מחלקת ויזות לכל החפץ להתגורר בה. וכנודע שהם חוששים מאד מאורחים הבאים על מנת להשתקע ולכן עושים כל מיני שמירות והגבלות לאורחים, ואם הצהיר שהוא בא לחודש אחד ואיחר קצת מלצאת ממנה, קונסים אותו. פעם אחת החזיקו אותי שם בגבול לילה שלם על ענין זה. כך היה ענין סדום, מדינת זהב כגן ה' כארץ מצרים, ולכן לא נתנו להכניס אורחים.

לשמוח שיהודי נהנה מממוני

העולם המודרני כשישמעו סיפור כזה, רק יכעסו על האורחים הזרים שנכנסו בלי רשות, חוסר אנושות, חוסר אמפטיה, חוסר טקט, ועוד כמה חסרונות. אבל חז"ל פסקו שהגוער בהם הוא מדת סדום, האורחים הבלתי קרואים האלה, נפלו בטעות אצל אנשים שיש להם מדת סדום, כנראה לא נטלו מים אחרונים ופגעה בהם מלח סדומית בעיניהם ולכן הם צועקים על האורחים הנפלאים האלה. אילו לא הייתה מדת סדום, היו מבינים כי 'זה נהנה וזה לא חסר' ומה טוב שיהודי אחר נהנה מרשותו.

מותר להיכנס ללון שם

ואם היה שם חלון נמוך שיכולים לקפוץ מתוכו, או שהדלת לא הייתה נעולה, והיה אותו אורח שואל את הרב, היה פוסק לו שבוודאי מותר לו להיכנס לאותו חדר ללון שם עם כלי מיטה שלו, וגם נעגל וואסער יביא משלו, באופן שאינו מחסרו אפילו שוה פרוטה. ואותו משהו דמשהו של שחיקת הכסא והמזרון ע"י ישיבה ושינה, מי שחושב על זה, הוא רשע. להשתמש עם רביעית מים צ"ע אם זה שוה פרוטה, וכן להשתמש במגבת צ"ע. אבל עצם הכניסה, הישיבה, השינה, כופין על מדת סדום!

ועכ"פ אם בעל הבית אכן הסכים לכך, אל ירגיש עצמו כ'חפץ חיים שבדורינו', אלא כיהודי פשוט שאינו סדומניק.

להתיישב בביזנעס קלאס

ראיתי פסק הלכה מעניין [שכבר לא נוגע בימינו]. במטוסים יש כמה מחלקות, מחלקת תיירים פשוטה, ומלקחת עסקים יקרה בכפלי כפליים. לפני כמה שנים לא היה שייך לקנות מושב יקר יותר לאחר הכניסה למטוס. ואם נותרו כמה כסאות במחלקה היקרה, והרי הם כבר לא קיימא לאגרא, ואני גברא דלא עביד למיגר כי מימי לא קניתי כרטיס בביזנעס קלאס, א"כ מותר להתיישב שם במושב המיותר. כמוכן שלא ישתמש במשקה או בארוחה היקרה דשם. וכן יזהר מחילול השם שלא יתפסו שעשה כן.

בימינו ניתן לקנות מקום משופר ע"י כרטיס אשראי, וממילא הוא חצר דעבידא למיגר... ונמצא זה נהנה וזה חסר. ולכן אסור.

איך עושים צדקה ומשפט בצוותא?

כתוב בפרשה (יח"ט) כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען ה' על אברהם את אשר דבר עלי, וזה כתוב כהקדמה לפני מעשה הפיכת סדום. וצ"ע איך אפשר לעשות צדקה ומשפט, והכתיב 'לא תכירו פנים במשפט', ואסור לרחם על העני במשפט, איך צוה אאע"ה לזרעו לעשות צדקה ומשפט ביחד? וכ"כ כמה פעמים בפסוקים צדקה ומשפט ביחד.

לגוי זה נראה צדקה - אבל ליהודי זה משפט

וביאר הג"מ רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל כי ה'משפט' הוא הנהגת 'שלי שלי שלך שלך', 'צדקה ומשפט' הוא שאם זה נהנה וזה לא חסר, כגון זו כופין על מדת סדום, זוהי הצדקה שיש בתוך משפטי ישראל. הגוי יחשוב שזה צדקה, היהודי יודע שזה משפט, כי יש צדקות רבות בתוך משפטי התורה. מה שהוא מוכרח להסכים לאותו אורח שילין ביחידת דיור שלא הושכרה לשבת, היא צדקה שבתוך המשפט. ויש עוד כמה עניינים כאלה בחו"מ, דינא דבר מצרא, עני המהפך בחררה ועוד.

'שוק חופשי' נגד 'עני המהפך בחררה'

במשפטי האומות יש חק כנגד 'עני המהפך בחררה', והוא מכונה 'שוק חופשי', כל אחד יכול לסחור בכל מה שהוא רוצה, ובכל מקום שהוא רוצה, מותר לפתוח חנות נעליים מול חנות נעליים אחרת. כך הוא ראשית המשפט של האומות.

יש הרבה צדקה בתוך המשפט

להבדיל אין סוף הבדלות. במשפטי ישראל יש הרבה צדקה בתוך המשפט, וראשית הלכות משפטים הוא 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם', [ולמדנו בשיעור הקודם מהאריז"ל שבדור של משה, עברו עליהם עוד פעם כל ה"משפטים" שנערכו בסדום, ותיקנו רשעותם ע"י הדיינים הכשרים] והראשון הוא פרשת עבד עברי, ואמרו חז"ל במס' קדושין דף כ' כי טוב לו עמך, עמך

עומדת להשכרה והוא אדם שאינו עתיד לשכור. אבל אם הוא דופק על דלת אדם ומבקש ממנו לישון בחדר יחידת הדיור בטענה שהנה כבר נכנסה שבת והחדר לא הושכר, ואינני אדם ששוכר. מבואר בתוס' דבכהאי גוונא אין מחייבין אותו ליתן לו לישון שם. וא"כ איך אמרו תוס' בקדושין שהעבד יישן על הכרית?

ותירצו האחרונים שבאותה יחידת דיו, יתכן שהמבקש מקום לישון, ישתכנע בסופו של דבר לשכור את החדר היפה הזה לכבוד שבת. אם יאמר להם שאינו מסכים ליתן להם במתנה, יש אפשרות שיחליטו לשכור. אבל הכרית הנ"ל פשוט שייתן אותה לעבד שיישן עליה.

עבדות - מצב משפיל

הג"מ רבי אליהו לופיאן צוק"ל כתב תירוץ נוסף על קושיית הנוב"י [הראשונה] מדוע לא יחייבו את העבד ב'כופין על מדת סדום'. כי כשאדון ישן בלי כרית, רק לא נוח לו בשעה שהוא הולך לישון, ותו לא מידי. אבל כשאומרים לעבד לישון בלי כרית, הוא נזכר במצבו השפל שהוא עבד ולכן אין לו כרית. וזהו צער מיוחד שיש לעבד ולא לאדון. כי האדון יושן במתיקות וחולם חלומות נפלאים, כי הוא הלך לישון בלי כרית משום שהוא מטיב עם העבד עברי. אבל אם העבד יישן בלי כרית, צף לו בלב כל המצב העגום שלו. ולכן יש יותר צורך לעבד מהאדון. לומר כזה פירוש נפלא, צריך להיות בעל מוסר כרבי אליהו לופיאן נ"ע.

שולט בשתי ידיו

בחג הסוכות העעל"ט נסתלק יהודי חשוב מאד בבאר פארק הגה"ח רבי משה יצחק באב"ד זצ"ל, בן נ"ד שנה היה במותו. בנו של הגה"ח רבי יחיאל באב"ד אב"ד טארטיקוב שליט"א, יבדלח"א. רבי משה יצחק סבל כל ימיו יסורים, הוא נולד בגוף שאינו שלם, והיה נכה ומוגבל משנות ילדותו. אביו רבי יחיאל שליט"א זכה לשמש הרבה בבית הג"מ רבי משה פיינשטיין צוק"ל. והיה רגיל לשאול אותו שאלות רבות. רבי משה יצחק זכרוננו לברכה היה אז לפני הבר מצוה, בשנת תשמ"ה, ונתעורר לאביו שאלה על איזה יד להניח תפילין כי הנער היה שולט בשתי ידיו, והיה צורך לסדר את הבית של יד, אם לעשות החתך כימין או כשמאל, ושלח רבי יחיאל מכתב לרבי משה מה יעשה בנער, ובדרך כלל

במאכל עמך במשתה, מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי קנה אדון לעצמו. וכתבו שם בתוס' בשם הירושלמי שאם יש רק כרית אחת בבית, אין האדון יכול לישון עליו, שהרי לא יוכל לקיים בו 'כי טוב לו עמך', ואם יאמר 'גם לי גם לך לא יהיה', זוהי מדת סדום, לכן יושן העבד על כרית נוחה, והבעל הבית על דיקט קשה כבליל ת"ב, ולא יכתבו על המצבה את השבח הזה שלא היה סדומאי, כי סך הכל היה יהודי פשוט שקיים פסוק בתורה, כך הוא מצות הצדקה במשפט.

הזיעה תזיק לכרית שלי

אם יחשוב שהזיעה של העבד תזיק לכרית שלו, זו מחשבה סדומית. כי כן פסקו התוס' 'ואם לא ישכב עליו ולא ימסור לעבדו, זוהי מדת סדום'.

הכרית תעבור כל הלילה מצד לצד...

והקשה הנודע ביהודה (תניינא אבהע"ז לא) מדוע אין כופין את העבד על מדת סדום, לאחר שקיבל העבד את הכרית היחידה שיש בביתו, יאמרו לעבד 'כופין על מדת סדום', תן את הכרית לאדונך, ואח"כ ישיב לו האדון מדין כי טוב לו עמך וכו'. ובקיצור הם יזרקו את הכרית זה על זה כל הלילה... ותירץ מהר"ם שי"ף (ב"מ סב) שרק האדון מצווה במצות 'כי טוב לו עמך', ולא העבד. וממילא מותר לעבד להשתמש בכרית, כי הוא יודע להדיא שהכרית הזאת לא יישן עליה האדון מחמת אזהרת כי טוב לו עמך, ואם הכרית תישאר פנויה, מותר לו לעבד לישון עליה.

להמתין שהאדון ירדם

ואפילו אם האדון יטול את הכרית ויצניעה בצד, מותר לעבד להמתין עד שירדם האדון, ולגשת לארון לקחת את הכרית, כי כגון זו כופין על מדת סדום, זה נהנה וזה לא חסר, כי הכרית לא קיימא לאגרא, האדון אינו יכול לישון עליה משום כי טוב לו עמך, אלא שהוא סדומאי דתי, אינו ישן על הכרית משום כי טוב לו עמך, לכן ימתין עד שישן ויקחנה וישן עליה.

יתכן שיתחרט ויחליט לשכור

ובנוב"י הקשה עוד שבתוס' (ב"ק כ) מבואר דהא דאמרין זה נהנה וזה לא חסר, הני מיילי כשהאדם גר בדירה שאינה

להבין את נפש העבד

גדולי ישראל יודעים איך להכנס להרגשות של האדם. רבי אליהו לופיאן הבין את נפשו של העבד שאם הוא יישן בלי כרית, יצטער ביותר ממה שהאדון יישן בלי כרית. הוא יזכר במעמדו העגום שהוא נמכר לעבד, וגם יזכור את הכרית שלו בבית שהיה צריך למכור בעבור פרנסתו ועוד כמה מיני צער בלבו של יהודי. ואם יצחק האדון שאינו מבין את ההלכה הזאת, לא רק שאינו רבי משה פיינשטיין אלא שהוא סדומניק.

לעקור את שיירי מדת סדום

הארכנו בכל זה כדי לעקור את שיירי מדת סדום מרגשי הלב, וכמה שאדם מטיב עם זולתו, ומעיין היטב ברגשות של בני אדם, דק מן הדק, האדם נפעל לפי פעולתו, ממילא יזכה ללב טוב ולנפש יקרה.

גזל פחות משה פרוטה

הסטייפלער זי"ע כתב עוד בענין זה ע"פ המבואר בדברי חז"ל שבסדום נהגו שכל אחד לוקח גרעין אחד של תבואה, וכך הפסיד בעל השדה את כל הגורן, כי כל אחד נטל רק פחות משה פרוטה. ולמי עשו את הרשעות הזה, למי שהשתמש עם מדי הרבה מים וכדו', היה להם אמצעי איך לייבש אותו באכזריות.

ואמר הסטייפלער שכמו כן מי שיושב בבית המדרש ולוקח ספר מארון הספרים ולומד בו. לאחר שהשלים לימודו אין לו כ"כ טרחה להחזיר את הספר, שהרי הוא זוכר מאיזה מדף הוא הוציא את הספר, ותיכף ומיד ממש הוא חוזר לשם ומחזיר את הספר.

להחזיר את הספרים לארון

אבל אם יש לו מדה סדומית, אינו חושב על זולתו אלא על עצמו, ומשאיר את הספרים על השלחן. וכך מתקבצים הספרים עוד ועוד, הפוך מאותה מדת סדום שלקחו כל אחד גרעין אחרי גרעין, כאן בבית המדרש יתוספו עוד ועוד ספרים, ובאישון לילה כשיבא היהודי היקר שמסדר את הספרים, יצטער מאד מאד בראותו הר של ספרים, שהוא צריך ללכת לחפש כל ספר וספר לאיזה מקום להשיבו.

היה רבי משה שולח תשובה בזריזות בכתב, אך על השאלה הזאת לא השיב רבי משה.

זו שאלה קשה

בצר לו נסע רבי יחיאל למנהטן לשיבת רבי משה, וחישב בדעתו שלאחר מנחה ישאלנו. תיכף כשראה רבי משה את רבי יחיאל, הבין על מה הוא בא, פתח ואמר לו 'זוהי שאלה קשה מאד מאד, אני מסופק מה לעשות'. רבי יחיאל תמה, מדוע היא שאלה קשה, והרי חשבת להכריע לבדי בשאלה הזאת, כל יהודי יכול לבדוק את זה בספרי הפוסקים...

שירגיש קצת יותר נורמלי

הסביר לו רבי משה את הספק שבלבו הזך של צדיק הדור 'והרי בנך הוא מוגבל ויושב בכסא גלגלים, כל דבר קטן שעושים איתו משהו שלא כאנשים רגילים, זה מוסיף על צערו והרגשתו הקשה שהוא שונה מאחרים, אילו היה בנך ילד רגיל, בוודאי הייתי פוסק שיניח על יד ימין, אך על הילד שלך אינני יודע מה לפסוק, כי יש לו מצוה להתנהג עמו נורמלי כמה שיותר... יתכן שצריך לשתף כאן שיטת יחיד כדי שהבחור שלך ירגיש קצת יותר נורמלי. בימינו מצויים הרבה איטרים. אבל בדורות הקודמים ההורים היו כופים את הילד לכתוב ביד ימין, וממילא לא היה מצוי כ"כ איטר.

גדולי ישראל יודעים איך להכנס להרגשות של האדם. רבי אליהו לופיאן הבין את נפשו של העבד שאם הוא יישן בלי כרית, יצטער ביותר ממה שהאדון יישן בלי כרית.

להתייחס ללב הנער

רבי יחיאל סיפר את המעשה באבלו לאחר חג הסוכות, ואמר שהפסק הזה היה בעבורו 'שיעור' גדול מאד, רבי משה פיינשטיין התייחס ללבו של הנער כשאלה חמורה של עגונה. וב"ה ע"י תפילותיו הזכים של רבי משה, עשה הקב"ה נס נפלא ואע"פ שעדיין היה חלוש ברגליו, נתחזק הנער והבריא וחייה נ"ד שנים. גם הרה"ק מסאטמר זי"ע הוסיף לו שם 'משה' לשמו הראשון 'יצחק' ע"ש הישמח משה זי"ע.

מצער את החיים ואת המתים

עוד יש להתבונן כי בדרך כלל אין אוספי הספרים בקיאים במקומות הספרים, כי אינם קבועים במלאכה זאת רק זמן קצר מאד, שעבודת פרך היא, ומתחלפין מזמן לזמן. ועד שימצא כל ספר היכן מקומו, יוצאת נשמתו. ועוד שכל אותם השעות שהשארית את הנוב"י על שלחנך, חיפשו כמה יהודים את הנוב"י במקומו הרשום בקטלוג, ולא מצאוהו, כי פלוני המשמש בא רק באישון לילה לסדרו, ונמצא שפגעת בכבוד הנוב"י, בעבורך לא היו שפתותיו דובבות בקבר עוד ועוד.

דעת ת"ק שהיא מדה בינונית

עוד אחת נוסף מדברי רבינו יונה שם ב'אבות', והרי יש דעה במשנה שאמירת 'שלי שלי שלך שלך' היא מדה בינונית, כלומר שראוי ללכת בה. וכמ"ש הרמב"ם שבדרך כלל צריך אדם ללכת בדרך הממוצע, איך פסקו הלכה שהיא מדת סדום. כן הקשה ה'עקדת יצחק' פרשת וירא, והאריך מאד מאד בביאורו, ש'שלי שלי שלך שלך' היא הנהגה מסויימת, וי"א שהיא בינונית, אלא שבסדום היה זה כחק יסוד, וכל מי שרצה להדה, וכן להטיב עם זולתו, הרגוהו.

המקום שאין נותנים לאנשים להתנהג לפנים משורת הדין צריך להעקר מן העולם, כמו שאמרו חז"ל שחרבה ירושלים על שהעמידו דבריהם על מדת הדין ולא לפנים משורת הדין.

מדה בינונית - כשנותן אלא שאינו שמח בלבו בנתינתו

ורבינו יונה תירץ שזה האדם האומר שלי שלי שלך שלך נותן צדקה ומחזיק יד עני ואביון, אלא שהוא עושה כל זאת בעל כרחו ובכפיה, כי מצד טבע נפשו הוא אומר 'שלי שלי', וכשנותן צדקה הוא מרגיש שהוא 'חותך משלו ונותן לאחרים'.

האזה"ח הק' כתב שצריך הנותן להרגיש שהמעות של העני היו מופקדים אצלי בתורת פקדון. אך האומר 'שלי שלי', מרגיש שהוא נותן משלו. ולזאת אמר הת"ק שהוא מדה בינונית. כלומר שמכיון שהוא נותן בפועל צדקה, אין צריך לעקור את ההרגשה הזאת ד'שלי שלי'. ובפרט להרמב"ם שהמדה הבינונית משובחת. כי בסדום היה

אילו ירגיש בלבו את הצער של אוסף הספרים, היה ברגע אחד מחזיר את הספר. ואם כל יושבי בית המדרש יתנהגו כן, לא ישאר לו כמעט עבודה באישון לילה, יאמר מזמור לתודה. ונמצא שאתה אחראי אם פלוני המשמש יתאנח מעומק לבו המיצר, או יאמר מזמור לתודה.

צא ממדת סדום

תצא מהנוחיות של עצמך, כלומר ממדת סדום, ותחשוב על עוד יהודי. נכון שאתה ממחר מאד מאד, ברגע כמימריה אתה יכול להקל ממלאכת ישראל.

אנוכיות מביאה לאכזריות

וכנודע המודעות שרגילים לתלות בבתי כנסיות, שאם אינו מחזיר את הספר 'הרי זה מדת אכזריות'. איך אפשר לומר עליו שהוא 'אכזר'? וכי התאכזר עליו? אלא כאמור בדברי הרמב"ן שהמחשבה על עצמו בלבד, על הנוחיות שלו לבדו, זה מגלגל אותו לאכזריות ממש רח"ל.

הרי משלמים למשמש

הגה"ח רבי שמאי גינזבורג זצוק"ל כתב ששמע מצדיק פולין שהסיבה שהיא מדת סדום משום שהקדים תחילה 'שלי שלי' ואח"כ אמר 'שלך שלך', אילו היה מקדים 'שלך שלך' תחילה, לא היה זה מדת סדום.

כי מי שאינו מחזיר את הספר טוען כך, אני לומד עד השעה אחד וחצי, אחרי אחד וחצי זה הזמן 'שלי', למה לי לטרוח עוד חצי דקה להחזיר את הספר, והרי אתה המשמש, משלמים לך על מלאכתך, וא"כ 'שלך שלך', תסדר אתה את הספר.

להזהר יותר שלא יזיק משלא יזק

וכן הוא להדיא בתוס' (ב"ק כג.). 'יותר צריך אדם שלא יזיק משלא יזק'. כלומר ש'שלך שלך' צריך להקדים לפני 'שלי שלי'. כלומר שתיזהר מאד על של זולתך שלא יזק, ממה שאתה נזהר על שלך.

וכן הוא להדיא בתוספות 'יותר צריך אדם שלא יזיק משלא יזק'. כלומר ש'שלך שלך' צריך להקדים לפני 'שלי שלי'. כלומר שתיזהר מאד על של זולתך שלא יזק, ממה שאתה נזהר על שלך. אם כולם יקיימו את זה, יהיה עולם מאושר.

לטעום את קדושת א"י ועי"ז השתוקק תמיד לשוב, אלא שהיה מנוע מצד מצות כיבוד אב. ואח"כ הקב"ה אמר לו (יב,א) לָךְ לָךְ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתָּהּ וּמִבֵּית אָבִיךָ לָךְ אֲנִי פוֹטֵר מְכִיבוֹד אָבִי (בראשית רבה לך לך לט,ז). ואח"כ (יב,ו) וַיְהִי רָעַב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצִּיִּימָה לָגוֹר שָׁם וְאַח"כ (יג,א) וַיַּעַל אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנֶּגְבָה, זו העליה השלישית לארץ ישראל.

אוויר קדושתה של ארץ ישראל מחכים

ובשיעור הקודם למדנו שבעליה השניה היה הו"א שמא השתוקק לא"י מצד שהיא מקום מוצלח מבחינה גשמית, שהרי היא ארץ זבת חלב ודבש, אך לאחר שהיה רעב ובגללו ירד למצרים, ושם התעשר בעושר גדול, ולעשיר אין הבדל באיזה מקום הוא נמצא, כי בעזרת ממונו הוא יכול לקנות ככל אשר תתאווה נפשו - כל סוגי מזון שבעולם, לכן אאע"ה הוצרך לעלות לארץ ישראל פעם שלישית שעליה זו הייתה ללא התייחסות לטוב הארץ הגשמי אלא רק לשם קדושתה בלבד, ואדרבה, וַיַּעַל אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם הַנֶּגְבָה - הלך לנגב שהוא מקום מנוגב, להורות שעיקר תשוקתו מאז ומעולם אינה אלא לקדושתה הרוחנית, כי אווירא דארץ ישראל מחכים, ואין חכמה כחכמת קרבת אלקים.

'אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה'

אמנם עדיין צריכין אנו למודעי איך ליישב את הדברים האלה עם דברי הרמב"ן שכתב (יב,ו) 'ודע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה שהביא אשתו הצדקת במכשול עון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש באלהים כח לעזור ולהציל גם יציאתו מן הארץ, שנצטווה עליה בתחילה, מפני הרעב, עון אשר חטא, כי האלהים ברעב יפדנו ממות, ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה במקום המשפט שמה הרשע והחטא'.

אברהם אבינו עמד בעשרה נסיונות

וקשה שהרי התנא אומר במשנה (אבות ה,ד) עֲשָׂרָה נְסִיוֹנוֹת נִתְּנָה אֲבָרָהָם אֲבִינוּ, וְעָמַד בְּכָלֶם, משמע שעמד בכל הנסיונות בתכלית השלימות, וכן אנו אומרים בכל יום וּמִצְוָתָא אֶת לְבָבוֹ נִצָּמֵן לְפָנֶיךָ (נחמי' ט,ח).

'מעשה' דשלי שלי, ולכן גפרית ומלח שרפה כל ארצה. אך מחשבה והרגשה לבד, איננה במדרגה זאת. אבל בשו"ע הלכה כיש אומרים, שההרגשה עצמה היא מדת סדום, כי צריך לקנות ותרונות בעומק הלב, ורק אז יעקור מלבו מדת סדום. שיהנה בהנאת חבירו, וישמח שהוא זוכה לתת לאחרים. אם אינו שמח בכך, הוא מדת סדום. אם אדם מסתכל מדי הרבה בשו"ע מה הוא 'מחויב' לתת, נמצא שלא עקר מנפשו את המדה הזאת מצד ההרגשה.

אל תמדוד, תשפיע בלי חשבונות

ומכיון שפסק רבינו בחיי כיש אומרים, צריך לעקור מהלב את מדת הקמצנות. וכאשר הרר"א זי"ע בתפילתו שלא יהא בליבנו מדת הקמצנות, לשון כלי, לשון מדידה, שאדם מודד שמא נתתי מדי הרבה. כל זה מדת סדום בהרגשה.

מסופר על החזו"א זי"ע שאחד דיבר איתו אם ליתן מעשר או חומש, גער בו שיתן יותר ויותר, ולא יעשה חשבונות, חכמי אושא לא אסרו לא לתת יותר מחומש, רק אמרו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, אך לא חייבו למדוד סאה ופרוטה. מצד מדת ההטבה אין אדם מודד כמה הוא נותן. רק נותן בלב רחב וביד נדיבה.

ה' יזכנו לעשות צדקה ומשפט ונזכה ללכת בדרכו של אאע"ה.

יום שישי ט חשוון תשפו

(מס' שיעור 42112835)

לך לך אל הארץ - חטא אברהם לדעת הרמב"ן {ג'}

כמה פעמים אאע"ה עלה לארץ ישראל?

בשיעורים הקודמים זכינו ב"ה ללמוד בענין ג' הפעמים שאאע"ה עלה לארץ ישראל, בראשונה עלה לא"י לחרות ברית עם הקב"ה בין הבתרים, כמבואר בתוס' (שבת י:), ועי"ז קיבל חשק והשתוקקות לא"י אף לאחר שהוכרח לחזור לבית אביו לקיים מצות כיבוד אב, וכמבואר בסוף ספר חרדים שהעליה הראשונה הייתה כעין 'טועמיה'

מי שאין לו פרנסה לו בעיר הזאת, ילך לעיר אחרת. ומאידך כתוב בחובות הלבבות¹⁵ שפעם אחת נסע חסיד אחד מחמת רעב למדינה אחרת, ושאל אותו החכם 'וכי חסיד אתה? והרי מעשיך סותרים את חסידותך, אילו היה לך אמונה, היית נשאר בביתך'. וצריך ליישב את דבריו עם דברי הגמ' בב"מ.

וביאר הרה"ק משינעווא זי"ע שהדבר תלוי במדרגת האדם, וממילא צ"ל שהרמב"ן סבר שמדרגת אאע"ה הוא כאותו חסיד שאין לו לנסוע ממקומו מחמת הרעב. כי אאע"ה עמד לפרסם בעולם את האמונה בקב"ה שהוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ואיך יתפעל מהרעב וירד למצרים?!

הבדלים בין עולם הבריאה לעולם האצילות

והנה ביעקב אבינו כשעשיו יצא ללחום בו, שלח לו מלאכים וכו', ומצאנו חילוק בדרשות חז"ל, כי במדרש משבחים אותו על ששלח מלאכים לעשו אחיו, ובזוה"ק מגנים אותו. וביאר החידושי הרי"ם זי"ע כי יש עולם המדרש, עולם הבריאה, ומצד אותו עולם, יעקב אבינו היה מוכרח לשלוח מלאכים אל עשו אחיו. ויש עולם הזוה"ק עולם האצילות, מצד אותו עולם לא היה לו לשלוח מלאכים, ולכן חז"ל בזוה"ק מגנים את הדבר. יעקב אבינו עשה מה שצריך בעולם הבריאה, וכך היה רצונו ית'. אף שבעולם הזוה"ק היו טענות על המעשה הזה.

15 **חובות הלבבות** (פתיחה לשער ד) ונאמר על אחד מן הפרושים, כי הלך אל ארץ רחוקה לבקש הטרף בתחלת פרישותו, ופגע אדם א' מעובדי כוכבים בעיר, אשר הלך אליה, אמר לו הפרוש: כמה אתם בתכלית העורון ומעוט ההבנה בעבודתכם לכוכבים. אמר לו האמגושי: ומה אתה עובד? אמר לו הפרוש: אני עובד הבורא היכול, המכלכל האחד, המטריף, אשר אין כמוהו. אמר לו האמגושי: פעלך סותר את דבריך. אמר לו הפרוש: והיאך? אמר לו: אילו היה מה שאמרת אמת, היה מטריפך בעירך, כמו שהטריפך הנה, ולא היית טורח לבוא אל ארץ רחוקה כזאת, ונפסקה טענת הפרוש ושב לארצו, וקבל הפרישות מן העת ההיא ולא יצא מעירו אח"כ.

ואיך הרמב"ן אומר שחטא חטא גדול בשגגה על שעזב את ארץ ישראל, ושהקב"ה מחיה את יראיו בעת רעב, וכמ"ש הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו, להציל ממוות נפשם ולחיותם בָּרָעַב (תהלים לג, יח).

למה אמר 'אחתי היא'

עוד הקשה עליו הרמב"ן על שאמר (יב"ט) אֲחֹתִי הוּא מַפְנֵי הִירָאָה, והרי היה לו לבטוח בה' ולא ללכת בדרכי ההשתדלות. ועוד שהרי בתחילה החביא אותה בתוך התיבה ולא עזר לו מאומה, שהרי תפסו והוציאו אותה מהתיבה, אם ההשתדלות אינה מועילה, היה לו לבטוח בה' ולומר אשתי היא ואעפ"כ יעזרהו השי"ת?

אאע"ה חשש 'שמה יגרום החטא'

וי"ל שאאע"ה ידע שנכדו הרמב"ן תפס עליו על שירד למצרים, וא"כ היה לו לחשוש 'שמה יגרום החטא' ולכן הרגיש שהוא נצרך לעשות השתדלות ולומר אֲחֹתִי הִיא... ועדיין צ"ע שהרי למעשה ההשתדלות הזאת לא הועילה לו כלל, שהרי לקחו אותה לבית פרעה. ואם משום חשש וְהִרְגֹנִי עַל דְּבַר אִשְׁתִּי, והרי הקב"ה כבר הבטיח לו וְאֶבְרָכָה וְאֶגְדֹּלָה שְׁמִי, אילו בן דורנו היה מקבל כזאת ברכה מרבי בעל רוח הקודש, היה חי במנוחה ושלווה בלי שום פחד, כ"ש אאע"ה שהקב"ה בכבודו ובעצמו בירך אותו כן, מה המקום לחשוש ולומר אחותי היא?

איך אברם הכניס את שְׂרִי לכזה מקום?

ולכן לדעת הרמב"ן, לא היה לו לדאוג כלל רק לבטוח בה'. ועוד שהרי באמירת אֲחֹתִי הִיא מסר אותה לידם ממש. ואם אאע"ה ידע שהיא תלך עם מלאך ותאמר לה הן ויכה, א"כ מה הצורך לומר אֲחֹתִי הִיא? ישלח תיכף ומיד מלאכים שיכו במצרים. ואם לא ידע שיבא עמה מלאך, איך שלח אותה למקום כזה.

ומאידך צע"ג מה שייך להקשות על אאע"ה כשהתנא במשנה אבות מעיד עֲשָׂרָה נְסִינּוֹת נְתִנְסָה אֶבְרָהָם אֲבִינוּ, וְעִמְד בְּכֶלֶם, ובכלל צ"ע מה לו לרמב"ן לכתוב כדברים האלו על אאע"ה.

מהי דרגת האמונה שלך?

אי' בגמ' בב"מ (ע"ה): שלשה צועקין ואינן נעניין... ומאן דְּבִיש ליה בהא מתא ולא אזיל למתא אחריתא. כלומר

התורה משבחת רק את הָרָן

ואדרבה, דווקא על אחיו הָרָן מוזכר שבחו ויָמַת הָרָן על פְּנֵי תָרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ מוֹלְדָתוֹ בְּאוֹר כְּשִׁדִּים, דהיינו שמסר נפשו על קידוש השם. ורק בתורה שבעל פה מגלים לנו כל המעשה דאאע"ה, ואילו בפסוקים לא כתוב תחילה שוב שבח, אע"פ שכבר היה מה לשבח אותו כהנה וכהנה. כי בריש פ' לך מדובר כשכבר היה אאע"ה בן ע"ה שנים. והרי בן מ"ח כבר הכיר את בוראו והיה מגייר את האנשים ושרה את הנשים, והיה מכניס אורחים, והיה זקן ותופס בישיבה, והיה מגלה אמונתו ית' בכל העולם כולו, והשליך נפשו מנגד בעבור האמונה הק'. ואעפ"כ שותק הכתוב מכל השבחים האלו? אתמהא!

למה ה' בחר באברהם?

והענין יבואר ע"פ המחלוקת הנודעת בין רבותינו המהר"ל והרמח"ל בענין אֲתָה הוּא ה' הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוֹר כְּשִׁדִּים (נחמי' טז), האם הבחירה הזאת הייתה בגלל מעשיו הטובים או לא.

לא בגלל מעשיו הטובים

רבינו מהר"ל כתב בספרו 'גבורות השם' (פ"ז) שאאע"ה נבחר ע"י השי"ת לא בעבור מעשיו הטובים, והוא יסוד גדול שהבחירה שהשי"ת בחר בנו הוא למען רצונו הנעלם, ואין טעם ברצון, אף שאברהם היה גדול ומופלג במעשיו הטובים, אבל לא משום כך הקב"ה בחר בו.

אַבְרָם נבחר לפני שמצאת את לְבָבו נֶאֱמָן לְפָנָיו

ומכאן יש חיזוק עצום ושורש גדול לכל אחד מישראל, יהיה באיזה מצב שיהיה, ידע נאמנה שהקב"ה בחר בו באהבה נצחית. אף שמצד מעשיו אינו ראוי לכך. וכמ"ש (מלאכי א, ב) אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר ה' וְאֶמְרָתֶם בְּמֶה אֶהְבֵּתֶנּוּ הֲלוֹא אִחַ עָשָׂו לְיַעֲקֹב נָאֻם ה' וְאֶהְבֵּתִי יַעֲקֹב, וְאֶת עָשָׂו שִׁנְאֵתִי. כשם שאין אדם יכול להסביר למה הוא אוהב מאכל כזה או כזה, כי אין טעם ברצון, כך אין הסבר וטעם מדוע בחר בנו השי"ת, זוהי בחירה מצדו ית'. בְּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוֹר כְּשִׁדִּים וְשִׁמְתָּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם. ורק אח"כ נאמר וּמִצָּאתָ אֶת לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנָיו וְכָרוֹת עֲמוֹ הִבְרִיתָ. לא נאמר 'אתה הוא האלקים

למה לדרוש לגנאי כשאפשר לדרוש לשבח?

כך היה באאע"ה יש בחינה שהיה צריך דווקא לרדת למצרים, שהרי המשנה שהיא נחלת כלל ישראל, כתוב שְׁעָמַד בְּכֻלָּם. והרמב"ן כתב כדברי הזוה"ק שהיה כמו חטא, והרהיב עוז לכתוב 'חטא גדול', ולא חטא קטן. מה הענין לדרוש לגנאי כששייך לדרוש לשבח? והרי מוכרח להיות טעמים מכובדים לזה [וכאשר למדנו בעש"ק פ' נח שלנח הייתה תועלת גדולה ממה שדרשו אותו לגנאי]. ולא עוד אלא שזה בניגוד למשנה מפורשת העוסקת בענין זה עצמו ודורשין אותו לשבח וְעָמַד בְּכֻלָּם. וכמ"ש הר"ב מברטנורא (אבות שם) שהנסיון הראשון מַעֲשֶׂה נְסִיוֹנוֹת היה 'לך לך מארצך', והנסיון השני הוא 'ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה'. איך הרמב"ן יפרש וְעָמַד בְּכֻלָּם?!

למה מסתירים את שבחי אאע"ה

ושמעתי ממו"ר הגה"צ רבי משה וואלפסאן זצוק"ל ברעוא דרעוין בשבת קודש פרשת לך לך, שבתחילת פ' נח הכתוב משבח אֵלָה תוֹלְדֵת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ נֹחַ, ופרש"י שם שיש כלל זְכָר צַדִּיק לְבָרְכָה (משלי יז) שכשמזכירים שם של צדיק, צריך תיכף לספר בשבחו. וא"כ צ"ע מדוע באאע"ה לא סיפרו בשבחו? וְאֵלָה תוֹלְדֵת תָּרַח תָּרַח הוֹלִיד אֶת אַבְרָם אֶת נָחוֹר וְאֶת הָרָן (יא, כז) ולא סיפר מאומה בשבחו של אאע"ה, לאן נעלם הַזְכָּר צַדִּיק לְבָרְכָה בהזכרת שמו של אאע"ה? והרי היה יכול לספר שהיה איש צדיק תמים וסיפר בעולם כולו שיש בורא המהוה ומשגיח על הכל, ושנלחם בנמרוד וישליכוהו לאור כשדים ונעשה לו נס וכו'. הפסוק שותק מכל זה, רק נכנס לספר שהקב"ה אמר לו 'לך לך.. אל הארץ אשר אראך'.

כשמזכירים שם של צדיק - יש לספר בשבח

ואם ברש"י בפ' נח אומר בקצרה 'הואיל והזכירו סיפר בשבחו', במדרש יש ד' דפים ארוכים מאד שלאחר הזכרת שם הצדיק יש לספר בשבחו, וא"כ צ"ע מה נשתנה אאע"ה שהזכירו בתחילה ולא סיפר בשבחו?

'הואיל והזכירו סיפר בשבחו', באאע"ה הזכירו ולא סיפר בשבחו, אך עדיין לא סיפר הכתוב בגנותו, וא"כ יש לאדם להתחזק רק אם אין לו מצוות ולא עבירות, אך מה יעשה מי שנפל לחטא, מי יאמר שגם במצב כזה הקב"ה בוחר בו באהבה כלולה?

קום הַתְּהִלָּה בְּאַרְץ - למרות החטא

לכן הקב"ה המתין שנים רבות עד שיבא הרמב"ן ויכתוב בפירושו על התורה 'חטא גדול חטא', ואז נמצא שהנסיון הראשון 'לך לך' לא עמד בו כראוי, כי תיכף לאחר ג' חדשים כבר היה רעב בארץ וירד אברם מצרימה [ב'סדר עולם' יש דעות שזה היה יותר מג' חדשים] וכבר 'מאשימים' אותו על 'חטא' ראשון בעצם 'ציאתו מארץ ישראל, וה'חטא' השני שגרם לשרה להיכנס לבית פרעה. ואעפ"כ כשחזר לארץ ישראל הקב"ה הבטיח לו את כל ההבטחות הגדולות באהבה שלימה, כאילו לא היה כלום. שהרי תיכף כשחזר לארץ ישראל, ה' אמר לאברם שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָתָּה שָׂם צִפְנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וַיֵּמָּה. כלומר מן המקום שאתה שם, מאותו מקום שהרמב"ן כתב עליו שנכשלת בחטא גדול, אעפ"כ אני נותן את ארץ ישראל לך ולזרעך עד עולם. קום הַתְּהִלָּה בְּאַרְץ לְאַרְפָּה וּלְרַחֲבֶה כִּי לָהּ אֶתְנַנָּה.

החטא דומה לנוצה שנתפסה על הבגד

ועל זה נאמר לאאע"ה, 'ואתה סימן לבניך', מה שהרמב"ן כתב עליך בחינת חטא, ולמרות זאת השי"ת בחר בך באהבה והבטיח לך ירושת הארץ, וכדברי מהר"ל שאין החטא שייך לישראל כלל, כי אינו חלק ממנו בעצם, אלא רק כנוצה שנתפסה על הבגד, כך אני בוחר בבניך אחריו עד עולם, בכל מצב ומצב. ולכן הרמב"ן הפליג כמה שיותר לכתוב על אאע"ה לשונות של חטא, - הכי הרבה שהיה יכול לכתוב עליו היה 'חטא גדול חטא בשגגה' יותר מזה לא היה שייך לכתוב על אאע"ה ח"ו.

יכלו למצוא בו חסרונות

ובהמשך דבריו הזכיר לשון **רשע** 'ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה במקום המשפט שמה **הרשע** והחטא'. כי המהר"ל רק אמר שהקב"ה בחר באאע"ה לא מצד מצותיו אלא בחירה עצמית, אבל הוצרך הרמב"ן להוסיף שלא רק שלא

אשר מצאת את לבו של אברהם נאמן לפניך ובחרת בו. אלא תחילה בחר בו, והוציאו מאור כשדים, ואח"כ נאמר שהייתה לו ית' 'מציאה' שמצא את לבבו נאמן לפניך.

הבטחת ארץ ישראל - גם אם לא יהיו ראויים לכך

וכתב המהר"ל (חלק בפ"ז וחלק בפרקים אח"כ) שהקב"ה הבטיח לאאע"ה שיתן לזרעו את ארץ ישראל, היינו אף כשלא יהיו ראויים לכך. וכן נאמר לו בברית בין הבתרים 'ידוע תדע' הגם שילכו בדרך לא להם, ועבדום וענו אותם מחמת החטא, יסוד גדול גילה לו הקב"ה באותו מעמד שהחטאים אינם שורשיים בישראל אלא מקריים וחיצוניים בלבד. ואין נאחזים כלל במציאות של ישראל אלא כדבר חיצון הנתפס בבגדו של אדם.

אֶהְבֶּתְּ אוֹתָנוּ - בלי סיבה

ולכן הקב"ה לא סיפר תחילה בשבחו של אאע"ה, כדי שלא יעלה על הדעת שזו סיבת בחירתו של הקב"ה באאע"ה, משום היותו צדיק בעל מעשים כשרים. ואז היה אדם אחר נופל לחלישות הדעת 'מכיון שהמעשים שלי אינם עושים לו ית' נחת רוח, מי אומר שעכשיו השי"ת בוחר בי'. ועי"ז היה נחלש כל עיקר שורש האמונה באֶהְבֶּתְּ אוֹתָנוּ מִכָּל הָעַמִּים אֶהְבֶּתְּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ.

אֶתָּה בְּחַרְתָּנוּ - גם באצטדיון הכדורגל...

כי באמת אדם צריך לדעת שאפילו כשהוא במדרגה נמוכה מאוד, גרוע שבגרועים, יוכל לומר בשמחה אֶתָּה בְּחַרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים, גם בעודו עומד בתיאטרון בשעת משחק כדורגל יאמר אֶתָּה בְּחַרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים, אף שאתה משחק בכדור כמו גוי, אתה בועט והוא בועט, אעפ"כ ה' בחר בנו מכל העמים, והוא חידוש נפלא למעלה מכל דעת וטעם, סְתוּר מִכָּל סְתוּר, וְעָמוּס מִכָּל עָמוּס וּמִכָּל כָּמוּס.

יש ענין לספר על "חטאיו" של אאע"ה

ועפ"ז ביאר רבי משה וואלפסאן את דברי הרמב"ן הפלא ופלא, שהיה ענין מיוחד לא רק שלא לספר בשבחו של אאע"ה אלא גם לספר על 'חטאיו' כביכול, לא די שבראשית הידיעה שלנו על אאע"ה מפסוקי התורה - לא נדע על מעלותיו ושבחיו, כי לא כבשאר הצדיקים

להזכיר את סיבת הצורך ב'עקדת' יצחק

וביאר החת"ס שאין זה מבחינת יעקב שבו אלא מבחינת עשו שבו, ולכן אומרים 'ועקדת יצחק היום ברחמים לזרעו תזכור', כלומר, **וְעִקְדַת יִצְחָק**, מה שהוצרכו לעקוד ולקשור את יצחק, היה זה בסיבת זרעו עשו שהיה כלול בו, בעבורו היה צורך לעקוד אותו, ולא מצד יעקב אבינו כלל. פשיטת הצוואר לשחיטה הייתה מצד **יעקב** שבו, והצורך לעקוד את איבריו כדי שלא יבעט ח"ו באביו, זה היה מצד **עשיו** שבו.

העומד לחתוך - כחתוך דמי

וכן באאע"ה היו כביכול חלקים שעדיין לא נתבררו ממנו, אף שמצד היותו איש פרטי 'מצאת את לבבו נאמן לפניך' וכדברי התנא באבות 'ועמד בכולם', אבל שאר העניינים היו מצד ישמעאל שבתוכו. לא מצד עצמו ומהותו של אאע"ה, ולכן אינו אחוז בזה כלל, כי הוא עתיד להתברר ולצאת ממנו, והרי לדעת רבי מאיר (חולין עג.) שכל העומד להתברר כברור דמי, אין זה שייך בעצם לאאע"ה, כי כאיש פרטי הוא 'עמד בכולם'.

אַבְרָהָם שָׁמַע בְּקִלִּי - וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמֶרֶתִי

ומה שאמר 'אחותי היא' והכניס את שרה אמנו ע"ה לסכנה, אין זה מצד בחינתו אלא מהחלק שצריך להתברר ע"י זרעו. כי מצד בחינתו בעצמו הקב"ה מעיד עליו שבח נפלא **עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקִלִּי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמֶרֶתִי מִצֻּרֹתַי חֲקֻוֹתַי וְתוֹרֹתַי**.

וגם בכל ישראל יש בחינת שאור שבעיסה ושיעבוד מלכויות הגורמים להם לחטוא ח"ו, ולא מצד עצמם ומהותם כלל.

למפרע לא יבינו מה ה'חטא הגדול'

ומעשה אבות סימן לבנים, לכן הוצרך דבר זה להתגלות כלפי אאע"ה בעצמו. ובסופו של דבר נחיה ונראה שיצא מזה רק טוב, גם מה שאאע"ה ירד למצרים, וגם מה ששרה הייתה בבית פרעה, אף שהרמב"ן כתב על זה 'חטא גדול', אדרבה ואדרבה, בְּיָמֵי הָהֵם וּבְיַעַת הָיָא נָאֵם ה' **יִבְקֹשׁ אֶת עֹוֹן יִשְׂרָאֵל וְאֵינֶנּוּ וְאֶת חַטָּאת יְהוּדָה וְלֹא תִמְצָאֶנָּה (ירמי' נכ.)**. מעשה אבות סימן לבנים, וְהָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יֹאמַר לָהֶם לֹא עָמִי אַתֶּם - יֹאמַר

היו זכויות אלא היה מקום לדרוש ולמצוא בו חסרונות וחטא גדול, ואעפ"כ בחר בו הקב"ה בבחירה שלימה, ואחר כל זה המשיך הקב"ה בדרך בחירתו והבטיח לו א"י בשלימות.

ישמעאל ועשיו היו כלולים באברהם

אמנם עדיין צריכין אנו למודעי איך התנא באבות אומר **וְעָמַד בְּכָלָם?!** בו בזמן שהרמב"ן דורש עליו כך? ולכן עלינו לזכור מש"כ בספה"ק ברמב"ן במ"א וכן במהר"ל, שבאאע"ה היו ב' בחינות, האחד הוא כאיש פרטי שעובד את ה', והשני הוא אב של אומה שלימה כלל ישראל. הוא ראש לכל הבחינות של ישראל המסתעפות ממנו. והנה מצד בחינתו האישית הוא מושלם וצדיק גמור, אך מצד ההסתעפות האמורה לצאת ממנו יש כמה כוחות מחולפים זה מזה. כמ"ש בגמ' יבמות (קג:) שעד יעקב אבינו לא פסקה הזוהמא. לא מצד אאע"ה שהוא כאיש פרטי צדיק גמור בתכלית השלימות. אלא שמצד ההשתלשלות אחריו, עדיין היה כלול שם ישמעאל ויצחק, ובתוך יצחק זוהמת עשו, עד שיבא יעקב ותהא מטתו שלימה.

למה הוצרכו לעקוד את רגליו של יצחק ע"ג המזבח?

וכמ"ש החת"ס בדרשות ראש השנה על השאלה הידועה בברכת זוכר הַבְּרִית שהמג"א דן איך לסיים הברכה **וְעִקְדַת יִצְחָק, לְזָרְעוֹ (שֶׁל יַעֲקֹב) הַיּוֹם בְּרַחֲמִים תִּזְכָּר, ואם יש להוסיף 'לזרעו של יעקב' כשיטת מהרי"ל, כדי להפקיע את עשיו. דלדעת החת"ס יש לומר לְזָרְעוֹ הַיּוֹם בְּרַחֲמִים ולכוון על זרעו של יצחק, ולכלול גם את עשו. לא מצד שיטת הג"מ רבי יעקב עמדין זי"ע שמותר להתפלל גם על הגוי, לא ולא! אלא שכל הסיבה שהוצרכו לעקוד ולקשור את ידיו ורגליו של יצחק על גבי המזבח, לא היה זה מצד יצחק בעצמו, שהרי זקננו קפצו לאש על קידוש השם מבלי שיעקדו אותם, וכי לא כתב הר"א זי"ע בצעטל קטן שיחשוב שהוא משליך עצמו במסירות נפש בתוך אש הגדולה, יצחק אבינו על אחת כמה וכמה?**

ומרים יכלו להינצל מאותו רשע רוצח, וכמאמר חז"ל (עי' **שו"ת** בית הלוי דרושים דרוש ו) שביקש פרעה להחטיאן ח"ו. ובזכות שרה אמנו זכו להינצל ממנו, ויַעֲשֶׂה לָהֶם בְּתִים בקדושה וטהרה, ומהם יצאו כהונה ומלכות רק בזכות קדושתן וטהרתן. ולכן אאע"ה לא התנגד כנגד כח החטא בשגגה שהיה בו מצד ישמעאל שבו, כמבואר ברמב"ן, כי צפה ברוה"ק שבזכות ירידת שרה לבית פרעה, עתידות בנות ישראל להינצל מכל רע בגלות מצרים.

אברם ראה שהשכינה שורה על שְׂרִי

ולכן אמר עליה אַחֻתִי היא, כי לא חשש שמא ח"ו תבא לידי עבירה, כי באותו מעמד ומצב השיג את מעלת קדושתה, וכמבואר בזה"ק¹⁷ עה"פ הנה נא יִדְעָתִי כִּי אִשָּׁה יִפֶּת מִרְאָה אֶת שְׂרָאָה עליה את השכינה הק', זו הייתה הפעם הראשונה שהסתכל וראה שהשכינה הק' שורה עליה, ולכן לא חשש לומר אַחֻתִי היא אף שהרמב"ן יכתוב שזה היה חטא גדול, הרי גם נכדם הרמב"ן הקדוש בעצמו זכה למה שזכה רק בזכות אאע"ה ושרה ע"ה, ורק בזכות ירידתה למצרים גדרה את כל הנקבות, וא"כ שוב אין זה חטא גדול.

למה גלו דווקא למצרים?

ומש"כ הרמב"ן שעל המעשה הזה נגזרה גזירת גלות מצרים, וצ"ע שהרי חמש שנים קודם לכן כבר הייתה הגזירה, ובגלל זה אאע"ה הסכים ללכת למצרים. אלא שמבואר ברש"י (מגילה ט. ד"ה ובשאר ארצות) וכן משמע בתוס' (שבת י:) שבשעת ברית בין הבתרים לא נאמר להדיא לאיזה ארץ יגלו, כתוב רק יִדְעָ תִּדְעַ כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרַע בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אֲרֻבַּע מֵאוֹת שָׁנָה בלבד, ומכיון שאאע"ה עשה את ההכנה במצרים, לכן הקב"ה הוליקם למצרים, שאילו יגלו לארץ אחרת ששרה אמנו ע"ה עוד לא הכינה לבנות ישראל גדרי קדושה, איך יהיו גדורות בקדושתן באותה גלות ח"ו.

לָהֶם בְּנֵי אֵל חַי (הושע ב,א). כי במבט למפרע יראו שמה שנחשב בשעתו כחטא גדול, נועד לתיקון גדול מצד בחינת ימי עולם.

שבני ישראל ישארו קדושים

כי הנה תוך כדי ה'חטא הגדול' - אאע"ה כבר הכין את הישועה הגדולה ביותר לישראל, שהרי הוא כבר ידע אז כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרַע בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אֲרֻבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, שהרי הדבר נאמר לו כבר בברית בין הבתרים מלפני חמש שנים. ואאע"ה יודע מהי גזירת הגלות, שבניו עתידים להיות במצרים בטומאת ערות הארץ, ולתקן שם מה שצריך לתקן בשלימות, עד שהקב"ה יעיד על קדושתם השלימה כמ"ש (במדבר כו,ה) חֲנוּךְ מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי לְפָלֹא מִשְׁפַּחַת הַפִּלְאִי, שְׂבִטֵי יִהְיֶה עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל (תהלים קכב,ד) (תנחומא בלק כה) שראובן ושמעון ירדו וראובן ושמעון עלו, אע"פ שהשכל האנושי אינו מבין איך יתכן להחזיק מעמד בכאלו נסיונות, והרי 'אם בגופן שלטו' איך נשארו בקדושה וטהרה? אמרו חז"ל¹⁶ שיוסף הצדיק עשה הכנה דרבה לגדור את כל הזכרים בקדושה, ושרה אמנו עשתה הכנה דרבה לגדור את כל הנקבות בקדושה. ולכן הוכרחה להיכנס לבית פרעה.

הקב"ה בחר בישראל למרות החסרונות

ולכן אע"פ שאאע"ה אמר אַחֻתִי היא מצד ישמעאל שבו, אעפ"כ הוא לא התנגד לזה מצד היותו איש פרטי, שני טעמים בדבר; האחד כדי שהרמב"ן יוכל לכתוב שזה היה חטא גדול בשגגה, וממילא יתגדל יסוד של הרמב"ן שהקב"ה בחר בבני ישראל אפילו במצב שיכולים למצוא בהם חסרונות. והטעם השני כדי ששרה אמנו תיכנס לבית פרעה ותחליש שם את כוחות הטומאה, כשהיא אמרה למלאך 'הק' - כוחות הרע נחלשו, ועי"ז לא הייתה להם שליטה על בנות ישראל בגלות מצרים, ועי"ז יוכבד

16 **שיר השירים רבה** (פרשה ד,א [יב] גן נעול אחותי כלה) אמר ר' אבא בר כהנא שרה ירדה למצרים וגדרה עצמה מן הערוה, וכל הנשים נגדרו בזכותה, יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה, ונגדרו כל הזכרים בזכותו.

17 **זוהר** (לך לך פא:) דְּבָר אַחֵר הִנֵּה נָא יִדְעָתִי דִּחְמָא עֲמָה שְׂכִינְתָּא. וּבְגִין כֹּה אֶתְרַחֵץ אֲבִרְהָם וְאֶמַר אַחֻתִי הִיא.

גלות לסינגפור

וזהו פירוש חדש בדברי הרמב"ן ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים דווקא ביד פרעה, הרמב"ן בוודאי ידע שהגזרה נגזרה כבר בברית בין הבתרים חמש שנים לפני שירדו למצרים, שכן מוסכם לרוב הראשונים, אלא שבברית בין הבתרים לא היה נאמר לאיזו ארץ יגלו, והיו יכולים לגלות לסינגפור ח"ו, אבל מי היה גודר שם את הנקבות בקדושה וטהרה? לכן אאע"ה אמר לרדת למצרים ולומר **אֲחוֹתִי הִיא**, כדי ששרה אמנו ע"ה תעשה הכנה דקדושה, לומר למלאכים להכות בקליפות הקשות, ובזכות אותה ירידה - ישראל ירדו למצרים דייקא, ששרה כבר הכינה שם מקום דקדושה, שם 'במקום המשפט שמה הרשע והחטא', כלומר שירידת שרה למצרים הועילה לישראל לשמירה מעליא להיותם **הַחֲנֹכִי וְהַפְּלֹאִי**.

הירידה למצרים לא הייתה עונש

ורוב בני ישראל זקוקים לחיזוק שבביאור הראשון, שדווקא לאחר שהרמב"ן כתב עליו שחטא חטא גדול, אעפ"כ נבחר באהבה בדבר ה', לחזק אותנו שגם אחרי נפילותינו הקב"ה בוחר בנו. ועתה לאחר שבאנו להבין שאותה ירידה למצרים הכינה ישועה גדולה לקדושת בנות ישראל, מובן פשוט שאין כוונת הרמב"ן שזה היה עונש לרדת למצרים, ח"ו, לא עונש כלל, אדרבה הכנה דרבה.

בגלל קנאת האחים ביוסף ירדו למצרים?

כע"ז מבואר בתוס' על דברי הגמ' (שבת י'): 'ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים', והקשו בתוס' וכי בשביל זה ירדו למצרים, והרי כבר נגזרה גזירה בברית בין הבתרים? ותירצו שלולא המעשה הזה היו יורדים למדינה אחרת ולא למצרים, ועתה ע"י שני סלעים מילת ירדו למצרים.

יוסף גדר עימו את כל הזכרים

והדברים מופלאים מאד, שהרי כל מה שיוסף הצדיק ירד תחילה למצרים, היה כדי להילחם בקליפת אשת

פוטיפר, לשבור את הקליפות כדי שיוכלו הזכרים להיות גדורים בקדושה וטהרה. וכשם שנאמר על שרה כך נאמר על יוסף, אף שכבר קדמה גזירת בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, לא היה מפורש לאיזה מקום ילכו, כיון שיעקב הוסיף ליוסף שני סלעים מילת, התגלגלו הדברים שיוסף ירד למצרים וביטל קליפת ערות הארץ בעבור הזכרים, לכן יכלו לרדת למצרים. יוסף עשה בזמנו לזכרים, את מה ששרה עשתה קודם לכן שהחלישה את קליפת מצרים, כדי לגדור את הנקבות שעתידות לגלות למצרים.

ישועה שצמחה מ'חטא' מכירת יוסף

לולא יוסף, יתכן שהנקבות היו במצרים והזכרים בכוש או מדינה אחרת שאין שם הכנה דקדושה. לכן היו צריכים לעוד 'עבירה' כביכול, שהשבטים יקנאו שהבעקטשע של יוסף שווה שני סלעים מילת יותר משלהם, ועי"ז יתגלגלו הדברים ויוסף הורד למצרים ובזכותו נהיו כל זכרי ישראל גדורים בקדושה וטהרה. והרי לנו עוד ישועת ישראל שהיא תוצאה מ'חטא' דמכירת יוסף, שבעבורם יוסף הצדיק ירד למקום טמא ביותר, וכל זאת כדי שיחליש כוחות הרע ובזכותו יזכו בני ישראל להיות גדורים מן העבירה בכל שנות גלותם.

'חטאים' לתועלת ישראל

ונודע מש"כ האוה"ח הק' שהמלחמה עם הנקבה דקליפה יותר קשה מהזכר דקליפה¹⁸, לשרה אמנו ע"ה הייתה מלחמה קשה, כשהיכתה את הקליפות בתוך ביתו של פרעה שהיה זכר, ובזכותה נגדרו כל הנקבות מישראל מקליפת הדוכרא דקליפה. ויוסף הכה קליפות קשות יותר עם נוקבא דקליפה, ויעזוב בגדו אצלה וינס ויצא החוצה. ובזכותו נגדרו כל הזכרים מקליפת הנוקבא דקליפה. ולכן הוצרכו שני ה'חטאים' לתועלת ישראל, הן ה'חטא גדול' של ירידת אאע"ה למצרים, והן ה'חטא'

18 **אור החיים** (ויחי מט,יא אוסרי לגפן) ובחזיון הראוני בחלום שהאבקתי במלחמה עם הזכר, ויהי נקל בעיני להכניעו, והפלתי אותו בכחי, ולנקבה נתאמצתי בכל כחי כמה פעמים, ואחר כמה טרחות יכולתי להשליכה כמה מעלות למטה לארץ, אך לא כבעלה הזכר.

כששב לארץ ישראל חזר בבחינת בעל תשובה. ולכן טוב לו לאאע"ה שייאמר עליו כלשון הזה, אינו רוצה לוותר על זה, כי הוא משתוקק למדרגת בעל תשובה, שכבר אמר נכדו ריש לקיש שמדרגת בעלי תשובה גדולה יותר ממדרגת הצדיקים.

למה לא שינה מהאכסניה שלו?

וזש"כ וי"ל: לְמִסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית אֵל עַד הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אֶהְיֶה בְּתַחֲלָה בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין הָעֵי, כי בתורת בעל תשובה חזר אאע"ה לכל אלו המקומות והאכסניות שדרך שם יצא מא"י למצרים, דאליבא דהרמב"ן היה בזה חטא גדול כי הכל ידעו תחילה שהוא בא לארץ ישראל בדבר ה', והנה לבסוף הוא צריך לצאת מא"י בבושת פנים מחמת הרעב. לכן חזר לכל אותם המקומות לחזור ולקדש שמו ית' שם. וכדברי הגמ' (יומא פו:): היכי דמי בעל תשובה, אמר רב יהודה, כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה... **באותו פרק, באותו מקום.** ולכן דקדק הכתוב לספר שהוא חזר לְמִסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית אֵל עַד הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אֶהְיֶה בְּתַחֲלָה, ולא שינה מהאכסניה שלו.

היו לו 'תשובות' לכל השאלות

וזש"כ רש"י ש'פרע הקפותיו', כי עתה היו לו תשובות על כל השאלות שהיו שואלים אותו ברדתו למצרים, כי עתה יהיה יותר שלימות בשבתו בא"י אחר רדתו למצרים. וזהו הלשון 'פרע' כלומר לשלם, וכן הוא ענין תשובה שאדם מתקן העבירה ומשלם החוב.

אֲבָרָם נִקְרָא - בְּשֵׁם ה'

ומנא לן שנתעלה למדרגת בעל תשובה, יותר ממדרגת הצדיק, שהרי הכתוב מעיד שהוא עצמו זכה להקרא בשמו ית'... אֶל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשֶׁנָּה וַיִּקְרָא שָׁם אֲבָרָם בְּשֵׁם ה'. הוסיף הכתוב להזכיר שמו 'אברם', לומר שהוא עצמו נקרא בשם ה'. כמאמרם ז"ל (ב"ב עה:): עתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקדוש ברוך הוא. וטרם היותו "בעל תשובה" עדיין לא זכה לכה, אלא רק עכשיו בהיותו בעל תשובה. ונמצא שאע"פ שאינו חטא ממש, הרמב"ן כתב עליו כה, כדי שיזכה למדרגת בעל תשובה שהיא גדולה יותר מצדיק גמור.

של מכירת יוסף, הכל כדי שארץ מצרים תהא מקום מוגדר לקדושתן של בני ובנות ישראל.

לפעול מה שצריך - בתוך הנסיון

ומש"כ במשנה (אבות ה,ד) עֲשֶׂה נְסִינּוֹת נְתִנָּסָה אֲבָרָה אֲבִינוּ, וְעִמָּד בְּכָלָם, יש לפרש שעמד חזק ואיתן בכולם להיות בתוך הנסיון ולפעול מה שצריך לפעול, כי הוא הבין היטב מה הקב"ה רוצה ממנו, ואף שהרמב"ן יכתוב עליו 'חטא גדול', תהיה מזה תועלת גדולה לכל בנות ישראל בגלותן. ועוד שכל בני ישראל יתחזקו לדעת שהקב"ה בוחר בנו כמו שאנחנו, אפילו בלי מצוות ועם חטאים. והרי שכל מעשיו של אאע"ה קדש קדשים, ירד למצרים וחזר לארץ ישראל בפעם שלישית, ובעליה השלישית הזאת יש מעלה מיוחדת כמבואר בשיעור הקודם. ועפ"ז נמצאו כל דברי חכמים קיימים.

תענית חלום בשבת

חז"ל אמרו¹⁹ שהמתענה תענית חלום בשבת, קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, ואף על פי כן חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת. והקשו בגמ' ממה נפשך, אם אומרים לו להתענות תענית לתעניתו, איך מתירים לו להתענות לכתחילה תענית חלום בשבת? ותירצו שאכן בתענית בשבת יש חטא, אבל הזכות של התענית גדולה יותר מהחטא. ועל חלק החטא אומרים לו שיכפר ע"י תענית לתעניתו. הרי שיש מהלך פלאי שיש בו חטא וגם זכות. כך היה אצל אאע"ה, אם הרמב"ן כתב שזה חטא גדול לרדת למצרים, ידע אאע"ה שיש זכויות גדולות מדאי שאי אפשר להפסיד אותם, מוכרח לרדת ולומר אַחֲוֵי הֵיא, כדי לגדור את כל בנות ישראל בגלות מצרים.

אאע"ה השתוקק להיות 'בעל תשובה'

החת"ס זי"ע כתב שאאע"ה יצא מארץ ישראל למצרים, והרגיש מאד את דברי הרמב"ן שזה חטא גדול, לכן

19 **ברכות** (לא:): כל היושב בתענית בשבת - קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, ואף על פי כן חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת. מאי תקנתיה, אמר רב נחמן בר יצחק, ליתב תעניתא לתעניתא.

גם הרמב"ן ידע זאת

וזאת מלבד מה שנתבאר לעיל שאע"פ שב'שטחיות' נשמע מדברי הרמב"ן שחטא חטא גדול, ב'פנימיות' נתבאר שעשה עבודה גדולה לתועלת כל ישראל. ובלי ספק שהרמב"ן עצמו גם ידע זאת, כי הרמב"ן (לך לך יב,ו) הוא זה שמייסד לנו את היסוד הגדול ד'מעשה אבות סימן לבנים', אף שבמדרש יש כבר מקורות לזה, רבינו הרמב"ן הרחיב בזה מאד. וא"כ כל פרט ופרט בחייו של אאע"ה, הוא מעשה אבות סימן לבנים, גם ברדתו למצרים.

גופו במצרים - ומהותו בא"י

החת"ס כתב עה"פ וַיִּקְחוּ אֶת לוֹט וְאֶת רָכְשׁוֹ בֶּן אָחִי אַבְרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יֹשֵׁב בְּסֹדֶם, שאע"פ שאברם ירד מצרימה לאחר שהיה רעב בארץ, באמת בפנימיותו אאע"ה נשאר גם אז בארץ ישראל!

איך יהיו בא"י אחרי שגלו ממנה?

בפרשת ויהי אם שמוע (דברים יא, כא) כתוב לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְּנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע ה' לְאַבְרָהָם לָתֵת לָהֶם, כלומר שיזכו לגור בארץ ישראל ימים רבים, והקשה הרמב"ן והרי רש"י (שם יח) עה"פ וְשִׁמְתָם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבָבְכֶם מְבִיא בָשָׂם הַסְפָּרִי שֶׁאֵף לֵאחֹר שֶׁתִּגְלוּ הֵיוּ מְצוּיִינִים בַּמִּצּוֹת, הַנִּיחוּ תְּפִילִּין, עָשׂוּ מְזוֹזוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ לָכֶם חֲדָשִׁים כְּשֶׁתִּחְזְרוּ. וכן הוא אומר (ירמ' לא, כ) הַצִּיבִי לְךָ צִיּוֹנִים. עכ"ל. משמע שמדובר לאחר שילכו לגלות, שהרי הפסוקים האלו כתובים אחרי שכתוב הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבָבְכֶם... וְאַבְדֶּתֶם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה, וא"כ איך שייך לסיים אחר כמה פסוקים לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְּנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע ה' לְאַבְרָהָם, הִיא מְתֵאִים לומר 'למען תשובו מהרה לארץ ישראל' ועי' ברמב"ן שביאר הפסוקים באופן אחר.

המניח תפילין בניו יורק - מעלה את ירושלים על ראשו

אמנם לדעת רש"י עדיין צריכין אנו למודעי. וביאר החת"ס שבאמת שלאחר שיפתה לבבכם וסרתם... ואבדתם מהרה וגו' ח"ו, מ"מ אעפ"כ כיון שימשיכו להניח תפילין ולעסוק בתורה ותפילה, ולהעמיד בכל

מקום תלמודי תורה לתשב"ה, לקיים 'ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם...' אזי, אף בזמן הגלות בארץ ניכר, נחשב כאילו מרבים ימים **על האדמה אשר נִשְׁפַּע ה' לְאַבְרָהָם**. שהרי כל מה שמניחין תפילין בגלות, הוא למען עשות סימנים כדי שלא יהיו לנו חדשים כשנחזור. נמצא שבכל עת שיהודי בניו יורק מניח תפילין, נעשה כמי שמעלה את ירושלים על ראש שמחתו.

במחשבותינו - אנו יושבים על האדמה הקדושה

משל למי שעתיד לעבור לגור בפאריז, ולצורך כן הוא לומד את השפה הצרפתית, כדי שיהא רגיל בה בהגיעו לצרפת. או מי שהיה דר בצרפת ויצא ממנה, שמפעם לפעם הוא מזכיר לעצמו כמה מילים בצרפתית כי דעתו לחזור לשם, ולכן הוא עושה כן כדי שלא תשתכח ממנו. כך בני ישראל בגלותם מקיימים מצוות, כדי שלא יהיו חדשים כשיחזרו. וזש"כ לאחר 'ואבדתם מהרה', 'וקשרתם, ולמדתם, וכתבתם', בכוונה זו שלא יהיו חדשים כשיחזרו לא"י, וממילא שפיר אמר הכתוב תיכף 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה', וז"ל החת"ס 'כי אע"פ שעל כרחינו אנו בגולה, גופינו אבל לא מחשבותינו, ובכל מקום שאנחנו יושבים אנו יושבים על האדמה הקדושה במחשבותינו'.

בתי מדרשות שבחו"ל נחשבים כא"י

והמהרש"א תירץ את קושיית הרמב"ן ש'למען ירבו ימיכם.. על האדמה' היינו בבתי כנסיות ובתי מדרשות שבחוץ לארץ שנחשבים כארץ ישראל. וכמ"ש בגמ' (ברכות ח.) 'אמרו ליה לרבי יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוצה לארץ לא? כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו'. פירוש שבתי כנסיות שבחו"ל דינם כארץ ישראל.

אין היסח הדעת מא"י

אמנם בחת"ס שמענו טעם לדבר זה, כי באמת אינו מסיח דעתו מא"י, ונמצא שבמחשבתו הוא בא"י. וכבר לימד אותנו הבעש"ט שבמקום שמחשבתו של אדם, שם הוא.

העולם נטהר במקוה של המבול

פרשת **נח** היא כנגד יוה"כ, שכל העולם נטהר במקוה גדול של מי המבול, ויהי גשם על הארץ **ארבעים** יום וארבעים לילה כמנין **ארבעים** סאה של מקוה טהרה, והתיבה חמישים אמה רחבה כסוד יוה"כ שהוא עולם הבינה וחמישים שעריה. וכמבואר באריכות בספה"ק שטהרת העולם ע"י המבול הוא מאותו שורש של טהרת יוה"כ.

מצוות סוכה - תחשב כאלו הרחקתי נדוד

ופרשת **לך לך** כנגד חג הסוכות, כמ"ש בתפילת מצות סוכה 'ובזכות צאתי ממצרים ודרך מצותיך ארוצה יחשב לי זאת כאלו הרחקתי נדוד, והרב כפסני מעוני ומחטאטי טהרני'. וכנודע בשם כמה צדיקים שארץ ישראל וסוכה משורש אחד, שאדם נכנס בהם בשלימות קומתו עם נעליו.

הקב"ה כביכול יתארח אצלו

ופרשת **וירא** כנגד שמיני עצרת, שכל אדם זוכה למדרגת 'וירא אליו השם', ואי' במדרש שאאע"ה חשש למול שמא מתוך חוליו לא יבואו אליו אורחים, אמר לו הקב"ה, עד עתה היו באים אליך גויים, אחר שתמול אני בעצמי אבוא אליך. כך הקב"ה אומר לישראל בשמיני עצרת, מה לכם עם שבעים אומות, עשו לי סעודה קטנה.

צדיקי סלונים אמרו בשם ה'יסוד העבודה' זי"ע, עד פרשת לך לך. ובסטולין הוסיפו גם את פר' **וירא** כנגד **שמיני עצרת**.

קיום בסכת תשבו - גם כשיצא מהסוכה

ואם פרשת **לך לך** היא כנגד חג הסוכות, באנו להבנה חדשה בכל ענין ירידת אאע"ה למצרים, כי מבואר ב'דברי חיים' (דרשות סוכות) שמצות 'תשבו כעין תדורו' מתקיים גם כשאין אדם נמצא בפועל תחת סכך הסוכה, ואף שדיבר שם בדרך החסידות משמע מדבריו שכן הוא הלכה למעשה, שמצות בסכת תשבו שבקעת ימים מתקיימת ע"י שאדם נכנס לסוכה בליל ט"ו תשרי והוא קובע בנפשו שבשבעת הימים הבאים הוא דר בסוכה. אף כשאנו בתוכה שם הוא דירתו. משל לאדם שמצא את ידיד נעוריו ברחוב מלכי ישראל בירושלים, ושאל

לֹה מעות על מנת לשלם כשיחזור לא"י

ונחזור לענייננו, גם בשעה שאאע"ה ירד למצרים לא הסיח דעתו מא"י ח"ו, וראיה פשוטה לדבר שהרי בחזרתו פרע הקפותיו, משמע שלֹה מעות בהלוך למצרים על מנת לשלם **כשיחזור**, ואם אין דעתו לחזור איך הותר לו ללוות מעות וכי הוא לֹה רָשָׁע וְלֹא יִשְׁלַם (תהלים לז, כא)?! הס מלהזכיר! אם אאע"ה לֹה מעות, פשוט וברור שהייתה כוונתו לשלם, וא"כ פשוט מאד שהיה אומר לכולם שהוא תיכף חוזר ממצרים לארץ ישראל. והחת"ס מעיד עליו דבכה"ג 'בכל מקום שהוא יושב, הוא יושב בארץ ישראל'. וא"כ צ"ע איך כתב הרמב"ן כן, איזה חטא גדול היא ברדתו למצרים? והרי החת"ס מעיד 'בכל מקום שאנחנו יושבים אנו יושבים על האדמה הקדושה במחשבותינו'.

כל יציאתו הייתה על דעת לחזור

בשלמא בפעם הראשונה שאאע"ה יצא מא"י לאחר ברית בין הבתרים, אז חזר לבית אביו 'על דעת שלא לחזור', כי חזר לקיים מצות כיבוד אב, ולא עלה על דעתו שהקב"ה יפטור אותו ממצוה זו, כי מצות כיבוד אב היא דבר מושכל, ודעת הראשונים (עי' רבינו בחיי וירא יח, כ ד"ה ויאמר) שבדבר המובן בשכל, אף בני נח מחוייבים לקיים. לא עלתה על דעתו של אאע"ה שהקב"ה יאמר לו שהוא פטור מכיבוד אב, רק הייתה בלבו תשוקה גדולה לשוב לארץ ישראל, אבל הוא לא העלה בדעתו לשוב אליה. ולכן אותם ה' שנים לא נחשבו לו כאילו הוא נמצא בארץ ישראל. אבל ברדתו למצרים מחמת הרעב, הייתה 'דעתו לחזור' ועדיין לא פרע את חובותיו הן הגשמיים והן הרוחניים לתקן את החילול השם שהיה בירידתו למצרים, ועזר לו הקב"ה ונתעשר בזמן קצר בעשירות מופלגת מאד, וחזר תיכף לארץ ישראל ופרע הקפותיו בכל הבחינות.

בראשית - בריאת העולם - ראש השנה

אי' בליקוטי 'בית אהרן' שאמר בשם הרה"ק רבי אשר סטולינער זי"ע שסדר הפרשיות מבראשית עד וירא היא כחזרה על הימים הנוראים, [כי סמוך לסיום צריך לחזור בשיטה אחרונה מעין הפתיחה] כי פרשת **בראשית** היא ראש השנה, ראשית הבריאה היה ביום א' תשרי.

רוב הפוסקים הוא כן. וא"כ כשהיה רעב בארץ ישראל, הותר לאאע"ה לרדת למצרים כדין מצטער הפטור מן הסוכה, ליבו ונפשו היו נתונים למצוות הכנסת אורחים, וכשהרעב שולט - אין מה לתת לאורחים, וכך אינו יכול לחיות, ולכן הוא יורד למצרים. וכדברי הגה"ק מצאנו שגם כשיוצא מהסוכה מדין מצטער, הוא ממשיך לקיים מצות פסח תשבו.

למה אאע"ה רצה מתנות?

ובזה מובן למה כאאע"ה יורד למצרים הוא מדבר על מתנות, אִמְרֵי נָא אֶחָתִי אֶת לַמַּעַן יִיטֵב לִי בְּעִבְרָהּ וּפְרָשִׁי יִתְּנוּ לִי מִתְּנוּת. ולכאן זו בושה לחשוב ולדבר על כך שיתנו לו מתנות בגלל שהוא אח של שרה. אלא כאמור שכל ירידתו למצרים הייתה כדי שתהיה לו עשירות ויכול לשוב לארץ ישראל מקום דירתו האמיתית, ולהמשיך לקיים מצות הכנסת אורחים בשפע רב.

גם במצרים הוא על אדמת א"י

הרי שמאותו יום שאאע"ה קיים 'לך לך', והגיע לארץ ישראל, מאז ועד יומו האחרון הוא היה בארץ ישראל, גם בזמן שירד למצרים - הוא היה בארץ ישראל. ומש"כ הרמב"ן שזה היה חטא גדול, הרי התנא אומר במשנה שהוא עמד בנסיון של 'לך לך', אלא כדברי הגה"ק מצאנו שגם בצאתו הוא שם, 'ועמד בכולם'. אף בהיותו במצרים היה נמצא על הַאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֵיכֶם. וזה שאמרו הצדיקים שפרשת לך לך היא כנגד חג הסוכות, כלומר עם כל גדרי הל' סוכה ע"פ הגה"ק מצאנו ז"ע.

לומד בביהמ"ד - ונחשב לו שהוא בסוכה

הרי שאע"פ שאאע"ה עלה ג' פעמים לארץ ישראל, [כמבואר בארוכה בשיעור הקודם] הני מילי בגופו, אבל מחשבתו עלתה לא"י רק פעמיים, בראשונה לפני שנצטוו, ובשניה אחר שנאמר לו **לך לך**, אבל אחרי זה הוא כלל לא יצא מא"י, ואף שיצא לזמן קט, אבל כשם שמצטער הפטור מן הסוכה ממשיך לקיים 'בסוכות תשבו שבעת ימים', שבעת לשון חיבור של ימים (עי' רש"י ויצא כט, כז עה"פ מלא שבוע זאת) בלי שום הפסק, כי גם כשיוצא משם הוא נשאר שם. שכן אמרו חז"ל (שו"ע או"ח תרלט, ד) שהבא ללמוד תורה בעיון יושב בבית המדרש ולא בסוכה, שיוכל לעיין היטב. ולא אמרו

אותו: איפה אתה נמצא היום? לא יענה 'כעת אני ברחוב מלכי ישראל', אלא 'אני גר ברחוב כי טוב' כי שם ביתו. אף שברגע זה אינו ברחוב 'כי טוב' אלא ברחוב 'מלכי ישראל', אבל הוא גר ברחוב כי טוב, כי כל בני ביתו וכליו וחפציו, הכל נמצא ברחוב כי טוב, ואפילו שכרגע הוא נמצא לשעה קלה ברחוב מלכי ישראל לתפילת מנחה. כך ביאר הגה"ק מצאנו ז"ע על מצות סוכה, שאף כשאנו נמצא בסוכה בפועל, הרי הוא מקיים מצות 'בסוכות תשבו'.

הבית עבר לסוכה

וזהו הטעם שהחסידיים לא החמירו לנהוג כיחידים הצדיקים שהחמירו שלא לצאת מהסוכה כל שבעת הימים ממש, [כמבואר ביסוד ושורש העבודה] כי עיקר דירתו של אדם בחג הסוכות הוא בסוכה, כששואלים אותו 'איפה אתה גר', הוא אומר **בבית** שברחוב 'כי טוב'. אף בשעה שבפועל אינו יושב שם.

גם בשעת ירידת גשמים מקיים פסח תשבו

לדעת הדברי חיים גם בשעה שיורדים גשמים ומדין מצטער הוא נכנס לביתו, גם הוא נמצא בסוכה, שהתורה אמרה 'תשבו כעין תדורו' וגם בביתו אילו היו יורדים גשמים בחדר זה היה יוצא לחדר אחר אף ששם דירתו.

קביעת הדירה בסוכה היא בלילה הראשון

ועפ"ז נבין את דברי הרמב"ם בפירוש המשנה מס' סוכה שאם ירדו גשמים בחג הסוכות, הרי זה כעבד שמזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, הני מילי בלילה הראשונה דחג הסוכות אך לא בשאר הימים. ויש תמהין מה נפק"מ בזה בין ליל א' לשאר שבעת הימים?

וע"פ הדברי חיים מובן יפה, כי רק בלילה הראשונה אדם קובע דירתו שם בסוכה, אם ירדו אז גשמים, הרי זה כשפך קיתון על פני עבדו, כי עתה הוא 'בא למזוג'. אבל מאז והלאה כבר לא משנה אם הוא נמצא שם בפועל או לאו, כי מצות סוכה כי מצוה נמשכת.

מצטער פטור מן הסוכה - ומא"י

וא"כ ה"ה במצות ארץ ישראל, בשניהם נאמר לשון ישיבה, פִּסְכָּת תִּשְׁבּוּ, ובפרשת מסעי וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ וַיִּשְׁבְּתֶם בָּהּ, הקב"ה צוה לשבת בארץ ישראל, לדעת

עש"ק פ' וירא י"ז חשון תשפ"ו

הדה"נ	מוצש"ק	בעלזא	ר"ת
ירושלים	4:09	5:22	5:39
בני ברק	4:24	5:24	5:36
חיפה	4:14	5:22	5:36
אשדוד	4:25	5:24	5:37
בית שמש	4:08	5:23	5:38
קרית גת	4:26	5:24	5:38
נוף הגליל	4:16	5:21	5:36

הזמנים לפי שעות חורף

זמני השיעורים:

שיעור בפרשת השבוע	א"י ו' 09:00
שיעור תלמוד בבלי	א"י ו' 10:30
שיעור במשניות	א"י ה' 11:15
שיעור תלמוד ירושלמי	א"י ה' 19:15
שיעור נביאים וכתובים	א"י ה' 20:00
רמב"ם יד החזקה	א"י ד' 20:45
שיעור ביאורי תפילה	יום ה' 20:45

מספרי קול הלשון בארץ ובעולם:

מספר ישיר לשיעורי הרב רייזמאן:

אידיש - 03-6171105 | עברית - 03-6171106

ארה"ב - 7185591035

מספרי קול הלשון בארץ ישראל:

03-6171111 | ***6761

אנגליה +442081917000

ארה"ב +17185215231

צרפת +33980091256

אוסטרליה +61390216884

דרום אפריקה +27115680938

שווייץ +41445087456

הולנד +31208932952

מקסיקו +52(55)41613064

קנדה +144469513

בלגיה +32(3)8080388

ארגנטינה +541152198855

מרכזיה קול הלשון: 073-2828268

www.kolhalashon.com | support@kolhl.com

להערות והצטרפות לפנות למייל:

yy5470@gmail.com | 5387234@gmail.com

שבז' ימי סוכות ילמד רק בבקיות כדי שילמד בתוך הסוכה, כי גם כשהוא יוצא זה נחשב שהוא נשאר יושב בסוכה, כי שם דירתו בשבעת הימים האלו.

אאע"ה לא יצא בליבו מא"י

ואם כתב הרמב"ן שזה היה חטא גדול, כך היה נראה בחיצוניות בפועל, אבל בפנימיות החת"ס מביט לליבו של אאע"ה, ורואה שלא יצא מא"י כלל. ירד רק לזמן קט כדי להכות ולבטל קליפת פרעה, להכין קדושה לישראל בגלותו.

יושב בסדום - ומרגיש במצרים

זה לעומת זה עשה האלקים, כשם שאאע"ה נשאר במהותו בא"י אף בהיותו במצרים, לאידך גיסא לוט בן אחיו, תיכף בשובו לא"י הוא חיפש את ככר הירדן הדומה למצרים, וישא לוט את עיניו וירא את כל כפר הירדן כי כלה משקה לפני שחת ה' את סדם ואת עמרה כגן ה' פארץ מצרים. הרי שגם כשהוא בא"י הוא נשאר במהותו מצרי.

לוט נחטף - אבל ראשו וליבו בסדם

וכן ביאר החת"ס בהמשך הפרשה עה"פ (יד"ב) ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברהם וילכו והוא יושב בסדם. וקשה שאם לקחו אותו משם, איך נאמר שהוא יושב בסדום? אלא כאמור שכל מהותו סדום, שמחשבתו ותאוות לבו בבהמיות הרשעות של אנשי סדום, והוא יושב בסדום במהותו.

ומדה טובה מרובה, בצד הקדושה, גם אם גופו של אדם מגורש ממקומו בפועל, אם מחשבתו דבוקה במקום הקודש, הרי הוא שם. וכמ"ש למען ירבו ימיכם על האדמה גם לאחר שיצאנו ממנה מצד הגוף.

ועמד בכלם - נשאר על עמדו בא"י

וע"פ כל הנ"ל מיושב מה שאמר התנא עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו, ועמד בכלם. כי במהותו הפנימית הוא תמיד נשאר בארץ ישראל. אחר נסיעתו השניה והאחרונה במחשבה. ורק לפי הפעולה החיצונית שנראה כמי שעלה ג' פעמים לא"י, על זה דיבר הרמב"ן שזה היה חטא גדול. אמנם כאמור שגם מזאת זכינו לעשירות מופלגת לגדור את בנות ישראל בקדושה וטהרה, החנכי והפלאי, שבטי י"ה עדות לישראל.

לע"נ הרה"ח ר' אשר זצ"ל בהרה"ח ר' אברהם יהודא הי"ד (י"ז אדר תשע"ג)
לע"נ מרת אסתר דרייזל ע"ה בת הרה"ח ר' שלום זאב זצוק"ל (י"ח שבט תשל"ז)
לע"נ הרה"ח הר"ר בנימין מאניש זצ"ל בהרה"ח ר' ישראל זצ"ל (ד' ניסן תשט"ה)
לע"נ מרת שפרה ברכה ע"ה בת הרה"ח ר' נפתלי צבי זצ"ל (ג' תמוז תשפ"ג)

